

การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา
DEVELOPMENT OF LIFE SKILLS BASED ON SUFFICIENCY
ECONOMY PHILOSOPHY OF VOCATIONAL
COLLEGE STUDENTS

พระศรีรัตน์ สิริรัตน (ศรีสง่า)

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

พระศรีรัตน์ สิริตโน (ศรีสง่า)

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Development of Life Skills Based on Sufficiency
Economy Philosophy of Vocational
College Students

Phra Srirat Siriratano (Srisa-nga)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุขณินพนธ์
เรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัย
อาชีวศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุขณินพนธ์

(พระเมธาวันัยรส, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

กรรมการ

(รศ.ดร.สิน จามประโคน)

กรรมการ

(รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุขณินพนธ์

รศ.ดร.สิน จามประโคน

ประธานกรรมการ

รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระศรีรัตน์ สิริรัตน)

ชื่อคุณนิพนธ์ : การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ผู้วิจัย : พระศรีรัตน์ สิริรัตน (ศรีสง่า)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์
: ผศ.ดร.สิน งามประโคน, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา), M.A. (Educational
Administration), Ph.D. (Educational Administration)
: รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา), M.Ed. (Educational
Administration), Ph.D. (Educational Administration)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๒) เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๓) เพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สอบถามนักศึกษา จำนวน ๓๙๒ คน และสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๑๐ รูป/คน และการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คนการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ได้แก่ ขาดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น พบว่า นักศึกษาให้ความสนใจตนเองค่อนข้างน้อย และสนใจคนอื่นมากกว่าตนเอง อาจแสดงจากการบริโภคสื่อมากเกินไปทำให้การดำเนินชีวิตขาดเป้าหมายที่ชัดเจน และบางคนขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พบว่า ขาดหลักการคิดแบบโยนิโสสมนสิการด้วยเหตุและผลในการตัดสินใจต่อการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเพียงพอ

๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด พบว่า นักศึกษาบางคนขาดความเข้าใจตนเองและสังคมที่มีผลกระทบต่อการบริโภค คือ จึงเกิดความเครียด ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ไม่ดีพอ

๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น พบว่า นักศึกษาขาดการเรียนรู้การใช้ภาษา กายและใจในการสื่อสารอยู่ร่วมกับคนอื่น ความสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์น้อย

๒. การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ และหิริ โอตตัปปะ จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมสอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ด้านความพอประมาณ เห็นประโยชน์และตระหนักในสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต และ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

๓. กระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาประกอบด้วยทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๕ ด้าน ๑) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักความถนัดความสามารถ ของตนเอง ๒) คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ๓) จัดการกับอารมณ์และความเครียด เข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล ๔) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากายในการสื่อสารและสามารถประยุกต์เข้ากับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ ๑) ด้านความพอประมาณ สร้างความเข้าใจ ๒) ด้านความมีเหตุผล จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ๓) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จัดทำบัญชีธนาคารขยะ ๔) ด้านเงื่อนไขความรู้ วางแผนองค์ความรู้ ๕) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการและ อิทธิบาท ๔

Dissertation Title : Development of Life Skills Based on Sufficiency Economy
Philosophy of Vocational College Students

Researcher : Phra Srirat Siriratano (Srisa-nga)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Educational Administration)

Dissertation Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr. Sin Ngamprakhon, B.A. (Educational
Administration), M.A. (Educational Administration),
Ph.D. (Educational Administration)

: Assoc. Prof. Dr. Intha Siriwan, B.A. (Educational
Administration), M.Ed. (Educational Administration),
Ph.D. (Educational Administration)

Date of Graduation : March 10, 2018

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the state of life skills of vocational college students, 2) to develop life skills of vocational college students based on Sufficiency Economy philosophy, and 3) to propose a life skills development process of vocational college students based on Sufficiency Economy philosophy. The data were collected by questionnaires from 392 vocational college students, in-depth interviews with 10 key-informants consisting of administrators, teachers, and students' parents of vocational colleges in Sisaket province, and focus group discussions with 10 experts, and then analyzed by percentage, mean, frequency, standard deviation and content analysis.

The research results found that:

1. The current situation and problems in life skills of vocational college students were as follows;

1. In self-value and other's value recognition, students paid less attention to oneself than to the others, had dim target of life, and lacked of responsibility to oneself and society.

2. In analytical thinking, making decision and creative problem solving, students lacked of critical reflection before making decision in situations.

3. In emotion and stress management, students lacked of comprehension in oneself and surrounding society resulting to their stress and emotion control.

4. In good relation building, students had little knowledge on physical language and mental language in communicating with others.

2. The development in life skills of vocational college students based on Sufficiency Economy philosophy was at the high level in total and in aspect. In virtue, students should be encouraged in observing the Five Precepts and follow Hiri and Ottappa principles together with sufficiency economy philosophy. In knowledge condition, students should be enhanced to apply sufficiency economy philosophy in living a life. In economy condition, students should be initiated to realize the significance and value of living a life on sufficiency economy philosophy. In causality, students should consider causes and effects concerning to their lives, and in immunity, students should make daily pay record.

3. The life skills development process of vocational college students based on Sufficiency Economy philosophy consisted of 5 aspects; 1) To recognize self-value and the others' value, and to be able to identify one's own skills and capability, 2) To have critical thinking, creative thinking, creative problem solving, and information analysis ability, 3) To be able to manage emotion and emotional factors and stress of oneself and the others, and 4) to create a good relationship with others through physical and mental languages and apply to 3 circles and 2 conditions of Sufficiency Economy philosophy; 1) In contentment; understanding, 2) In causality; daily pay record, 3) In immunity, recycle bank, 4) In knowledge , plan for body of knowledge, 5) In virtue, to promote the practice of critical reflection and Iddhipada.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็เนื่องด้วยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลเมตตาอนุเคราะห์ จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.อินตา ศิริวรรณ ที่ได้เมตตา กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งให้ข้อเสนอแนะ และให้การแนะนำ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือและผู้ทรงคุณวุฒิในการให้คำแนะนำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) และสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

อนึ่ง ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณผู้บริหาร ครู วิทยาลัยอาชีวศึกษา ทั้ง ๑๙ แห่ง ที่ได้อนุเคราะห์ให้ข้อมูลในการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์

ขอกราบขอบคุณพระอาจารย์ทุกรูป และเจริญพรคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยากร และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่มารดา บิดา ญาติกาสาโยลหิต มิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนสหธรรมิกร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องรวมทั้งผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระศรีรัตนันท์ สิริรัตนโน (ศรีสง่า)

๑ มกราคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้	๘
๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้	๑๒
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต	๓๔
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๓๗
๒.๕ หลักพุทธธรรม : หลักอิทธิบาท ๔	๗๐
๒.๖ บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๘๑
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๑
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๐
๓.๒ ประชากร / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๙๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๒
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๓
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๔

เรื่อง	หน้า
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๔
๓.๗ ขั้นตอนในการวิจัย	๙๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๙
๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการความรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๑๐๐
๔.๒ พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี	๑๐๔
๔.๓ เสนอแบบจำลองการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธวิธีสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา	๑๓๘
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๓
๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๔
บรรณานุกรม	๑๕๖
ภาคผนวก	๑๖๑
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๒
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๖๘
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือ	๑๗๕
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๗๖
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๗
ภาคผนวก ฉ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม	๑๗๘
ภาคผนวก ช รูปภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์	๑๗๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ วิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้	๒๔
๓.๒ วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้	๓.๒
๒.๑ หลักปฏิบัติ และตัวอย่างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา	๖๘
๒.๔ สรุปความหมายของโยนิโสมนสิการ	๘๒
๒.๕ สรุปความสำคัญของโยนิโสมนสิการ	๘๔
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๙
๓.๒ จำนวนองค์ประกอบหลักองค์ประกอบหลักและตัวบ่งชี้ย่อย	๙๐
๓.๗ ขั้นตอนในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา”	๙๕
๔.๑ แสดงจำนวนและคำร้อยละของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน จำแนก ตามสถานภาพ	๑๐๐
๔.๒ แสดงจำนวนและคำร้อยละของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน จำแนกตามอายุ	๑๐๐
๔.๓ แสดงจำนวนและคำร้อยละของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๐๑
๔.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการความรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๑๐๒
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยภาพรวม	๑๐๔
๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความ พอประมาณ	๑๐๕
๔.๗ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล	๑๐๖
๔.๘ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกัน	๑๐๗
๔.๙ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้	๑๐๘
๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	๑๐๙

ตารางที่	หน้า
๔.๑๑ จำนวนองค์ประกอบค่าไอเกน (Eigen value) ร้อยละของความแปรปรวน ร้อยละของความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๑๑๐
๔.๑๒ คำนวณองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ	๑๑๒
๔.๑๓ คำนวณองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล	๑๑๓
๔.๑๔ คำนวณองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีภูมิคุ้มกัน	๑๑๔
๔.๑๕ คำนวณองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม	๑๑๕
๔.๑๖ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ	๑๑๗
๔.๑๗ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล	๑๑๙
๔.๑๘ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน	๑๒๑
๔.๑๙ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้	๑๒๓
๔.๒๐ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม	๑๒๖

สารบัญภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาจากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๕๓, หน้า ๑๖)	๖
๓.๙ สรุปทฤษฎีการเรียนรู้	๑๓
๓.๑๐รูปแบบการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ๒.๔ แสดงร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ ๓ (มาจากปริยานุช พิบูลสรารุณ ดร., ๒๕๕๐, หน้า ๕๐)	๒๖
๒.๒ รูปแบบการเรียนรู้	๓๓
๒.๑ กระบวนการของโยนิโสมนสิการ	๔๐
๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๗
๔.๑ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัย อาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)	๑๓๓
๔.๓ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๑๓๔
๔.๔ พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๑๓๕
“BKM MODEL ”	
๕.๑ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัย อาชีวศึกษา	๑๔๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการความรู้คือการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ได้แก่ประสบการณ์ของคนในการตัดสินใจที่จริงพื้นฐานความซับซ้อนการเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเองค่านิยมและความเชื่อ รวมทั้งคุณค่าความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพราะการจัดการนั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดเจน (Explicit Knowledge) และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้นั้นไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์การ

จากบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากผลของการพัฒนาประเทศในสี่ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศกันอย่างขนานใหญ่ โดยมีการอัญเชิญพระราชกระแส เรื่อง ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาและวิสัยทัศน์นำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๙ โดยนายสิปพนธ์ เกตุทัต ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๒ กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายวางแผน และทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับเพื่อให้ประเทศชาติรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจตลอดจนเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดี ของคนในชาติได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไปและในการนี้ได้ระบุไว้ในความนำของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ด้วยว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็น ปรัชญานำทาง ในการพัฒนาและบริการประเทศ โดยยึดหลัก ทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^๑

เหตุผลสำคัญที่ได้มีการอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักและวิสัยทัศน์ ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและเป็นแนวทางพัฒนาประเทศในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและเป็นจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ก็

---

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา), หน้า ก.

เนื่องมาจากการยอมรับว่า ทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการพัฒนาประเทศโดยการอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทุนนิยมตามแบบตะวันตกนั้น ไม่สามารถทำให้ประเทศชาติและประชาชน ก้าวหน้าอย่างมั่นคง และอยู่ดีมีสุขได้ดังที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ก็ได้ย้ำถึงผลสรุปของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” และในแผนพัฒนาฉบับที่ ๙ ก็ได้วิเคราะห์และระบุไว้ในแผนฯ เช่นเดียวกันว่า “จากการประเมินผลการพัฒนาในช่วง ๔ ทศวรรษ ที่ผ่านมาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุลโดยประสบความสำเร็จเฉพาะใน เชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลในด้าน คุณภาพ “จุดอ่อน” ของการบริหาร ทางเศรษฐกิจ การเมือง และราชการ ยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจ และขาดประสิทธิภาพ...”^๒ ดังนั้นวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต ๒๐ ปี ข้างหน้า จึงมีจุดมุ่งหมาย เน้น

...การแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคน ส่วนใหญ่ ของประเทศ ให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ”และ สร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดทัศนคติและกระบวนการทำงาน โดยยึด “ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพและก้าวตามโลกได้อย่างรู้ทัน...”^๓

วิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทย ในระยะ ๒๐ ปีในอนาคตจึงสามารถสรุปเนื้อหาสาระโดยย่อว่า วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศในสองทศวรรษข้างหน้า จะมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปรัชญานำโดยจะพัฒนาประเทศไปในทางสายกลาง เพื่อให้เกิดมีความสมดุลและมีคุณภาพของการพัฒนาไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง พร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก มีอิสรภาพในการที่จะไม่ตกอยู่ในความครอบงำของกระแสวัตถุนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์บางด้านที่ไม่พึงปรารถนา และไม่สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่พึงประสงค์ คือ การเป็นสังคมคุณภาพ สังคมภูมิปัญญา และสังคมमानฉันท และเอื้ออาทร ที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

การปฏิรูปการศึกษาระดับอาชีวศึกษาระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๗๗) ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถจัดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต และสร้างคุณลักษณะแห่งความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๓) และแผนพัฒนา ๒๐ ปี ของประเทศไทย โดย ยังคงยึดหลักการสร้างทักษะของมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นพื้นฐานอยู่การจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษามีความสำคัญกับเยาวชนมาก เพราะส่วนใหญ่ของผู้จบการศึกษา จะมุ่งไปประกอบอาชีพ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนและอาชีพ เพื่อสร้างความรู้ ให้สมบูรณ์ตามระดับ การฝึกฝนทักษะให้มีความเชี่ยวชาญ การสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพและการดำเนินชีวิตที่จะต้องพัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาทุกคน ที่จะเป็กำลังสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญยั่งยืนต่อไปและคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ที่รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศ คือ การส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตาม

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ข.

^๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ , หน้า ๙.

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ ๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้นำมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ ๘ และ ๙ สืบเนื่องมาจนถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ซึ่งหน่วยงานของรัฐ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ได้นำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ส่งเสริมนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาอาชีวศึกษา ได้ ฝึกฝนทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกหลักสูตร

ดังนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษานั้น ได้เน้นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในระบบการจัดการความรู้นั้นจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดเจน (Explicit Knowledge) ที่อยู่ในรูปของหนังสือ เอกสาร รายงานต่างๆ และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้นั้นไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ผสานกับการนำหลักพุทธธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอันเป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กร ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาทั้งหลายได้ศึกษานำไปเป็นแนวทางสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักศึกษาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ประการ คือ

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๒.๓ เพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ กระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) หลักพุทธธรรม

๑.อิทธิบาท๔^๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งทีเรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

๒. โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักวิธีคิดในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๒)แนวคิดทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยคุณลักษณะสำคัญคือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน คือ

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

^๔ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓ ; อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๕๒.

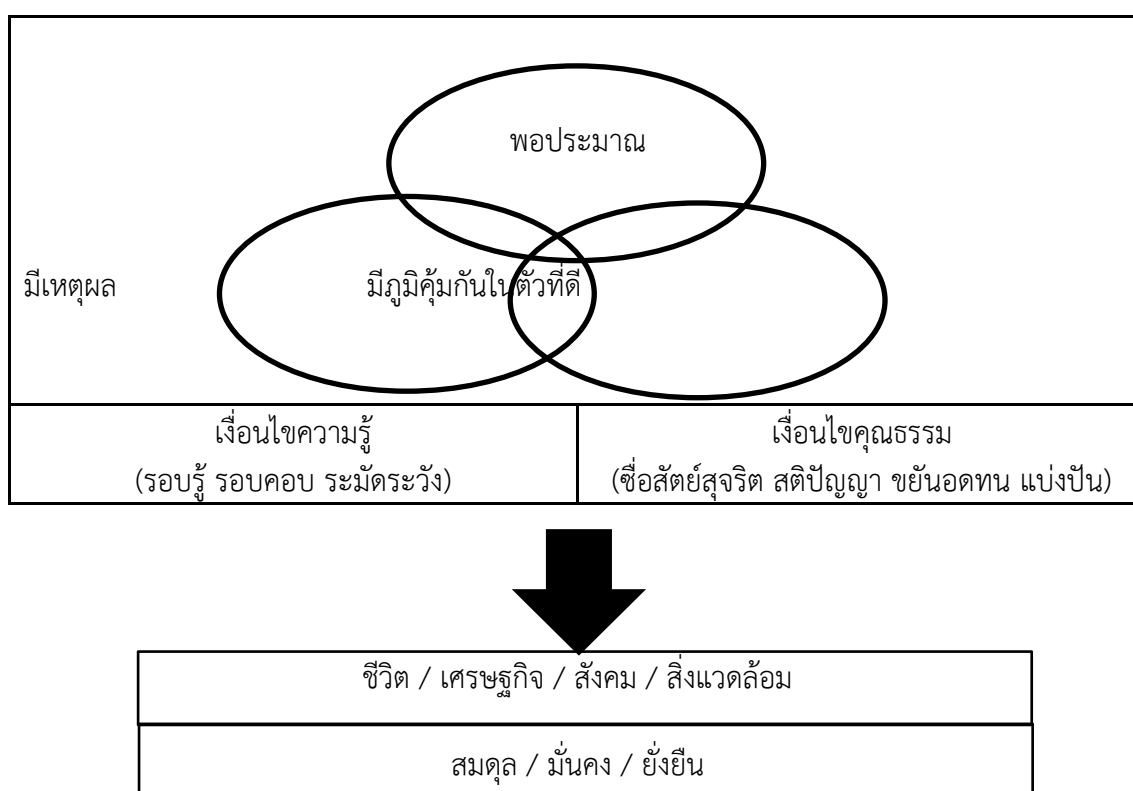
๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากนี้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องอาศัยเงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ผลที่จะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี^๕

๓)การจัดการทักษะชีวิตเชิงคุณธรรมของนักศึกษา ด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน และความประหยัดอดออม

๔) ชุดความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักการ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข

^๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับประจำเดือน สิงหาคม ๒๕๕๓, (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔ – ๑๖.

แผนภาพที่ ๑.๑ หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาจากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๕๓, หน้า ๑๖)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

๑.๔.๒.๑ ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มประชากรของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๑๙ แห่ง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษา รวมทั้งหมด ๒๑,๕๘๐ คน^๖

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นตัวแทนผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษา มีขั้นตอนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีด้วยกันหลากหลายวิธี ในที่นี้จะเสนอการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดเกณฑ์ การใช้สูตรคำนวณและการใช้ตารางสำเร็จรูป ซึ่งแต่ละวิธีสามารถอธิบายได้ต่อไปนี้

๑. การกำหนดเกณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมวิธีการจัดการความรู้ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งครอบคลุมใน ๑๙ แห่ง โดยเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษา จำนวน ๒๑,๕๘๐ รูป/คน

๒. การใช้ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูป มีอยู่หลายประเภท ขึ้นอยู่กับ ความต้องการของผู้วิจัย ตารางสำเร็จรูปที่นิยมใช้กันในงานวิจัยเชิงสำรวจ ได้แก่ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ใช้ระดับค่าความเชื่อมั่น ๙๕% มีระดับค่า ความคาดเคลื่อน ๕% ได้กลุ่มตัวอย่างด้วยการกำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane^๗ โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ ๐.๕ และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๒ คน

๑.๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๑๐ รูป/คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) เป็นการ ชักถามพูดคุย

^๖ สถิติจำนวนนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำแนกสถานศึกษา และระดับชั้น ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, www.m-society.go.th [ออนไลน์วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐]

^๗ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม, <https://sites.google.com> [ออนไลน์วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐]

กันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองเป็นการถาม
เจาะลึกถึงคำตอบ อย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการความรู้ของ
วิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ วิทยาลัยการอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๙
แห่ง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน มีนาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การพัฒนาทักษะ หมายถึง ความชัดเจนและความชำนาญที่สร้างขึ้นและได้
จากการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๕.๒ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ
ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหาร
ประเทศให้ดำเนินไปใน "ทางสายกลาง" มีหลักการสำคัญ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไขซึ่งประกอบด้วย
"พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน" บนเงื่อนไข "ความรู้" และ "คุณธรรม" ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในของวิทยาลัย
อาชีวศึกษาทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่
เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้อง
เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
จากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และ
การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔) เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังในการนำหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๕) เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญา ขยันอดทน แบ่งปัน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๕.๓ วิทยาลัยอาชีวศึกษา หมายถึง สถานที่จัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง ๑๙ แห่ง

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ทราบสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๖.๒ ได้การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๖.๓ เสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๖.๔ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสามารถนำทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา” ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจากเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
- ๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๕ หลักพุทธธรรม : หลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๖ บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ความสามารถคุณธรรมจริยธรรมสุขภาพและการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมเรียกว่า Character Development วิชัย ตันศิริ กล่าวว่า การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติมิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี^๑ สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้ให้นิยามการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^๒ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่าหมายถึงการเรียนรู้การฝึกฝนการพัฒนาตนการพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำกรรมได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่าสิกขาคือต้องศึกษาต้องเรียนรู้ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคมและสติปัญญาเพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์การเป็นประชาชนที่ดีของสังคมทั้งนี้ตลอดชีวิตของ

---

^๑วิชัยตันศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า๘.

^๒พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺรปยุตโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า๗๐.

มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือ แม้แต่ความรู้สึกนึกคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม๘คือมีลาภสูญเสียมียศเสื่อมยศดีเสียสละสรรเสริญความสุขและความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็น ทาสของโลกธรรม ๘^๓

๒.๑.๑ ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะและธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการนิยามความหมายของการเรียนรู้ เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

โดนัลด์คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็น ผลมาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอนและการมี ประสบการณ์มาก่อน^๔

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในตัวบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งจะทำให้ บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนเองและทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ต่อไป^๕

ครอว์และครอว์ (Crow and Crow) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง (change) การได้รับลักษณะนิสัย ความรู้ และทัศนคติทั้งหลาย การ เรียนรู้จึงทำให้บุคคลมีการปรับตัวทั้งในด้านส่วนตัว และทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงใดๆ จึง ย่อมจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้นเสมอ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)^๖

แฮร์ริสและชวาวน์ (Harris and Schawahn) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ไว้ ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และได้แยกให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ ๓ ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้^๗

๑) การเรียนรู้ในลักษณะผลผลิต (Learning as Product) โดยเน้นให้เห็น ความสำคัญของผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย นั่นคือผลของการเรียนรู้ (Outcome of Learning) ซึ่งได้มาจาก ประสบการณ์

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า๒๕๕-๒๕๗.

^๔โดนัลด์คลาร์ก (Donald Clark), อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์,ดร.การจัดกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^๕Burton, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^๖Crow and Crow, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๗Harris and Schawahn, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

๒) การเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการ (Learning as Process) โดยเน้นความสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ และกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ จนทำกระทั่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

๓) สิ่งทีก่อให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as Function) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสาเหตุสำคัญทีก่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้ หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transformation of Learning) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ใน ๒ ลักษณะ คือ^๔

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอหยาตัย หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence changes)

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้เอาไว้ว่า หมายถึง การได้รับความรู้พฤติกรรมทักษะคุณค่า หรือความพึงใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ และอาจเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์สารสนเทศชนิดต่าง ๆ ผู้ประมวลทักษะของการเรียนรู้เป็นได้ทั้งมนุษย์สัตว์ และเครื่องจักรบางชนิด ความก้าวหน้าในการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเวลามีแนวโน้มเป็นเส้นโค้งแห่งการเรียนรู้ (learning curve) การเรียนรู้ของมนุษย์อาจเกิดขึ้นจากส่วนหนึ่งของการ ศึกษาการพัฒนาส่วนบุคคล การเรียนการสอน หรือการฝึกฝน การเรียนรู้อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีความมุ่งใจเป็นตัวช่วย การศึกษาว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไรเป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาประสาทจิตวิทยา (neuropsychology) จิตวิทยาการศึกษา (educational psychology) ทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) และศึกษาศาสตร์ (pedagogy) การเรียนรู้ทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ (habituation) หรือการวางเงื่อนไขแบบดั้งเดิม (classical conditioning) ซึ่งพบในสัตว์หลายชนิด หรือทำให้เกิดกิจกรรมที่ซับซ้อนมากขึ้นอย่างเช่นการเล่น ซึ่งพบได้เฉพาะในสัตว์ที่มีเชาวน์ปัญญา การเรียนรู้ อาจก่อให้เกิดความตระหนกอย่างมีสำนึกหรือไม่มีสำนึกก็ได้^๕

ในส่วนของการศึกษาในประเทศไทยก็ได้ให้ความหมายไว้ในทำนองเดียวกัน ดังนี้

อารี พันธมณี ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้อยู่ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจาก

^๔โรเจอร์ (Roger), อ่างในศิริบุรณ์ สายโกสุม,รศ.ดร., จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๙.

^๕อาสาสมัครผู้เขียนวิกิพีเดีย, **ทฤษฎีการเรียนรู้**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา; <http://th.wikipedia.org/wiki/> [๒ พ.ย.๒๕๕๗].

ประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะ พิษยาต่าง ๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ^{๑๐}

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการมีความรู้ความสามารถ ทักษะและความประพฤติชอบของผู้เรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้^{๑๑}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๑๒}

พิมล พรพิระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)^{๑๓}

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ตมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

^{๑๐} อารี พันธมณี, *จิตวิทยาการเรียนการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ตันอ้อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙.

^{๑๑} พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และพเยาว์ ยินดีสุข, *ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๕.

^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๓} พรพิมล พรพิระชนม์, *การจัดการกระบวนการเรียนรู้*, (สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูล และเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักการของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้น มีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองกลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ”พฤติกรรม” มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วน การตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้^{๑๔}

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา ของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง^{๑๕}

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองหากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพมนุษย์จะพยายามพัฒนานตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๑๖}

^{๑๔} ศรีเรือน แก้วกังวาล,ดร. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

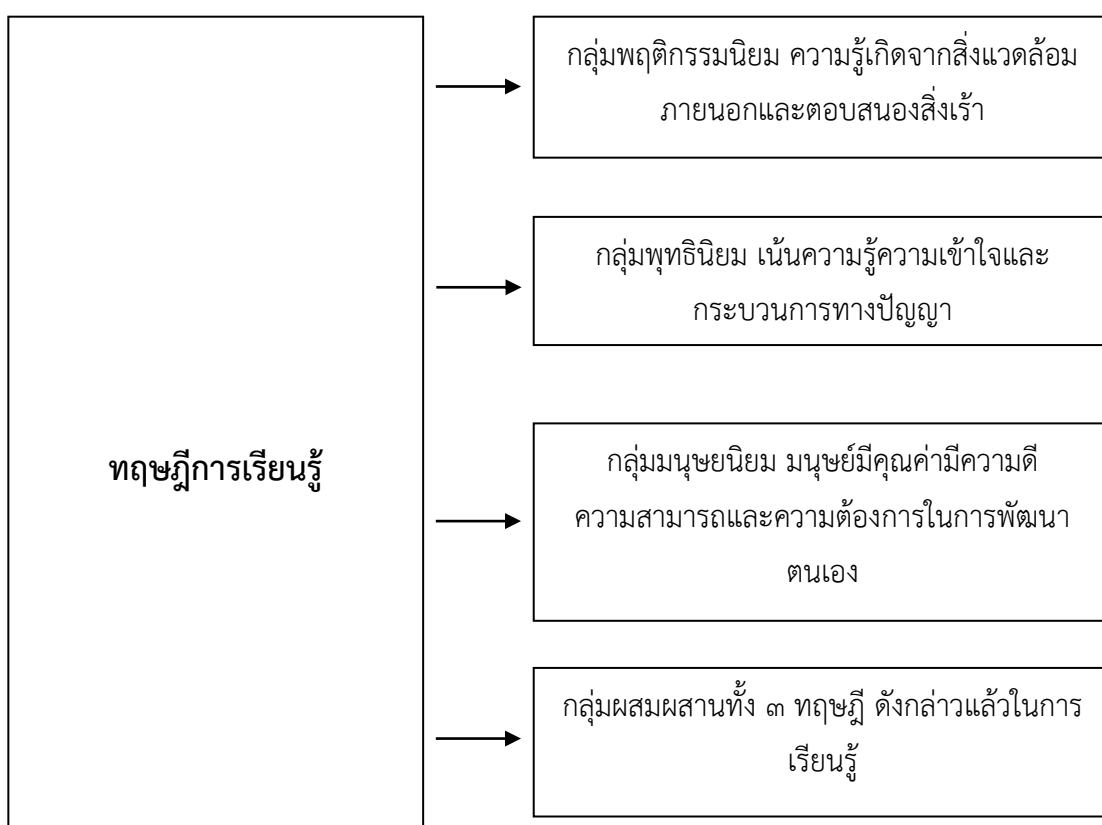
^{๑๕} ศิริบุรณ สายุโกศล,รศ.ดร. จิตวิทยาการศึกษา, หน้า ๘๘.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙.

๔. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกานเย่ เป็นต้น โดยกานเย่ เชื่อว่าความรู้ก็มีสิ่งหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้งบางประเภทมีความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กานเย่ ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม และพุทธินิยมเข้าด้วยกัน^{๑๗}

โดยสรุปแล้วนักจิตวิทยาทั้ง ๔ กลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา กล่าวคือการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบเหมาะสมแก่การใช้งานและพัฒนาให้เกิดปัญญารู้เท่าทันปัญหา สามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีสติและเป็นสุข

สรุปทฤษฎีการเรียนรู้

ภาพที่ ๓.๙ สรุปทฤษฎีการเรียนรู้

๒.๓.๑ ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการจัดการการเรียนรู้

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการและเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้

^{๑๗}รังสรรค์ บุขยะมา,ผศ. การจัดการการเรียนรู้,(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐),หน้า ๓๖.

ได้ไม่ยากนักผู้เขียนได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)^{๓๘}

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดี และเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ดังนี้

๑) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่าความรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากจะเรียนรู้อีก ดังนั้น การได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๒) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๓) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุด อาจลืมได้

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

๒) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

^{๓๘} ธอร์นไดค์ (Thorndike) อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์,ดร.การจัดกระบวนการเรียนรู้, หน้า ๓๖.

๔) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงก่อน แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซากเพราะจำทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

๕) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือรางวัล ที่ผู้เรียนพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

๒. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory)

สกินเนอร์ (Skinner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชนตามจุดต่าง ๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกมาให้กิน ทำหลาย ๆ ครั้ง พบว่าหนูจะกดคันให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น^{๑๔}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) พฤติกรรมหรือการกระทำใด ถ้าได้ระบบการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป

๒) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว(จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด ๒ ตัว ตัวหนึ่งกดคันจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคันบางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหารแล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคันทันที ตัวที่ ๒ จะยังกดต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

๓) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรงแล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลา้นจนออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่มันจะวิ่งพลา้นอีก จำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

๔) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการสามารถช่วยปรับปรูปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหารเมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจึงให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจึงให้อาหารในที่สุดต้องโยนเข้าห่วงจึงให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ก่อนจึงให้แรงเสริมวิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) ในการจัดการการเรียนรู้การให้การเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

๒) การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูกอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของแรงเสริมน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นแรงเสริมแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้แรงเสริม

^{๑๔} สกินเนอร์ (Skinner) อ้างใน ศิริบุรณ์ สายโกสมุร,รศ.ดร. จิตวิทยาการศึกษา, หน้า ๑๐๗ - ๑๑๕.

๓) การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้เลยควรใช้วิธีการการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอกและตักเตือนแล้วยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นเมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในระยะแรกคือ มิลเลอร์และ ดอลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Lmitation” ในปี ๑๙๔๑ โดยชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องเสริมแรงพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่า การเสริมแรงและการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในตัวเองได้ เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ได้เสนอานิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี ๑๙๖๘ โดยได้อธิบายการสังเกตและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแบบด้วย ๔ กระบวนการคือ ความใส่ใจ (Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือ จากการคาดหวังว่าจะได้ระบบรางวัลเหมือนตัวแบบ^{๒๐}

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

๑) เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องและผู้สอนควรพยายามส่งเสริมให้มีตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเป็นตัวแบบที่ดีด้วย

๒) ผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ๒ ขั้นคือ (๑) ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องใส่ใจ (Attention) รับรู้สิ่งที่สังเกตและประมวลเข้ารหัส(Coding) และมีความจดจำ (Retention) และ (๒) ขั้นการกระทำ ในขั้นนี้ผู้เรียนต้องลงมือการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มสอนต้องเตือนให้ผู้เรียนมีความใส่ใจ สังเกตทุกขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง

๓) ตัวแบบที่ใช้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะผู้สอน สามารถใช้ตัวแบบจากแหล่งอื่นๆ เช่นผู้เรียน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือ หรืออื่น ๆ ที่มีความเหมาะสม

๔. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็ก

^{๒๐}แบนดูรา (Bandura) อ่างโนพรณิษ.เจเนจิต,จิตวิทยาการเรียนการสอน,พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อแกรมมี, ๒๕๓๘), หน้า ๓๓๖.

เป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่ไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้อย่างไรก็ตาม เพียเจต์ (Piaget) เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่ากระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น^{๒๑}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

๑) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

(๑) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๐-๒ ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๗ ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้งแต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ ๒ ขั้น คือ ขั้นก่อนเกิดความคิดรอบยอด (Pre-Conceptual Intellectual) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๔ ปี และขั้นการคิด ด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ๔-๗ ปี

(๓) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๗-๑๑ ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจและสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

(๔) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๑๑-๑๕ ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

๒) ภาษาและกระบวนการการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

๓) กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๒) การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถ เข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาขั้นใหม่

(๓) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับหากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น

^{๒๑}เพียเจต์ (Piaget) อ้างในทศนาแหมมณี, ศาสตราจารย์: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๔.

หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้นในตัวบุคคล

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

(Piaget)

๑) ในการพัฒนาผู้เรียน ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อมหรือยากเกินพัฒนาการตามวัย เพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้

๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัยสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงได้

๓) ผู้เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกัน ถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบผู้เรียนควรให้มีโอกาสที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ

๔) ในการจัดการการเรียนรู้ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม ผู้เรียนจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนขึ้น

๕) การให้ความสนใจและสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียนแต่ละคน

๖) ในการสอนผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็ก ๆ ควรตระหนักว่าเด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นผู้สอนจึงควรสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

๗) ในการสอนสิ่งใด ๆ ควรเริ่มจากสิ่งที่คุณเรียนคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

๘) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก

๕. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory)

บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มพุทธินิยมที่สนใจและศึกษาเรื่องของพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์และบรุนเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของ บรุนเนอร์มีดังนี้^{๒๒}

แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Theory of Development)

^{๒๒} บรุนเนอร์ (Bruner) , อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียนและสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้ เป็น ๓ ขั้นใหญ่ ๆ คือ

(๑) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(๒) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถ สร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

(๓) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้ สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

(๔) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอด หรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

(๕) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning) หลักการจัดการการเรียนรู้

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

๑) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียนการวิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอน

๒) การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สามารถสอนเนื้อหา หรือความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกวัยได้ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอดและวิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน

๓) ในการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

๔) การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖) การสอนความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น

๗) การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning)

เดวิดออสเชเบล (David Ausubel) เป็นนักจิตวิทยาากลุ่มพุทธินิยมเชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้^{๒๓}

หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๑) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

๒) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบโนทัศน์ หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

๓) หลักในการจัดเตรียม Advance Organizer คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการ ให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่ หรือแบ่งบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

๗. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) เป็นนักจิตวิทยาากลุ่มมนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้^{๒๔}

๑) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้น ซึ่งในแต่ละขั้นมนุษย์จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น คือ

(๑) ขั้นความต้องการทางร่างกาย (Physical Need)

(๒) ขั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Need)

(๓) ขั้นความต้องการความรัก (Love Need)

(๔) ขั้นความต้องการยอมรับและการยกย่องจากสังคม (Esteem Need)

(๕) ขั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียงสำหรับตน

๒) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาด้านตนเองจากประสบการณ์ที่เรียกว่า “Peak Experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะตื่นตัวจากการรู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติเป็นช่วงเวลาที่คุณค่าสูง เข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการ

^{๒๓} เดวิดออสเชเบล (David Ausubel), อ้างในพรณีษ.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, หน้า ๓๔๗.
^{๒๔} มาสโลว์ (Maslow), อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๙.

รู้จักตนเองอย่างแท้จริงบุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อย ๆ จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

๑) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการแสดงออกของความต้องการของบุคคล

๒) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน

๓) ในกระบวนการจัดการการเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

๔) การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอ การให้อิสราภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

๘. ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส (Rogers)

รอเจอร์ส (Rogers) เป็นนักจิตวิทยามนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้^{๒๕}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ (supportive Atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) โดยผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (Non – directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส (Rogers)

๑) การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัว น่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดี

๒) ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้แนะ (Non-directive) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตน (self – directed) และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

๓) ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิต และแสวงหาความรู้ต่อไป

๙. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne's Learning Theory)

กานเย่ (Gagne) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มผสมผสาน ได้เสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ดังนี้^{๒๖}

^{๒๕} รอเจอร์ส (Rogers) , อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^{๒๖} กานเย่ (Gagne), อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๗๒.

๑) กานเย่(Gagne) ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นสำคัญขึ้นจากง่ายไปหายากไว้ ๘ ประเภทดังนี้

(๑) การเรียนรู้สัญญาณ (Signal – Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดอาการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

(๒) การเรียนรู้สิ่งเร้า – การตอบสนอง (Stimulus – Response Learning) เป็นการเรียนรู้เนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณเพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเองมิใช่รอให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจอกสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเอง

(๓) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการเคลื่อนไหว

(๔) การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงทางภาษา

(๕) การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างกันโดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

(๖) การเรียนรู้กฎ (Rule Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวมหรือเชื่อมโยงความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กันได้

(๗) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยการนำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้การเรียนรู้แบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียนเป็นการใช้กฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไปใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

๒) กานเย่(Gagne) ได้แบ่งสมรรถภาพหรือองค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย

- (๑) ทักษะการเคลื่อนไหว
- (๒) การเรียนรู้ทางด้านภาษา
- (๓) ทักษะเชาว์ปัญญา
- (๔) ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา
- (๕) เจตคติ

สมรรถภาพทั้ง ๕ นี้มีคุณลักษณะเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้ในตัวเอง

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่(Gagne)

๑) กานเย่(Gagne) ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของคนเรา กานเย่(Gagne) อธิบายว่าการทำงานของสมองคล้ายกันการทำงานของคอมพิวเตอร์

๒) ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ นั้น กานเย่(Gagne)ได้เสนอระบบการสอน ๙ ขั้น ดังนี้ (Kevein Kruse,๒๐๐๖)

ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Gain Attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งจูงใจภายนอกและภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม ทายปัญหาหรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ ๒ แจ้งจุดประสงค์(Inform Learner of Objectives) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับการเรียนบทเรียนนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนได้

ขั้นที่ ๓ กระตุ้นระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเ็น (Stimulate Recall of Prior Learning) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเ็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความรู้ใหม่ต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๔ เสนอบทเรียนใหม่ (Present the Content) เป็นการเริ่มกิจกรรมบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมประกอบการสอน

ขั้นที่ ๕ จัดเตรียมและให้แนวทางการเรียนรู้ (Provide “learning” Guidance)

ขั้นที่ ๖ ให้ลงมือปฏิบัติ (Elicit the Performance (practice) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของบทที่ ๑

ขั้นที่ ๗ ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก

ขั้นที่ ๘ ประเมินพฤติกรรมผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assess Performance) เป็นขั้นการวัดประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงาน หรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด โดยเครื่องมือที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง

ขั้นที่ ๙ ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติภาระงาน (Enhance Retention and Transfer to the job) เป็นการสรุปการย้ำทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เรียน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรม เพิ่มพูนความรู้รวมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

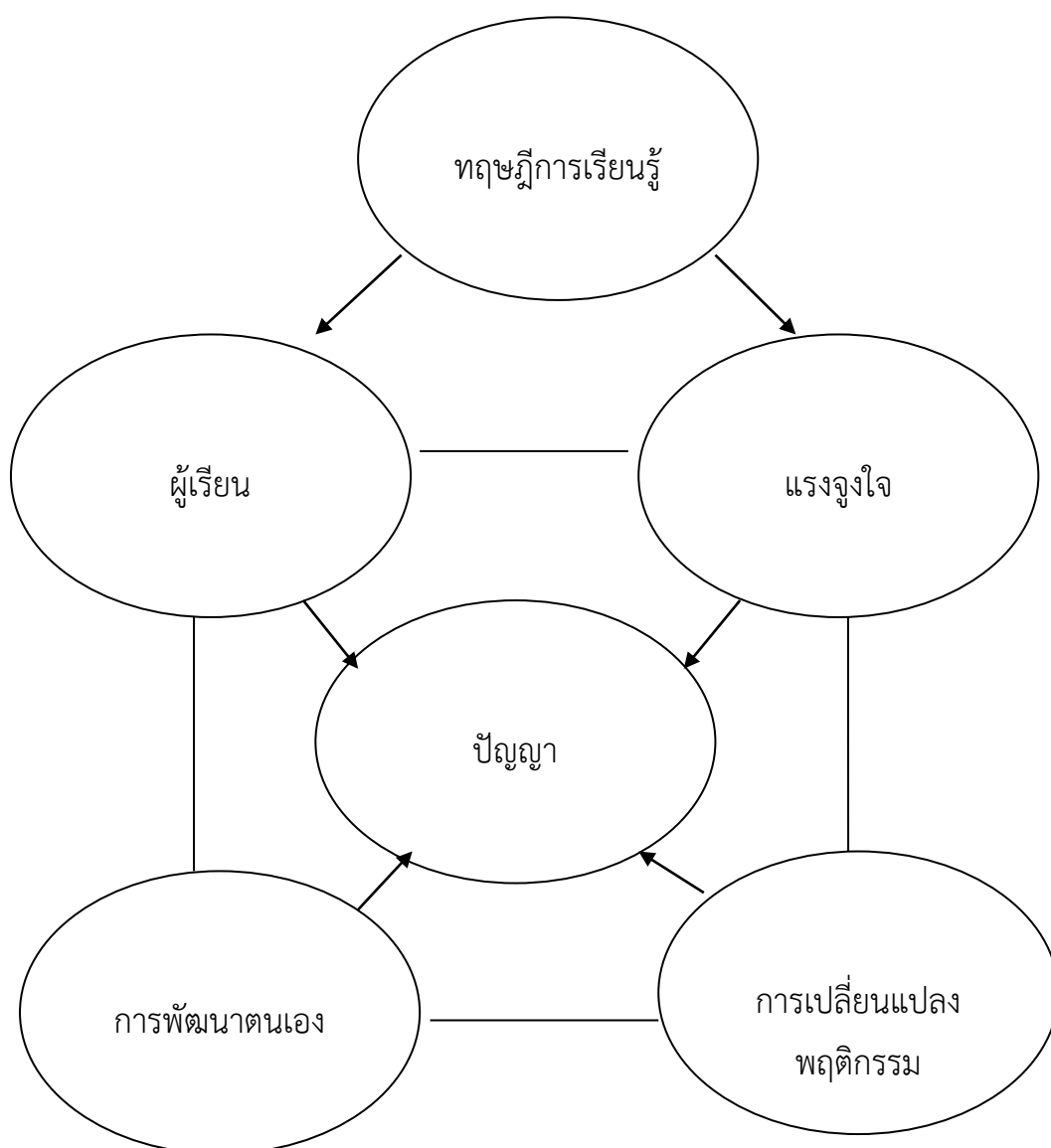
สรุปได้ว่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่สนใจ ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มตั้งแต่ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเร้า การตอบสนองและการเสริมแรง ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษา เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมองในฐานะ ที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม หรือปัญญานิยม (Cognitive) ขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของเพียเจต์และบรูเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ยังได้รับการกล่าวถึงกันในปัจจุบัน ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ขึ้น แม้ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่า ๆ ก็ได้สูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิงทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนในตัวเอง จึงเกิดการผสมผสานแนวคิด หลายแนวเข้าด้วยกันดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมของกานเย เป็นต้น การศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาสามารถช่วยผู้สอนให้ เกิดความตระหนัก ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อไป

ตารางที่ ๒.๑วิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้

ที่	ทฤษฎี	ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้
๑	ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์	๑. การเรียนรู้เกิดจากการฝึกหัด ๒. การเรียนรู้เกิดจากการเตรียมความพร้อม ๓. เกิดทักษะความรู้ความเข้าใจ ๔. ยอมรับผลการกระทำ
๒	ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์	๑. มีระบบการเสริมแรง ๒. มีการตอบสนองการเรียนรู้ ๓. มีการลงโทษและให้รางวัล ๔. ให้แรงเสริมกระตุ้นพฤติกรรมการเรียนรู้
๓	ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	๑. เรียนรู้จากการสังเกต ๒. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประยุกต์ ๓. มีแหล่งเรียนรู้ที่ดีทั้งบุคคลและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม

๔	ทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์	๑. พัฒนาสติปัญญาของบุคคลตามวัย ๒. ใช้ภาษาและกระบวนการคิดแตกต่างกัน ๓. กระบวนการคิดทางปัญญา
๕	ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรุนเนอร์	๑. การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ ๒. การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด ๓. การเรียนรู้ที่เกิดจากสัญลักษณ์และนามธรรม ๔. การเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดรวบยอด ๕. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
๖	ทฤษฎีการเรียนรู้ของเดวิด ออซูเบล	๑. เตรียมความพร้อมของผู้เรียน ๒. สร้างมโนทัศน์ ๓. เรียงลำดับความคิด
๗	ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์	๑. จัดการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการ ๒. พัฒนาตนเองจากประสบการณ์ ๓. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความต้องการ ๔. ให้ความมีประสิทธิภาพและเสรีภาพในการเรียนรู้
๘	ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส	๑. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้น่าเรียน ๒. ผู้เรียนต้องมีศักยภาพและแรงจูงใจในการพัฒนาตน ๓. มีเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้
๙	ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่	๑. การเรียนรู้สัญญาณ ๒. การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง ๓. การเรียนรู้เชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง ๔. การเชื่อมโยงทางภาษา ๕. การเรียนรู้ความแตกต่าง ๖. การเรียนรู้กฎ ๗. การเรียนรู้แก้ปัญหา

รูปแบบการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ภาพที่ ๓.๑๐รูปแบบการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

๒.๒.๒ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมหลายด้าน ในที่นี้ขอเสนอ ๕ ด้าน คือ

๑. ตัวผู้เรียน ปัจจัยสำคัญด้านผู้เรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่

๑) วุฒิภาวะ เป็นการคำนึงถึงการเจริญเติบโตสูงสุดในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่บุคคลมีความพร้อมที่จะกระทำการใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๒) ความพร้อม เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะ เมื่อสภาพของบุคคลมีวุฒิภาวะ มีความสนใจและประสบการณ์เดิมเพียงพอที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี จึงเรียกได้ว่ามีความพร้อมที่จะเรียนรู้

๓) ประสบการณ์เดิม บุคคลที่มีประสบการณ์มากจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เร็วและดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย

๔) อายุ นักจิตวิทยาพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้นความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลจะยิ่งลดลงความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลมีได้ถึงขีดสูงสุด เมื่ออายุ ๒๐ – ๓๕ ปี หลังอายุ ๓๕ ปีไปแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงเรื่อย ๆ

๕) ระดับสติปัญญาผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ

๖) อารมณ์ ผู้ที่มีอารมณ์ปกติจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง หรือมีความวิตกกังวล เชาว์ปัญญาทางอารมณ์จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้

๗) สภาพร่างกาย ผู้ที่มีสภาพร่างกายปกติก็จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น หูหนวก ตาบอด บกพร่องทางการพูด หรือมีโรคประจำตัวต่าง ๆ เป็นต้น ถ้าผู้เรียนมีความบกพร่องทางร่างกายมากเท่าใด ความสามารถในการเรียนรู้ก็จะยิ่งน้อยลงมากเท่านั้น

๘) แรงจูงใจ ตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือ แรงจูงใจ การเรียนรู้จะประสบผลดีถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และจะไม่ประสบผลเท่าที่ควรถ้าบุคคลขาดแรงจูงใจในการเรียนการให้แรงเสริมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

๙) ความถนัด ผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัดและมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ที่ดีขึ้น และเร็วขึ้นแต่ถ้าผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนไม่ถนัดก็อาจทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นช้าลงได้

๒. บทเรียน คุณลักษณะของบทเรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ดังนี้

๑) ความยากง่ายของบทเรียน บทเรียนที่ง่ายจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วกว่าบทเรียนที่ยาก การจัดลำดับความยากง่ายของบทเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผนการจัดการการเรียนรู้

๒) ความสั้นยาวของบทเรียน บทเรียนที่มีความยาวมาก ๆ ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ช้ากว่าบทเรียนสั้น ๆ

๓) การมีความหมายของบทเรียน บทเรียนที่มีความหมายต่อผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าบทเรียนที่ไม่มีความหมาย เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนจดจำเข้าใจองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดีและสามารถเชื่อมโยงสู่ตัวผู้เรียนได้นำไปใช้ได้จริงต่อไป

๓. วิธีการจัดการการเรียนรู้ ในเรื่องนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง^{๒๗} ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

๑) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว

๒) การใช้เครื่องล่อใจ (Incentive) เช่น การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนและสนใจในการเรียนดีขึ้น

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

๓) การแนะนำในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น ถ้าได้รับการแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่มากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่น้อยเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้องได้

๔) การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เช่น การโยงความสัมพันธ์ของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ หรือการให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น จะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวรยิ่งขึ้น

๕) ช่วงเวลาในการเรียน ถ้าจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในช่วงก่อนพักกลางวันจะช่วยให้เรียนรู้ได้ดีกว่าเรียกในตอนบ่าย

๖) การฝึกฝน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้แล้ว มีโอกาสฝึกฝนหรือกระทำซ้ำ ๆ อยู่เสมอจะทำให้การเรียนรู้สิ่งนั้นมีความมั่นคงถาวรขึ้น

๔. สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ สามารถแบ่งสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้สัมผัสจับต้องได้ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง ความสะอาด เป็นระเบียบของห้องเรียน เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจกาย จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น

๒) สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ได้แก่ บรรยากาศในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เป็นต้น ถ้าเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แต่ถ้าบรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อมมีลักษณะของความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันจะเป็นการบั่นทอน การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

๕. ตัวผู้สอน ผู้สอนจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะผู้สอนถูกจัดว่าเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้วางแผนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียม ดังนั้น ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ทั้งเรื่องตัวผู้เรียน การจัดเตรียมบทเรียน วิธีการจัดการการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร

การตระหนักถึงองค์ประกอบทั้ง ๕ ด้าน ดังกล่าวข้างต้น จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนทุกระดับชั้น ถ้าผู้สอนได้คำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

๑) หลักการจัดการการเรียนรู้

นักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่แสดงออกในรูปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า (Stimulus) ตอบสนอง (Responses) ได้ทำวิจัยถึงเรื่ององค์ประกอบของการเรียนรู้และได้นำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการสอน นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นด้วยในหลักการเรียนรู้พอสรุปได้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. การเตรียมตัวก่อนเรียน (Pre-learning preparation) นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างน่าพึงพอใจ ถ้าเขามีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่จะเรียนนั้นมาก่อน (Prerequisite) แต่ถ้านักเรียนไม่เคยมีพื้นฐานความรู้เดิมมาก่อน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่อาจเกิดจากการท่องจำ ซึ่งนักเรียนจะไม่สามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องที่เรียนกับบทเรียนได้โดยง่าย

๒. การเร้าความสนใจ (Motivation) หากนักเรียนทราบผลลัพธ์หรือคุณค่าที่ตนจะได้รับจากการเรียนรู้หรือได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้ เขาจะเกิดความสนใจต่อการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียน และเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๓. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากันทั้งในกลุ่ม ห้องเรียน และระดับอายุเดียวกัน ครูจึงควรคำนึงแตกต่างกันระหว่างบุคคล โดยการเตรียมบทเรียนและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามความสามารถของตน

๔. เงื่อนไขการสอน (Instructional Conditions) นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้ครบถ้วน เมื่อครูผู้สอนระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้น ครูจึงควรจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้เรียนจากง่ายไปยากจากความจริงเดี่ยว (facts) ไปสู่ความคิดรวบยอด/หลักการ (concepts/principles) กฎและทฤษฎีที่สูงขึ้น โดยใช้รูปแบบการสอน วิธีสอน และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม

๕. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active Participation) การเรียนรู้เป็นบทบาทของนักเรียน การที่นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้จึงควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนครูนั้นจะมีบทบาทเพียงการเลือกจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดให้กับนักเรียนเท่านั้น

๖. การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Successful Achievement) นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี หากเขาเห็นว่าตนเองได้รับผลสำเร็จในการเรียน ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความพึงพอใจและมีแรงกระตุ้นให้เกิดความพยายามต่อไป

๗. การทราบผลการเรียน (Knowledge of Results) การแจ้งผลการเรียนให้นักเรียนทราบความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะผลการเรียนในทางที่ดี (Positive) จะเป็นการเสริมแรง (reinforcement) ให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนมากยิ่งขึ้น

๘. การฝึกฝน (Practice) นักเรียนจะบรรลุผลสำเร็จในการเรียนอีกประการหนึ่งก็คือการให้โอกาสนักเรียนได้ใช้ความรู้และทักษะใหม่ที่ได้รับ ทั้งในด้านหลักการ (Principles) และการสรุปรวบยอด (Generalizations) ในสถานการณ์ใหม่ นักเรียนจึงจำเป็นต้องทำแบบฝึกหัดและฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ

๙. ช่วงเวลาในการใช้สื่อ (Rate of presenting Material) ระยะเวลาและจำนวนของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในบทเรียนหนึ่ง ๆ ต้องสัมพันธ์กับบทเรียนและระดับความสามารถของนักเรียน การสอนเนื้อหาใด ๆ ครูจึงต้องให้โอกาสแก่นักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียน การฝึกฝนและการทดสอบตนเองเป็นต้น

๑๐. เจตคติของครู (Instructor's) การจัดการเรียนรู้ การสอนเจตคติของนักเรียน จะมีอิทธิพลต่อเจตคติของนักเรียน ในการยอมรับวิธีสอนและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เทคนิคและวิทยาการจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งเป็นคนที่มีชีวิตจิตใจมีอารมณ์มีวิญญาณ มีความรู้สึกนึกคิดครูจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะเข้าถึงจิตใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ การจัดการการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในปรัชญาทฤษฎีทางการศึกษา ความต้องการและสภาพที่เป็นจริงของสถานศึกษา สังคมและประเทศชาติเชื่อในปรัชญา/ทฤษฎีใดมีความต้องการแบบใดครูย่อมต้องจัดการเรียนรู้ตามแบบที่ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับความเชื่อและความต้องการดังกล่าว

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของชาติให้เป็นสากลและทันกับความเจริญทางวิทยาการมาหลายยุค นับเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา กลไกสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนซึ่งในทุกครั้งของการเปลี่ยนแปลงจะอ้างถึงผลการศึกษาประกอบคำสำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมานักเรียนยังไม่บรรลุความต้องการ จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นที่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นสำคัญ ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของไทยส่วนใหญ่มีพัฒนาการตามความก้าวหน้าของวิทยาการด้านการเรียนการสอนที่รับมาจากต่างประเทศเป็นหลัก แต่ก็มีนักการศึกษาไทยในยุคหลัง ๆ ได้ปรับเป็นแบบการสอนให้เหมาะกับลักษณะการเรียนรู้ของไทยบ้างแต่ก็มีไม่มากนัก

๒) รูปแบบการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มเต็มศักยภาพ ดังนั้น วิธีการที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปตามแนวทางที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดไว้ คือ การที่ครูได้มีโอกาสรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมนักเรียนได้อย่างเหมาะสมองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ครูสามารถส่งเสริมพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ ของนักเรียนได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือการรับรู้รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของนักเรียนเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามศักยภาพสูงสุด

๓) กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ การเรียนรู้ที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ละแบบมีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

๑. การเรียนรู้ที่เน้นครู/ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) จัดเป็นการสอนแบบบอกความรู้ (Instruction) มีลักษณะดังนี้

- ๑) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน โดยการอธิบาย/บอกให้จดบันทึก
- ๒) นักเรียนรับความรู้จากครู โดยการฟัง หรือจดบันทึกแล้วจึงฝึก โดยการทดสอบ/พิสูจน์ความรู้ที่ได้ หรือทำแบบฝึกหัด
- ๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย เนื่องจากได้รับความรู้โดยอ้อม

๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น (Passive Learning)

๕) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน เพราะครูต้องบอก / อธิบายมาก นักเรียนเพียงคอยฟัง จดบันทึก ทำแบบฝึกหัด ท่องจำและทดสอบ

๒. การเรียนรู้ที่เน้นเด็ก / นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) เป็นการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ (Construction) มีลักษณะดังนี้

๑) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง หรือปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ภายใต้การจัดการสถานการณ์การเรียนรู้ของครูที่กระตุ้นให้สงสัยใคร่รู้ คิดหาคำตอบ ลงมือปฏิบัติ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลือได้ยาก เนื่องจากได้รับความรู้โดยตรง

๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active : earning)

๕) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู เพราะนักเรียนต้องศึกษา ค้นคว้า คิดหาคำตอบแสดงความคิดเห็น ทดลอง พิสูจน์ จดบันทึก ทำแบบฝึก และปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ

๔) กระบวนการเกิดการเรียนรู้

ในสภาพการณ์ของการเรียนการสอนนั้น การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตามลำดับ ดังนี้

๑. การรับรู้ (Perception) หมายถึง การที่ผู้เรียน “รับ” ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งจากผู้สอน โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ปากและผิวหนัง ซึ่งการรับรู้ของบุคคลจากประสาทสัมผัสทั้งห้า พบว่ามีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่างกันจากน้อยไปมาก ซึ่งสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้สรุปไว้ดังนี้^{๒๘}

การเรียนรู้จากการอ่าน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๑๐ %
การเรียนรู้จากการได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๒๐ %
การเรียนรู้จากการได้เห็น เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๓๐ %
การเรียนรู้จากการได้เห็นและได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๕๐ %
การเรียนรู้จากการได้พูดและได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๗๐ %
การเรียนรู้จากการได้พูดและได้ทำ เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๙๐ %

จึงกล่าวได้ว่า การจัดการการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุดควรเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

๒. การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถแปลความหมายตีความ หรือสรุปความสำคัญในสิ่งที่รับรู้ได้โดยเกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่กับ

^{๒๘} สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ อ้างใน อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

ความรู้เดิมสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองรับรู้ และสามารถอธิบายโดยให้เหตุผล

๓. การปรับเปลี่ยน (Transformation) หมายถึง การที่ผู้เรียนนำความเข้าใจที่เกิดจากการรับรู้มาสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนขึ้น เช่น ผู้เรียนรับรู้ว่ามีพายุเป็นพาหะนำโรค ก็จะไม่กล้าเข้าใกล้ถึงแม้ผู้เรียนบางคนจะเป็นว่าลูกพายุเป็นสัตว์ที่น่ารักก็ตาม

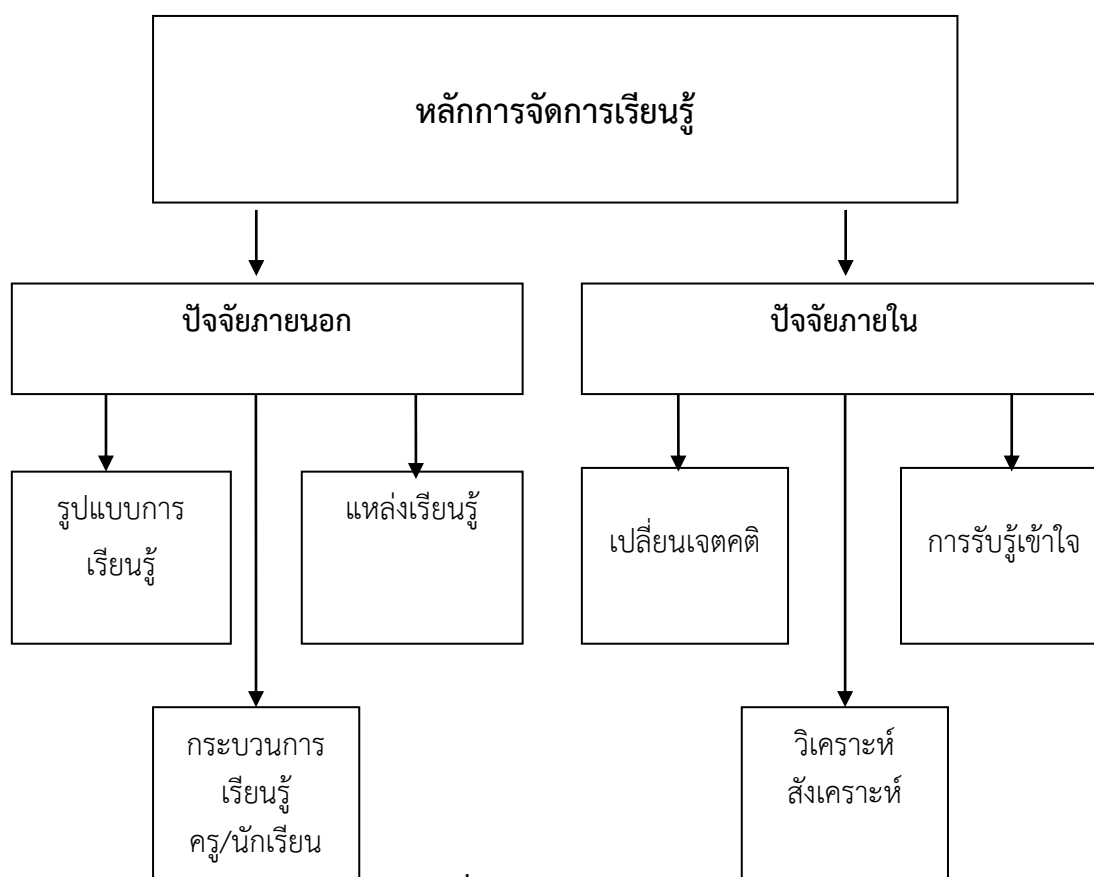
การเรียนรู้จึงเป็นการกระบวนการที่เกิดขึ้นตามลำดับตั้งแต่การรับรู้ สร้างสรรค์ความเข้าใจต่อจากนั้นจึงนำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะกระทำหรือไม่กระทำเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้นั้นต่อไป

ตารางที่ ๓.๒ วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ที่	แนวคิดการเรียนรู้	ปัจจัยการเรียนรู้
๑	หลักการจัดการการเรียนรู้	๑. การเตรียมตัวก่อนเรียน ๒. การเร้าความสนใจ ๓. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ๔. เงื่อนไขการสอน ๕. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ๖. การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๗. การทราบผลการเรียน ๘. การฝึกฝน ๙. ช่วงเวลาในการใช้สื่อ ๑๐. เจตคติของครู
๒	รูปแบบการเรียนรู้	๑.ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒
๓	กระบวนการเรียนรู้	๑. ครูเป็นศูนย์กลาง ๑) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน ๒) นักเรียนรับความรู้จากครู ๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย ๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา ๕) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน ๒. นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ๑) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ๒) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย ๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น

		๕) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู
๔	กระบวนการเกิดการเรียนรู้	๑. การรับรู้ ๒. การเข้าใจ ๓. การปรับเปลี่ยน

รูปแบบการเรียนรู้

ภาพที่ ๒.๒ รูปแบบการเรียนรู้

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต

๒.๓.๑ ความหมายของทักษะชีวิต

คำว่าทักษะ (Skill) หมายถึง ความชัดเจนและความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้น ได้จากการเรียนรู้ได้แก่ทักษะอาชีพ การกีฬา

การทำงานร่วมกับผู้อื่น การอ่าน การสอน การจัดการ ทักษะทางคณิตศาสตร์ทักษะทางภาษาทักษะทางการใช้เทคโนโลยีฯลฯซึ่งเป็นทักษะภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากการกระทำหรือจากการปฏิบัติซึ่งทักษะดังกล่าว นั้นเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่จะทำให้ผู้มีทักษะเหล่านั้นมี ชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้โดยมีโอกาสที่ดีกว่าผู้ไม่มีทักษะ(ประเสริฐตันสกุล)ทักษะชีวิตLife skillหมายถึงคุณลักษณะหรือความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา (Psychosocial competence)ที่ เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพเอดส์ ยาเสพติด ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรมฯลฯเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือ จะกล่าวง่ายๆทักษะ ชีวิตก็คือความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวันเพื่อให้อยู่ รอดปลอดภัยและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ทักษะชีวิต(Life Skills)เริ่มต้นการนำมาเผยแพร่โดยองค์การอนามัยโลกWHOโดย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนรู้จักดูแลตนเองทั้งทางด้านร่างกายอารมณ์และจิตใจ ซึ่งจะส่งผลให้คนมีสุขภาพการดำรงชีวิตที่มีความสุขและสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม โดยไม่เป็นภาระของสังคมเพื่อให้อดคล้องกับการปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพโดย เน้นความสำคัญของบุคคลให้รู้จักการปรับตัวพร้อมการเผชิญในการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมดังนั้นองค์การอนามัยโลก(WHO)จึง ให้ความหมายทักษะชีวิตเป็นความสามารถอันประกอบด้วยความรู้เจตคติและทักษะ ซึ่งสามารถจัดการกับปัญหารอบๆตัวให้อยู่รอดในสภาพสังคมและวัฒนธรรมยุค ปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตค่านิยมของทักษะชีวิต (LifeSkills)ขององค์การอนามัยโลกเน้นความสำคัญในการดำรงตนของบุคคลที่มีความเหมาะสมและทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งปัญหาของสังคมในยุคปัจจุบันมีความซับซ้อน

บางปัญหาที่มีความรุนแรงดังที่ปรากฏในปัญหาเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ทบาท ขาหยิงชีวิตครอบครัวสุขภาพอิทธิพลสื่อสิ่งแวดลอมฯลฯซึ่งค่านิยมดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าจะต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเองและรู้จักปรับตัวการฝึกฝน เป็นการเปิดโอกาสให้คนเกิดการพร้อมของตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขนอกจากค่านิยมทักษะชีวิตจากองค์การอนามัยโลก (WHO)ดังที่กล่าวแล้ว

ในเวลาต่อมาได้มีการเผยแพร่การศึกษาเรื่องทักษะชีวิตไปยังหน่วย งานต่างๆทั่วโลก โดยเฉพาะองค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้นำทักษะชีวิตไปใช้ในการป้องกันโรคเอดส์โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาคนให้ติดเชื้อHIVด้วย เหตุนี้ค่านิยมของทักษะชีวิตมีจุดเน้นความสำคัญทางด้านจิตวิทยาสังคมและความ สำคัญของบุคคลในด้านความสามารถในการปฏิบัติตนโดยอาศัยพื้นฐานทางด้านความคิด การตัดสินใจและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสังคม โลกจะเห็นได้ว่า “ทักษะชีวิต”ได้ นำไปใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมโลกทั้งนี้เพื่อการพัฒนาให้คน เกิดการพัฒนาตนเองโดยการใช้ความคิดการปรับตัวการ

ตัดสินใจการสื่อสาร การจัดการกับอารมณ์และความเครียดในการแก้ไขปัญหาให้กับตนเองได้อย่างฉลาดด้วย เหตุนี้ทักษะชีวิตจึงประกอบด้วยทักษะต่างๆที่ส่งผลให้คนฉลาดรู้เลือกและ ปฏิบัติรวมทั้งการรู้จักยับยั้งชั่งใจบุคคลที่มีทักษะชีวิตจะเป็นคนที่มีเหตุผลรู้จักเลือกการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสังคมบุคคลที่มีทักษะชีวิตสังคมเป็นสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน^{๒๙}

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ให้ความหมาย ทักษะชีวิต ว่าเป็นความสามารถของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยความรู้และเจตคติในการจัดการกับปัญหาต่างๆรอบตัวในสังคมปัจจุบัน และเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ทั้งในเรื่องบทบาทหญิงชาย เพศสัมพันธ์ สารเสพติด สุขภาพ จริยธรรม อิทธิพลของสื่อ สิ่งแวดล้อม ชีวิตครอบครัว ตลอดจนปัญหาสังคมด้วยความคิดเชิงเหตุผล ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์^{๓๐}

กระทรวงศึกษาธิการ หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถเชิงสังคม จิตวิทยา (Psychosocial Competence) ที่เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพ เอดส์ ยาเสพติด ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หรือจะกล่าวง่ายๆ ทักษะชีวิต ก็คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวันเพื่อให้อยู่รอดปลอดภัย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต^{๓๑}

กุสุมาวดี คำเกลี้ยงและคณะ ได้ให้ความหมายว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวและสังคมด้วยความรู้ ความเข้าใจ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสังคมเลือกแนวทางการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเพื่อให้บังเกิดผลในด้านสร้างสรรค์ ทำให้การดำรงชีวิตดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นสุข^{๓๒}

๒.๓.๒ องค์ประกอบของทักษะชีวิตองค์การอนามัยโลก(WHO)

ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้๑๐องค์ประกอบ จัดเป็น ๓ ด้าน ดังนี้ องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย (ทักษะด้านความคิด) หมายถึงการรู้จักใช้ เหตุ และ ผล โดยรู้สาเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้นผล ย่อมมาจาก เหตุเมื่ออยากได้ ผลของการกระทำออกมาดีเป็นที่พึงประสงค์แก่ทั้งของตนเองและส่วนรวมก็ควรคิด กระทำ เหตุที่จะทำให้เกิดผลที่ดีเพื่อจุดประสงค์ที่จะพัฒนาชีวิตให้มีความสุขก้าวหน้าสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมของมนุษย์

๑) **ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking)** เป็น ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิด สร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้ง

^{๒๙} กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสำหรับครูกรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.

^{๓๐} สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, ๒๕๔๒.

^{๓๑} กระทรวงศึกษาธิการ, ทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต, <http://photalenfe.blogspot.com> [ออนไลน์วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑]

^{๓๒} กุสุมาวดี คำเกลี้ยงและคณะ. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

ผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือกและสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

๒) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวาง โดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านจิตพิสัย หรือเจตคติ (ทักษะด้านจิตใจ) หมายถึง การฝึกฝนควบคุมนึกคิด ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงใสสะอาดในความดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่นความรัก ความมีเมตตา กรุณาความเป็นมิตร ความมีน้ำใจ ความมีสัมมาคารวะ ความรู้จักยอมรับ และ เห็นความสำคัญของผู้อื่นความกตัญญู ความเพียรพยายาม ความซื่อสัตย์สุจริต

๓) ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self awareness) เป็นความสามารถในการค้นหารู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรารู้ตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

๔) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เป็น ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีผิว อาชีพ ฯลฯ ช่วยให้เราสามารถยอมรับบุคคลอื่นที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ด้อยกว่าหรือได้รับความเดือดร้อน เช่น ผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดเชื้อเอดส์ องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัย หรือทักษะสังคม (ทักษะ ด้านการกระทำ) หมายถึง การฝึกฝนตนเองให้มีทักษะด้านวินัยให้ตนเองเพื่อควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ เหมาะสมไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความรำคาญ ไม่สร้างความเดือดร้อนไม่สร้างความลำบาก ให้แก่ตนเอง และ สังคมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เป็นประโยชน์ต่อสังคมเน้น ความสุจริตทางกายและวาจา

๕) ทักษะการตัดสินใจ (Decision making) เป็น ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ เช่น ถ้าบุคคลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้าน สุขภาพ หรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ

๖) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving) เป็น ความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ จนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

๗) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication) เป็น ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ ฯลฯ

๘) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาว

๙) **ทักษะการจัดการกับอารมณ์** (Coping with emotion) เป็น ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธ และความเศร้าโศก ที่ส่งผลทางลบต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม

๑๐) **ทักษะการจัดการกับความเครียด** (Coping with stress) เป็น ความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดปัญหา ด้านสุขภาพ

การศึกษาขององค์การช่วยเหลือเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF)

ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ ๙ ประการ

๑. ทักษะการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์
๒. ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเองในสถานการณ์เฉพาะหน้า
๓. ทักษะในการคิดหาทางเลือกและวิเคราะห์จัดลำดับ
๔. ทักษะในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการเลือกทางที่เหมาะสมที่สุด
๕. ทักษะในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดและการตัดสินใจ
๖. ทักษะในการปฏิเสธการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและเพื่อประโยชน์อันชอบธรรม

ของตนเอง

๗. ทักษะการควบคุมอารมณ์ ความคิดเห็นและพฤติกรรมภายใต้แรงกดดัน

๘. ทักษะการพัฒนาและปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง

๙. ทักษะการใช้เหตุผลโน้มน้าวใจผู้อื่นให้คล้อยตามและสนับสนุนแนวคิดและการกระทำที่ถูกต้อง^{๓๓}

๒.๓.๓ ทักษะชีวิตในประเทศไทย

ในประเทศไทยได้มีการนำทักษะชีวิตไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและเริ่มแพร่หลายตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ เป็นต้นมากรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการได้มีการนำเอาทักษะชีวิตไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยเหตุนี้เองได้มีการพัฒนาทักษะชีวิตโดยการปรับโครงสร้างและองค์ประกอบของทักษะชีวิตให้สอดคล้องกับการดำเนินงานด้านการป้องกันเอดส์โดยกรมสุขภาพจิตสาธารณสุขได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ ๑๒ ทักษะประกอบด้วย

๑. ทักษะความคิดวิเคราะห์วิจารณ์
๒. ทักษะความคิดสร้างสรรค์
๓. ทักษะความตระหนักรู้ในตน
๔. ทักษะความเห็นใจผู้อื่น
๕. ทักษะความภูมิใจในตนเอง
๖. ทักษะความรับผิดชอบต่อสังคม
๗. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ

^{๓๓} กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสำหรับครูกรุงเทพ, ๒๕๔๑.

๘. ทักษะการสื่อสาร
๙. ทักษะการตัดสินใจ
๑๐. ทักษะการแก้ไขปัญหา
๑๑. ทักษะการจัดการกับอารมณ์
๑๒. ทักษะในการจัดการกับความเครียด^{๓๔}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่าง ของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบ

๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ต้องรับรู้ ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาใน สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลี้ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้าง สัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^{๓๕}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตจากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยทั้ง ๔ ทักษะนี้เป็นทักษะที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นทักษะที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมได้ สามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

^{๓๔} กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข, เรื่องเดียวกัน.

^{๓๕} องค์ประกอบของทักษะชีวิต, <https://๖๓๐๑kiettisako.wordpress.com> [ออนไลน์ วันที่ ๒๑

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงชีวิตที่ประชาชนคนไทย นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย การศึกษาถึงหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้นำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นการปลูกฝังความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เยาวชน โดยเริ่มต้นจากการศึกษาถึงความหมาย แนวคิดหรือความเป็นมาของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงความหมาย หลักการ แนวคิด รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอมี พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ^{๓๖}

อำพน กิตติอำพน ดร. ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก^{๓๗}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง การมีจิตใจที่พอเพียง มีความวิริยะพอเพียง มีปัญญาพอเพียง มีวัฒนธรรมที่พอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่พอเพียง และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ เศรษฐกิจที่บูรณาการได้ดุลยภาพ มีความเป็นปกติ

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้^{๓๘}

ถวัลย์ มาศจรัส ได้ให้ความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบ

^{๓๖} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต, (สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์ : โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

^{๓๗} อำพน กิตติอำพน ดร., ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

^{๓๘} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล : ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^{๓๙} สุเมธ ตันติเวชกุล, ได้เบื้องพระยุคลบาท, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘๖.

ใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยที่จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ รวมถึงความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้^{๔๐}

สุริพร เอื้อยถาวร ได้ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสชี้แนะพสกนิกรชาวไทย เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำรงชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน^{๔๑}

ปริญญ พิบูลธรรวธ ดร. ได้กล่าวถึง ความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวตลอดจนใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤติ และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^{๔๒}

เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์^{๔๓}

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่มีฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม ซึ่งทำให้รากฐานของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมั่นคงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ มีความพออยู่ พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอดี มีความพอเพียงตามอัตภาพ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของสังคมวัตถุนิยม จนสามารถปรับตัวเองให้สมดุลกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมบนพื้นฐานแห่งความมั่นคง และยั่งยืนของตนเองและสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๒ ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมี

^{๔๐} ฤวัลย์ มาจรัส, นโยบาย ครม. ๓ ผู้เฒ่า เน้นคืนสู่ภูมิปัญญาของมาตุภูมิ “ชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม ความโปร่งใส”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิทัศน์การศึกษาไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๖ – ๑๔.

^{๔๑} สุริพร เอื้อยถาวร, “การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ : กรณีศึกษาโรงเรียนนวมินทราชูทิศห้วย นนทบุรี”, ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๔๒} ปริญญ พิบูลธรรวธ ดร., การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๔๓} เกษม วัฒนชัย, การปฏิรูปการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

เหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ขับเคลื่อนหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม^{๔๔}

ปรียานุช พิบูลสรารุณ ดร. ได้กล่าวถึงทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้นกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ทฤษฎีใหม่มี ๓ ขั้น คือ^{๔๕}

ขั้นที่ ๑ เป็นการจัดการทรัพยากรที่แต่ละคนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อคนเหล่านั้นสามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เทียบได้กับเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

ขั้นที่ ๒ การร่วมมือ รวมกลุ่มกันของคนที่มีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้แล้วในระดับต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่าง ๆ เทียบได้กับเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

ขั้นที่ ๓ เป็นความร่วมมือกันในระดับเครือข่าย ซึ่งพอมีอยู่บ้างแล้ว เช่น เครือข่ายกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น อันนี้เป็นความร่วมมือกันระหว่างกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า หรือทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓

รงค์ ประพันธ์พงศ์ ได้อธิบายถึงทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ ๒ แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้^{๔๖}

๑) ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑

๒) ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒

๓) ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓

ชัยอนันต์สมทวนิช ศ.ดร.ได้วิเคราะห์ทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่าทฤษฎีใหม่เป็นส่วนหนึ่งในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นสัมมาทฤษฎีที่อยู่เหนือระบบแนวความคิดในทฤษฎีของการพัฒนาต่างๆที่ขาดและพร่องทางจริยธรรมโดยเห็นว่ามีทิศทางจริยธรรมของทฤษฎีใหม่และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีอยู่ในพุทธปรัชญาแล้วแต่ยังไม่มีผู้ได้นำมาจัดระบบและนำเสนออย่างเป็น

^{๔๔} คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๔๕} ปรียานุช พิบูลสรารุณ ดร., การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๙), หน้า ๕.

^{๔๖} รงค์ ประพันธ์พงศ์, เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗ - ๒๘.

รูปธรรมเท่านั้น “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นทฤษฎีที่แตกต่างไปจากทฤษฎีอื่นๆตรงที่มีจริยธรรมกำกับจึงเรียกได้ว่าเป็นสดมภ์หลักของระบบความคิดและเชื่อมโยงกับมนุษย์โดยตรงดังที่เรียกกันว่า “คนเป็นศูนย์กลาง” (Human – Centered) โดยเฉพาะคนผู้ยากไร้ด้อยโอกาสในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีมิติด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างหลากหลายโดยไม่จำเป็นต้องคู่ตรงข้ามขัดแย้งแข่งขันครอบงำซึ่งกันและกันหากแต่เอื้ออาหารเกื้อกูลและทำให้เกิดดุลยภาพที่เคลื่อนไหวได้ (Dynamic Balance) ช่วยกันแบบน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอันเป็นการพึ่งพิงอิงกัน (Interdependence) มากกว่าเป็นเพียงการ “พึ่งพาอาศัย” (Dependence) ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยทั่วไปอยู่แล้ว^{๔๗}

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กรและธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นเวลานานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ และภายหลังทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนไปของโลก ดังที่มีผู้รู้ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้พอจะสรุปมานำเสนอได้ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง รวมถึงการใช้ความรู้ความสามารถที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมั่นคง มีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้^{๔๘}

๑) กรอบลักษณะ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการมองโลกเชิงระบบการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

^{๔๗} ชัยอนันต์สมทวนิช.ดร., ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด, (กรุงเทพมหานคร :มูลนิธิคอนราดอเดเนวาร์ , ๒๕๔๑), หน้า ๙ – ๑๑.

^{๔๘} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

๒) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓) ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

(๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความเพียงพอนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

(๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

(๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

๕) แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกว่านี้^{๔๙}

^{๔๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ทฤษฎีใหม่สู่การเรียนรู้ มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๗๔.

ประเวศ วะสี ได้นำเสนอถึงแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า ความพอเพียงจะต้องพอเพียง ๗ ประการ ดังนี้^{๕๐}

- ๑) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว เป็นเศรษฐกิจแบบที่ไม่ทอดทิ้งกัน
- ๒) จิตใจพอเพียง ส่งผลให้เป็นผู้รักและเอื้ออาทรคนอื่น
- ๓) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ยังชีพและทำมาหากินบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม เช่น ทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น
- ๔) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง เป็นการรวมตัวกันจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จนทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้
- ๕) ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
- ๖) ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์และเติบโตขึ้นมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง
- ๗) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่บู๊บูบวบ ส่งผลให้สุขภาพจิตดี

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน^{๕๑}

เกษม วัฒนชัย ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ทางสายกลาง โดยยึดคำว่า “พอเพียง” ไม่สุดโต่ง ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ ๑) พอประมาณทั้งปริมาณและคุณภาพ ๒) มีเหตุผล ในการบริโภค ๓) มีภูมิคุ้มกันในตัว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันวิกฤต เงื่อนไขสำคัญที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แล้วให้ประสบผลสำเร็จ มี ๒ ประการ คือ ๑) คุณธรรม ซึ่งเป็นกลไกการคิด และตัดสินใจของแต่ละคน หากคิดและตัดสินใจเหมือนคนทั่วโลกที่บอกว่า เป็นความดี ความงาม ความจริง แสดงว่ามีคุณธรรม หากคิดออกมาตรงกันข้าม เรียกว่า คนไร้คุณธรรม ๒) วิชาการหรือความรู้ ในการวางแผนและการลงมือทำงาน ต้องใช้หลักวิชาที่เหมาะสม ความรู้จริง และความรอบคอบเป็นตัวตัดสินใจใช้อารมณ์และอคติไม่ได้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตต้องใช้ความอดทน ใช้สติ ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต^{๕๒}

สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาคน เพราะเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ และความยั่งยืนของ

^{๕๐}ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๒), หน้า ๔ - ๕.

^{๕๑}คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

^{๕๒}เกษม วัฒนชัย, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๙), หน้า ๔ - ๖.

การพัฒนา ให้ความสำคัญต่อเรื่องความอยู่ดีมีสุขมากกว่าความมั่นคง และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการใช้คุณธรรมนำความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องการพัฒนาคน สร้างให้เกิดความพอเพียงได้ ด้วยการรักษาความสมดุลในชีวิตของแต่ละบุคคล แต่ละชุมชน แต่ละองค์กรและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นเรื่องการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรง มีความรู้และความคิดสร้างสรรค์ และสำคัญที่สุดมีการอนุเคราะห์แบ่งปันผู้อื่น มีศีลธรรมไม่ก่อความเดือดร้อนเบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น ใช้สติปัญญาไปในทางที่ถูกต้องเมื่อแต่ละคนมีคุณภาพที่ดีก็เป็นการพัฒนาชุมชน สังคมให้ดีขึ้นไปด้วยเช่นกัน^{๕๓}

สรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดถูก ปฏิบัติถูก มีสติ และใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน อิ่มชูตัวเอง และครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

๒.๑.๔ ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยได้ประมวลมานำเสนอได้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า การรู้จักประมาณตนนี้จะทำให้คนเรารู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่งสูงขึ้น ส่วนการรู้จักประมาณสถานการณ์นั้น ได้แก่ การรู้จักพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ทราบชัดถึงความเป็นมา และที่เป็นอยู่รวมทั้งที่คาดว่าจะจะเป็นไปในอนาคต การรู้จักประมาณสถานการณ์ได้นี้จะทำให้สามารถวางแผน และปฏิบัติการได้ถูกต้องตรงกับปัญหาทันต่อสถานการณ์และความจำเป็น อันจะทำให้งานที่ได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์คุ้มค่า การรู้จักประมาณตน และรู้จักประมาณสถานการณ์จึงเป็นอุปการะอย่างสำคัญที่จะเกื้อกูลให้บุคคลดำเนินชีวิต และกิจการงานไปได้อย่างราบรื่นและก้าวหน้า^{๕๔}

สุรยุทธ์ จุลานนท์ พลเอก ได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง พอสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ หากรู้จักประหยัด อดออม ใช้จ่ายแต่พอดี ไม่สร้างหนี้จนเกินความจำเป็น ไม่ฟุ้งเฟ้อ ก็จะมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดี ทุกคนพอมี พอกิน พอใช้ ก็จะสามารถสร้างความสุขให้เกิดขึ้นได้

๒) ด้านสังคม ความพอเพียงจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ช่วยให้ทุกคนในประเทศอยู่อย่างมีความสุข ภายใต้ความสมานฉันท์ ไม่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน

^{๕๓} สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, หน่วยการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๓ – ๑๒๔.

^{๕๔} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามอักษร, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

๓) ด้านการต่างประเทศ ความพอเพียงทำให้ไม่ต้องมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติจนเกินความต้องการ ทำให้บ้านเมืองมีความสวยงามน่าอยู่ เป็นที่เชื่อถือแก่ประชาคมโลก ไม่ต้องไปทะเลาะกับประเทศใด ๆ ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาความมั่นคง ของรัฐ^{๕๕}

เกษม วัฒนชัย ได้อธิบายถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เมื่อทุกคนร่วมใจกัน ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้ได้รับประโยชน์ คือ^{๕๖}

๑) ความสมดุล คือ สมดุลชีวิตสมดุลโรงเรียนสมดุลในชุมชน

๒) ความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้ง ทางด้านวัตถุทางสังคมทางสิ่งแวดล้อม และทางวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีพร้อมที่จะ รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากทั้ง๔ด้าน

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการรู้จักโลกที่เราอยู่ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร และการพัฒนาในอดีตให้อะไรแก่เราแล้วบ้าง เพื่อจะ ได้ไม่เดินไปสู่ความผิดพลาดซ้ำรอย ในขณะที่เราพูดถึงเรื่องความยั่งยืน แต่ไม่เคยทำอะไรให้เกิดความ ยั่งยืนเลย ทุกวินาทีถูกกระตุ้นให้บริโภคตลอดเวลาจากโลกาภิวัตน์ ถ้าหยุดการบริโภคเมื่อไหร่ธุรกิจก็ จบเช่นกัน^{๕๗}

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญา การดำเนินชีวิต เศรษฐกิจที่จะต้องเป็นเครื่องกำกับนโยบาย และมาตรฐานทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ตลอดจนพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ซึ่งสามารถยึดถือเป็นหลักปฏิบัติได้ในทุก ๆ โอกาส ซึ่งหากว่าจะพิจารณาในบริบทของเศรษฐศาสตร์ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบจำลองทางเศรษฐกิจ ที่ สะท้อนความเป็นจริงของเศรษฐกิจแห่งประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งมีความถูกต้องและชัดเจนที่สุด^{๕๘}

อุทัย สงวนดีกุล ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนาน กว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ และเมื่อภายหลังเกิดวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจแล้ว ได้ทรงเน้นย้ำให้ชี้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นจาก ความเดือดร้อนทั้งยังช่วยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนแม้ประเทศจะตกอยู่ภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ก็ตาม^{๕๙}

^{๕๕}สุรยุทธ์ จุลานนท์ พลเอก, จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ : แนวทางการบริหาร ประเทศ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ : บริษัทเพชรรุ่ง จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗ – ๑๘.

^{๕๖}เกษม วัฒนชัย, เส้นทางสู่ความพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙.

^{๕๗}สุเมธ ตันติเวชกุล, ได้เบื้องพระยุคลบาท, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๕๘}วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาวการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕ – ๖.

^{๕๙}อุทัย สงวนดีกุล, คู่มือเกษตรกรเพื่อการพึ่งพาตนเองตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

สรุปได้ว่า ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำให้รู้จักประมาณในการใช้ชีวิต ประมาณในการใช้จ่าย ในส่วนของสังคมช่วยให้สังคมเข้มแข็ง มีความสมานฉันท์ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการรักษาความมั่นคงประเทศ เพราะไม่ต้องไปทะเลาะแย่งชิงกับต่างประเทศ นอกจากนี้ยังสร้างความสมดุลให้ชีวิต และพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๒.๑.๕ หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

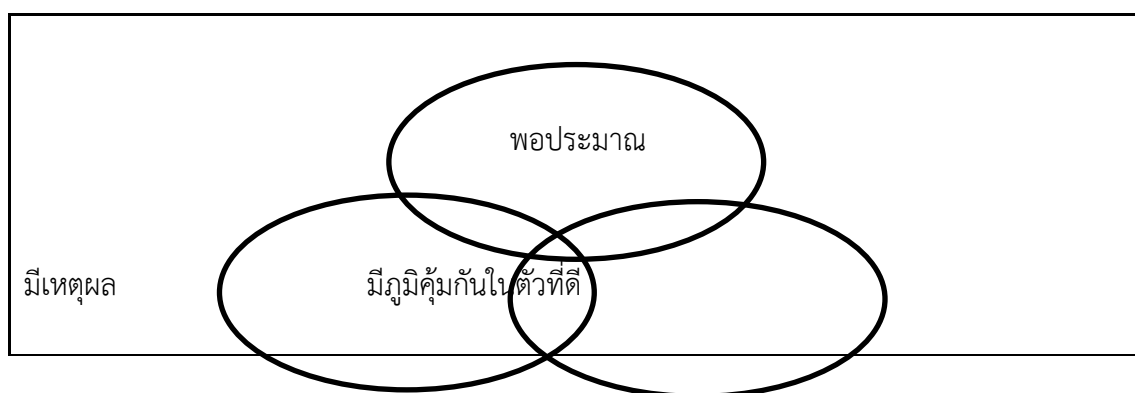
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักการของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ตลอดเวลา และการเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยคุณลักษณะ สำคัญคือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสาย กลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน คือ

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

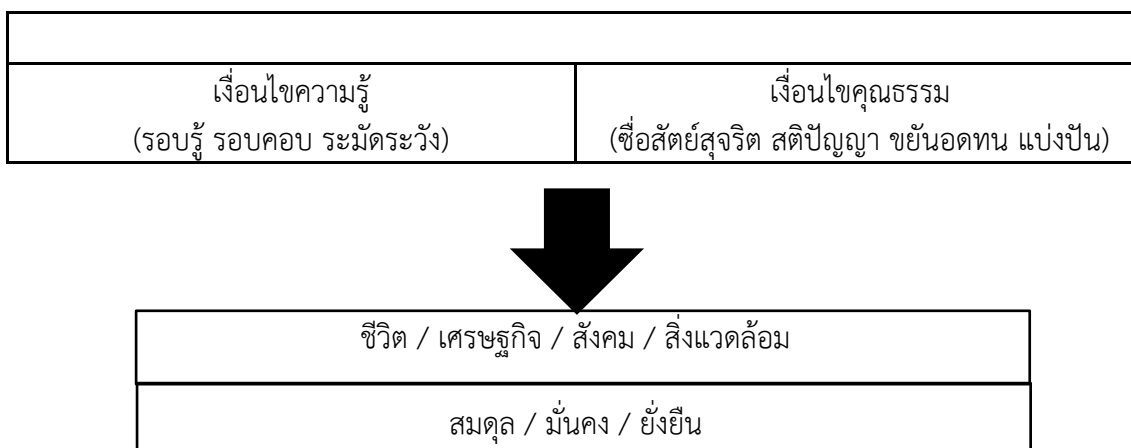
๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากนี้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องอาศัยเงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เมื่อปฏิบัติได้ เช่นนี้ผลที่จะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี^{๖๐}

^{๖๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับประจำเดือน สิงหาคม ๒๕๕๓, (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔ – ๑๖.

แผนภูมิที่ ๒.๑ หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาจากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๕๓, หน้า ๑๖)

อานันท์ ปันยารชุน ได้กล่าวถึงหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ปรับใช้ได้กับทุกภาคส่วน โดยให้การดำรงอยู่ และการปฏิบัติมีพื้นฐานอยู่บนความพอดี อยู่ในทางสายกลาง การตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน พร้อมปรับสภาพให้รับมือกับความไม่แน่นอน และความผันผวนจากภายนอกประเทศ โดยอาศัยความรอบคอบ รอบรู้ ความร่วมมือ ความสุจริต และความเพียรพยายาม จุดมุ่งหมายปลายทางของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ถ้าหากเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแก่น แนวปฏิบัติต่าง ๆ ก็คือเครื่องมือหลักซีกก็คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development สิ่งนี้เป็นความยั่งยืนที่มาจากความตระหนักว่าในระบบมีข้อจำกัดในด้าน Input มิใช่มีทรัพยากรด้านต่าง ๆ มาถลุงไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความยั่งยืนที่เกิดจากความเข้าใจว่า Input และ Output ต้องสมดุลกัน ต้องใช้ Input บริหาร Output อย่างมีสติ อย่างรอบคอบ อย่างพอดี และอย่างพอเพียง^{๖๑}

สมพร เทพสิทธา กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง ๔ ด้าน คือ^{๖๒}

๑) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความยั่งยืนเน้นเฟิรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งช่วยให้เกษตรกร

^{๖๑}อานันท์ ปันยารชุน, สัมมนาวิชาการ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, ๒๕๔๒), หน้า ๔ - ๖.

^{๖๒}สมพร เทพสิทธา, เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สภาอุทกวิทยาสมาคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙ - ๔๐.

จำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ ดันจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้

๒) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง

๓) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน

๔) มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม

PhrasompchokeMongsawad กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานโดยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชว่า ปรัชญานี้แนะแนวทางให้ประชาชนใช้ชีวิตอยู่บนทางสายกลาง แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับชาติ อันมีจุดเด่นอยู่ที่การใช้ชีวิตอย่างสมดุล หัวใจหลัก ๓ อย่าง ได้แก่ ความรู้จักพอดี ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชีวิต ควบคู่ไปกับความดีงามและความรู้ความสามารถ สามารถนำไปใช้ในสังคมทุกระดับ นอกจากนี้ยังช่วยขจัดความขัดแย้งในปัจจุบันทั้งประเด็นระดับสถาบัน การรักษาสิ่งแวดล้อม การเป็นมนุษย์ที่ดี และบทบาทหน้าที่ของรัฐบาล^{๖๓}

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ไปจนถึงระดับประเทศ ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในเองก็ตาม

๒.๑.๖ หลักในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทุกคนในประเทศสามารถที่จะนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักในการปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกรเท่านั้น โดยที่จะต้องเริ่มต้นจากภายใน คือ การเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงค่อยขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และสู่ประเทศชาติต่อไป ผู้วิจัยได้รวบรวมหลักการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีนักวิชาการได้นำเสนอไว้มากมายมาพอเป็นแนวทางได้ดังนี้

ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงไว้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง ในการดำรงชีวิตบนหลักการพึ่งตนเอง อาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ ๕ ประการ คือ^{๖๔}

^{๖๓} PhrasompchokeMongsawad, *Sufficiency economy : A contribution to development theory*, (Proceedings of World Academy of Science : Engineering and Technology, 2007), p. 181.

^{๖๔} ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ, *เศรษฐกิจพอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แม่ค, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖ - ๒๘.

๑) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒) ด้านสังคม แต่ละชุมชนจะต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ

๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม ควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

๕) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีกรมมุ่งที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

ศรัทธาธิป มาประสพ ได้อธิบายถึงกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า กรอบแนวคิดมี ๓ องค์ประกอบหลัก คือ

๑) ความพอประมาณ ประกอบไปด้วย

- การมีคุณธรรมที่ถูกต้องดีงาม การรู้จักตัวเอง แบ่งปันไม่เอาเปรียบ คนอื่นไม่เอาเปรียบธรรมชาติคุณธรรมนำชีวิตนำธุรกิจการงานไม่เอาเงินนำหน้าปัญญาตามหลัง

- การรู้จักตัวเองรู้รากเหง้าภูมิใจเชื่อมั่น รู้คุณค่าที่มาจากตนเองเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิใจในกำพืดถิ่นฐานบ้านเกิดรากเหง้าเผ่าพันธุ์บรรพบุรุษภูมิใจ ในของกินของใช้พื้นบ้านกินอยู่แบบไทยๆวิถีไทย เข้าถึงคุณค่ามากกว่ายึดติดรูปแบบ

- มีชีวิตเรียบง่ายพออยู่พอกินพอใช้ ไม่หนาใหญ่ไหลตามกระแสรู้กาลละ และเทศะมีความสุขตามอัตภาพขนาดปริมาณที่พอดีไม่มากเกินไปไม่ใหญ่เกินไป ไม่ติดแบรนดค์คิดแต่สร้างภาพไม่ไหลตามกระแสตามโฆษณาบับริโภค

๒) เป็นผู้มีเหตุผล ประกอบด้วย

- การมีหลักวิชา กินอยู่อย่างมีข้อมูลอย่างมีคุณภาพตัดสินใจด้วยข้อมูลความรู้ “รู้เขารู้เรา” รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงไม่ทำตามๆกันรู้ตัวเองรู้ท้องถิ่นรู้ศักยภาพรู้ “ทุนชุมชน” รู้ปัญหารู้โลกาภิวัตน์แสวงหาความรู้ศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง

- การมีแผน มีแผนชีวิตครอบครัวแผนชุมชนแผนยุทธศาสตร์แผนงานองค์กรแผนงบประมาณครอบครัวรายรับรายจ่ายหนี้สินแผนการลงทุนแผนเศรษฐกิจพอเพียง

- การเป็นมืออาชีพ คุณภาพมั่นคงยั่งยืน “อิทธิบาท ๔” (ฉันทะ วิริยะจิตตะ วิมังสา) ใจรักจริงจังรู้รอบรู้ลึกทำให้มีคุณภาพด้วยความสม่ำเสมอ

๓) มีภูมิคุ้มกันที่ดี ประกอบด้วย

- การมีระบบชีวิตที่ดี ครอบครัวอบอุ่นมีความมั่นคงในชีวิตลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดีลูกมีการศึกษาที่ดี

- การมีระบบเศรษฐกิจชุมชน ท้องถิ่นที่ดี ชุมชนเข้มแข็งมีระบบเศรษฐกิจชุมชนสวัสดิการชุมชนเครือข่ายชุมชนเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานสหกรณ์ SMEs เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นก่อนพึ่งตลาดภายนอกหรือส่งออก

- มีระบบการจัดการองค์กรที่ดี องค์กร หน่วยงานรัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ มีธรรมาภิบาลบรรษัทระบบการจัดการที่ดี มีผู้นำและผู้ตามที่ดีผู้นำสร้างแรงบันดาลใจทำให้ทุกคนใจดีใจกว้างใจสู้ใจถึง (เข้าใจ - เข้าถึง)^{๖๕}

รงค์ ประพันธ์พงศ์ ได้ให้คำนิยามเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะที่เป็นห่วงสอคล้องประสานกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้แก่

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล^{๖๖}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำเสนอถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำเนินชีวิตไว้ดังนี้^{๖๗}

๑) ระดับบุคคลและครอบครัว เป็นการมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งกายและใจ สามารถพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเป็นที่พึ่งให้กับผู้อื่นได้

๒) ระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้รักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชน และนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓) ระดับภาคธุรกิจ โดยเริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า ผู้ถือหุ้น คู่ค้า และพนักงาน

๔) ระดับประเทศ การบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนา

^{๖๕} ศรัทธาธิป มาประสพ, “การจัดการขยะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗ – ๑๘.

^{๖๖} รงค์ ประพันธ์พงศ์, เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่, หน้า ๓๔.

^{๖๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘ – ๒๑.

ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้รักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้นำเสนอถึงการรวมกันเพื่อดำเนินงานที่มุ่งเน้นความพอเพียงในระดับชุมชน เพื่อให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้^{๖๘}

๑) การผลิต เกษตรกรต้องร่วมมือ ร่วมใจในการผลิตโดยเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหาหน้า และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

๒) การตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้วจะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาขี้ข้าวรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี

๓) การเป็นอยู่ เกษตรกรควรมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ เสื้อผ้าที่พอเพียง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าทุกคนต้องผลิตสิ่งต่าง ๆ สำหรับการอุปโภคบริโภคได้ครบถ้วน แต่หมายถึงเกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนรวมทั้งมีความสามารถในการซื้อหาสิ่งที่จำเป็นได้

๔) สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการ และบริการที่จำเป็น เช่น สถานีอนามัย มีกองทุนไถ่กู้ยืม เป็นต้น

๕) การศึกษา ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชน เป็นต้น

๖) สังคมและศาสนา แต่ละชุมชนควรเป็นรวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้และคุณธรรม ความเพียรและความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามัคคีรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน จนทำให้กล่าวได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา

๒.๑.๗ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับชั้น และทุกระดับการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติให้ก้าวหน้าด้วยความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพราะฉะนั้น การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสู่สถานศึกษา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการ

^{๖๘} สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, **ทฤษฎีใหม่ในหลวง ชีวิตที่พอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร : ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒ – ๒๔.

เรียนการสอนที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๑.๘ เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีศูนย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐

มูลนิธิสถาบันวิจัย และพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวถึงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักกิจการพิเศษ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษา โดยมีการกำหนดเกณฑ์ประเมินสถานศึกษา ๕ ด้าน ๑๗ องค์ประกอบ ๖๒ ตัวชี้วัด ได้แก่ การดำเนินงาน ๔ ด้านตามแนวทางการติดตามประเมินผลยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ได้แก่

- ๑) ด้านการบริหารจัดการ
- ๒) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
- ๓) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- ๔) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
- ๕) ผลลัพธ์ / ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ^{๖๙}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำเสนอถึงความเป็นมาของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาไว้ดังนี้^{๗๐}

- ๑) เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของนามธรรม ดังนั้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาระยะแรก จำเป็นที่จะต้องเริ่มจากการค้นหาตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนให้นักเรียน
- ๒) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ

๒.๑) พอประมาณกับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง ฝึกให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ

๒.๒) ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความรู้อย่างรอบคอบระมัดระวัง ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อดทน ร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และสืบสานวัฒนธรรมไทย

^{๖๙} มูลนิธิสถาบันวิจัย และพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๗๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙.

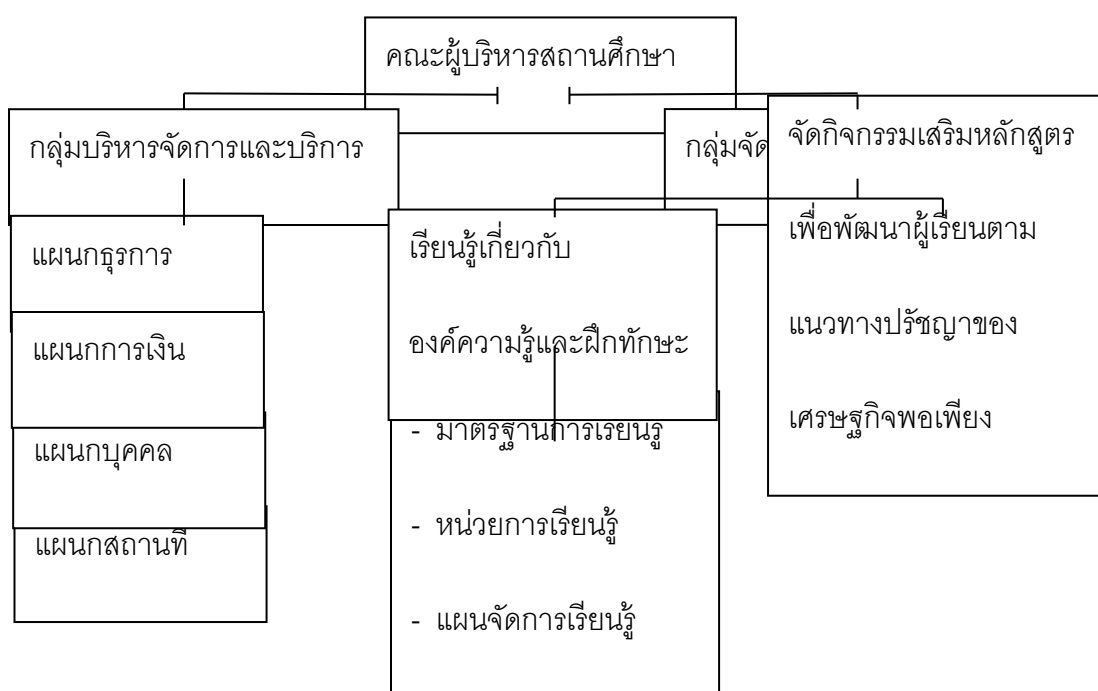
๓) ส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม และเข้าไปเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ ทุกสาระการเรียนรู้

ปริญานุษ พิบูลสรารุช ดร. ได้นำเสนอถึงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการไว้ว่า คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้^{๗๑)}

๑) เป้าหมาย คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักยสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมเอกลักษณ์ความเป็นไทย

๒) การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน

๓) พัฒนาบุคลากร โดยครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง และสามารถวิเคราะห์ความพอเพียง หรือไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้ และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตดังแผนภูมิที่ ๒.๒

แผนภูมิที่ ๒.๒ โครงสร้างการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาจากปริญานุษ พิบูลสรารุช ดร., ๒๕๕๐, หน้า ๑๗)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ไว้ดังนี้^{๗๒)}

^{๗๑)} ปริญานุษ พิบูลสรารุช ดร., การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

๑) สร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ

๒) สร้างความรู้ ความเข้าใจ และกระแสนับสนุนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓) สร้างผู้นำ สถานศึกษาต้นแบบ เกิดการพัฒนาและสร้างคนที่มีความรู้ และความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๔) นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๕) การขยายผลสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก

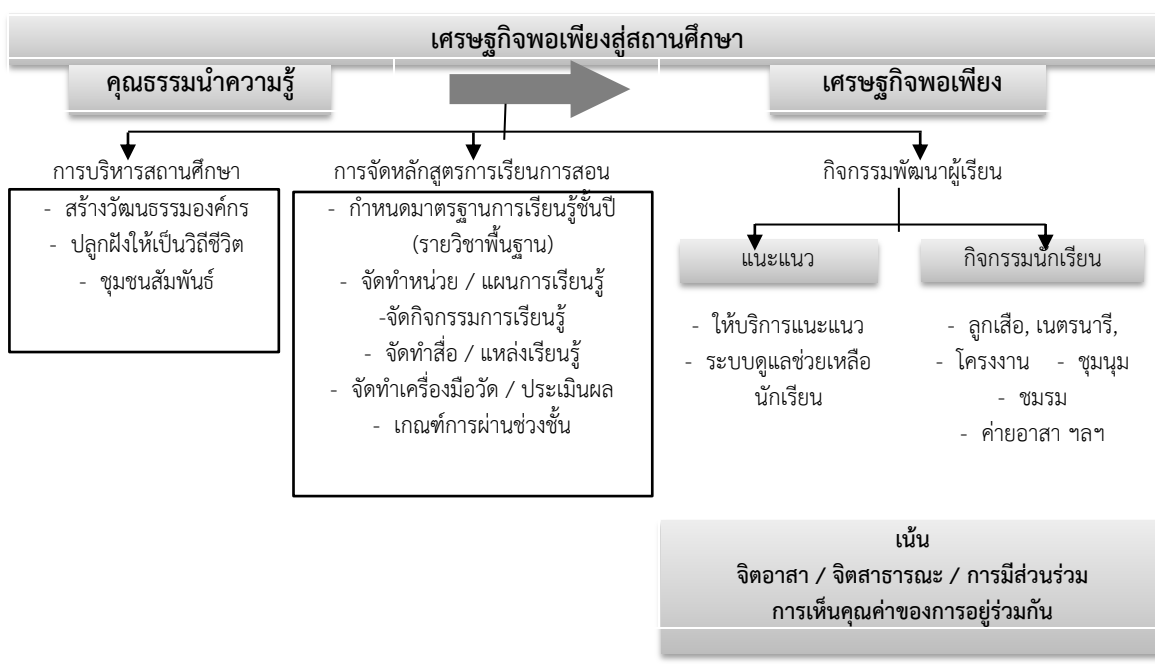
๖) องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติ และขับเคลื่อนสู่หน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๗) เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบ

๘) ติดตามประเมินผลและรายงาน

๙) กำหนดนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบนโยบายการจัดการศึกษานั้น เป็นการสนองต่อโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรมและจริยธรรมดังแผนภูมิที่ ๒.๓ แสดงหลักการนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

แผนภูมิที่ ๒.๓ แสดงหลักการนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (มาจากโครงการวิจัย เศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๓, หน้า ๑๓)

๒.๒.๒ เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการศึกษา

การนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาขับเคลื่อนไปสู่สถานศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยนำเสนอถึงแนวทางในการจัดการศึกษาในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน
- ข. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ก. ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

สิริวรรณ ศรีพหล ได้นำเสนอถึงแนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้^{๗๓}

- ๑) การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔
- ๒) การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- ๓) การจัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายวิชาหนึ่ง

ระวีวรรณ ภาคพรต ได้นำเสนอการวางกรอบแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาไว้ดังนี้^{๗๔}

- ๑) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับเป็นวิถีการดำเนินชีวิต ที่ใช้คุณธรรมนำความรู้เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน และการพัฒนาประเทศชาติ เพื่อให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลและมั่นคง เป็นหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างคนกับคน คนกับชุมชน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม เป็นหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้าง ความ

^{๗๓}สิริวรรณ ศรีพหล, การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน, วารสารสุขโขทัย ธรรมาธิราช, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐, หน้า ๗.

^{๗๔}ระวีวรรณ ภาคพรต, กรอบแนวคิดในการจัดทำร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙ - ๓๑.

ตระหนักถึงคุณค่า ประยุกต์ใช้ ต่อยอด สืบสานภูมิปัญญาไทย เป้าหมายเพื่อการพัฒนาทุกระดับภาคส่วน ทำให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

๒) สาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต การบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า ทั้งเข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

๓) หลักคิด และหลักปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบูรณาการแบบสหวิทยา หรือบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใน ๘ กลุ่มสาระเรียนรู้

๔) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ / แผนการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เคร่งครัดรูปแบบของการเขียนหน่วย / แผนการเรียนรู้ปรับได้ตามธรรมชาติของวิชา ระดับชั้น บริบทของโรงเรียน แต่ให้คงหัวข้อสำคัญ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ / แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

๕) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ / แผนการเรียนรู้ เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง ๓ ห่วง และ ๒ เงื่อนไข

ปริญญช พิบูลสรารุ ดร. ได้นำเสนอถึงร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงชั้นที่ ๓ ไว้ว่า ในช่วงชั้นที่ ๓ นี้จะต้องเป็นการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงในสุด ดังแผนภูมิที่ ๒.๔^{๗๕}

มัธยมศึกษาปีที่ ๑	มัธยมศึกษาปีที่ ๒	มัธยมศึกษาปีที่ ๓
๑. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย หลักแนวคิด และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑.สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมบนพื้นฐานของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑. เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. สามารถนำหลักแนวคิด และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่	๒. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม	๒. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และ

^{๗๕} ปริญญช พิบูลสรารุ ดร., **ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙ – ๕๐.

ของตนเอง ครอบครัว และ ชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน	และวัฒนธรรมตามแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	วัฒนธรรม โดยใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภูมิที่ ๒.๔ แสดงร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงช่วงชั้นที่ ๓ (มาจากปริยานุช พิบูลสรารุณ ดร., ๒๕๕๐, หน้า ๕๐)

คณะกรรมการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้^{๗๖}

- ๑) วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- ๒) วิเคราะห์สาระ สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ มาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- ๓) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระ / มาตรฐาน / มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- ๔) จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงรายปี
- ๕) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้
- ๖) จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง
- ๗) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

สรสิทธิ์ พรธณวงศ์ ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร ว่าสถานศึกษาควรมีการพัฒนา หรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้^{๗๗}

- ๑) สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา
- ๒) กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

^{๗๖} คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน, ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๙), หน้า ๑ – ๕.

^{๗๗} สรสิทธิ์ พรธณวงศ์, “การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓.

๓) กลุ่มสาระเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติมหรือจัดสาระการเรียนรู้หน่วยการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น

สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น ได้นำเสนอถึงการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาไว้ว่า เป็นการน้อมนำเอาหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา และปรากฏความสำเร็จเป็นรูปธรรมมากขึ้น และจากคามมุ่งหมาย และหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในหมวด ๑ มาตรา ๖ ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ได้จัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติมาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกระดับชั้นได้อย่างถูกต้องชัดเจนและเป็นรูปธรรม^{๗๘}

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่ง ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยที่ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการลงมือปฏิบัติ และผู้ที่มีหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้นี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ดี จึงจะทำให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังที่มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมานำเสนอดังนี้

สิริวรรณ ศรีพหล ได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียนนั้น ควรให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ จนเป็นพื้นฐานให้นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง โดยมีแนวทางดังนี้^{๗๙}

๑) กิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจความกระจำในค่านิยม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจความกระจำในค่านิยมนี้ นับว่า เหมาะสมที่ผู้สอนจะ

^{๗๘} สำนักงานประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น, ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อทดลองใช้สำหรับช่วงชั้นที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑ – ๑๒.

^{๗๙} สิริวรรณ ศรีพหล, การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน, วารสารสุขุทัยธรรมาธิราช, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖ – ๑๘.

นำไปใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะการให้ผู้เรียนมีค่านิยมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ควรให้ผู้เรียนได้พิจารณาเลือกจนเห็นคุณค่า และนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย

๒) กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการอภิปราย การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้สอนอาจใช้วิธีการอภิปราย โดยตั้งประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วให้ผู้เรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนจะแสดงความรู้และทัศนคติของตนออกมา และยังมีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนคนอื่น ๆ ทำให้มีการพัฒนาความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญานี้ จนนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง

๓) กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ผู้สอนอาจนำสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของครอบครัว การประกอบอาชีพในชุมชน สภาพเศรษฐกิจของชุมชนหรือประเทศ เป็นต้น มาจัดจำลองให้เหมือนจริงไว้ในห้องเรียน แล้วให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เป็นการฝึกทักษะการเผชิญกับสถานการณ์จำลอง ผู้สอนอาจแนะนำให้ผู้เรียนใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวในการแก้ปัญหาหรือใช้เป็นแนวทางโดยแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์จำลองนั้น ๆ

ปริญญ พิบูลสรารุ ดร. ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้^{๘๐}

๑) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

๒) จัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีกิจกรรมเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษารายบุคคลและเป็นกลุ่ม

๓) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สุวิทย์ มูลคำ ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในแหล่งเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องดำเนินการดังต่อไปนี้^{๘๑}

๑) จัดกิจกรรม เนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

^{๘๐} ปริญญ พิบูลสรารุ ดร., การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓ – ๒๔.

^{๘๑} สุวิทย์ มูลคำ, วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๕ – ๖.

๒) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๕) ควรจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาให้ผู้เรียนใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้อง

สมชาย ฐิติรัตน์อัคร์ ได้กล่าวว่า สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้^{๘๒}

๑) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒) มีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓) ปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๓.๑ ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่ และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน / สังคมที่อาศัยอยู่

๓.๒ ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พูดทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

๓.๓ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้^{๘๓}

๑) กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด อุบนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน นักศึกษา และมีครูเป็นผู้นำหรือเป็นผู้สนับสนุน

^{๘๒} สมชาย ฐิติรัตน์อัคร์, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕.

^{๘๓} กระทรวงศึกษาธิการ, ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

๓) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ของสถานศึกษา และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย และเป็นที่สนใจของผู้เรียน พร้อมทั้งต้องเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และเกิดความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

๒.๒.๓ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความพอประมาณ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดจากนักวิชาการได้ดังนี้

สุจิตร เพียรชอบ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ไว้ว่า^{๘๔}

๑) ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ต้องมีเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

๓) เห็นประโยชน์ และตระหนักในสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม / โรงเรียน / ชุมชน และพัฒนาสังคมโดยรวม

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องมีส่วนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความรู้ มีทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้^{๘๕}

๑) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล และสอดคล้องกับภูมิสังคมต่าง ๆ เช่น การผลิต และจำหน่ายสินค้า การให้บริการ การดำเนินธุรกิจขนาดต่าง ๆ การใช้จ่ายและการออม การเกษตร เป็นต้น เพื่อให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้

๒) มีทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมเบื้องต้นที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน นำไปสู่ความสันติสุข และรู้รักสามัคคี

๓) ใช้และพัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์และความสุขที่ยั่งยืน

๔) สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น หวงแหนทรัพย์สินสมบัติของชาติ รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

^{๘๔} สุจิตร เพียรชอบ, คุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงปรารถนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

^{๘๕} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแนวปฏิบัติสู่แนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๙), หน้า ๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำเสนอถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้^{๘๖}

- ๑) ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน / สังคมที่อยู่อาศัย
- ๒) ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พุด ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ
- ๓) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์
- ๔) มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิด วิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง
- ๕) ปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีสติปัญญา มีวินัย สามารถพึ่งตนเองได้ มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้^{๘๗}

- ๑) มีความประหยัด ตัดตอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”
- ๒) ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ”
- ๓) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในการการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”
- ๔) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า “การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีสุขพอมีพอกินเป็นข้อหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง”

^{๘๖}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พิมพ์ดี, ๒๕๔๖), หน้า ๕๕.

^{๘๗}สุเมธ ตันติเวชกุล, ไต่เบื้องพระยุคลบาท, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๙.

๕) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดอ่อนต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตนเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น”

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ได้นำเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้^{๘๘}

๑) มีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(๑) มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(๒) มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

(๓) เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการ พัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/ชุมชน และพัฒนาสังคมโดยรวม

๒) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(๑) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล และสอดคล้องกับภูมิสังคมต่าง ๆ เช่น การผลิต และจำหน่ายสินค้า การให้บริการ การดำเนินธุรกิจขนาดต่าง ๆ การใช้จ่ายและการออมการเกษตร ฯลฯ เพื่อให้สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองและครอบครัวได้

(๒) มีทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมเบื้องต้นที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน นำไปสู่ความสันติสุข และรู้จักสามัคคี

(๓) ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์และความสุขอย่างยั่งยืน

(๔) สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น หวงแหนทรัพย์สินสมบัติของชาติ รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

๓) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

(๑) ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน/สังคม ที่อาศัยอยู่

^{๘๘} สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การขงส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๐) ๓๓ – ๓๗.

(๒) ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติ ปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พุด ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

(๓) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

(๔) มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง

(๕) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน ขยันหมั่นเพียร แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ครูควรต้องดำรงชีวิตให้เป็นแบบอย่างทั้งด้านครองตน และครองงานให้มีคุณค่า บนพื้นฐานความเชื่อว่า “ การมีชีวิตที่มีความสุขกับคุณค่าของคน ” ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน และครอบครัว อย่างกว้างขวาง ไม่ติดยึดกับตำแหน่งและอำนาจ การมีวินัยในตนเองสามารถใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินชีวิตตามหลักพอประมาณ

๒.๔.๙ กิจกรรมส่งเสริม / พัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข บนพื้นฐานของความเป็นไทย นอกจากการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มแล้ว ในหลักสูตรยังได้กำหนดให้จัดกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนด้วย เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถ ความถนัดของตนเพื่อการพัฒนาศักยภาพให้เต็มที่ และโดยเฉพาะมีการกำหนดให้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในเบื้องต้นผู้วิจัยจะนำเสนอในส่วนที่เป็นความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีนักวิชาการ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการ วิธีการที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมาย และมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งสร้างเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัว และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีความสุข^{๘๙}

^{๘๙} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

พีรเดช พงศ์งามสง่า ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม ผู้เรียนสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ เพื่อช่วยพัฒนาองค์รวมทั้งร่างกายและจิตใจ^{๙๐}

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ ได้กล่าวถึงความของ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันจัดทำขึ้นนอกเวลาเรียน และนอกเหนือจากหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดไว้ในเวลาเรียนปกติ ทั้งนี้ด้วยความสมัครใจของนักเรียนเอง และความช่วยเหลือเอื้ออำนวยความสะดวกของโรงเรียน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละอย่างบรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมาย^{๙๑}

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ ได้ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่าหมายถึง ชุดของการปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีการเตรียมการ หรือวางแผนไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้ปฏิบัติบังเกิดผลที่คาดหวังไว้ โดยลักษณะกิจกรรมที่ดีต้องนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาการจัดการตนเองของผู้เรียน เพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ และมีความสุขในชีวิต ซึ่งควรเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นผู้ปฏิบัติ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ผู้เรียนมีโอกาสดแสดงออกอย่างมีอิสระทางด้านความคิด ผู้เรียนค้นพบตนเอง รู้จักตนเอง สร้างความท้าทาย กระตุ้นให้อยากเข้าร่วมกิจกรรม สนุกสนาน เพลิดเพลิน บรรยากาศเป็นกันเอง มีความหลากหลายในรูปแบบกิจกรรม^{๙๒}

Good C. V. ได้ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นโปรแกรม และการจัดดำเนินงานที่นักเรียน นักศึกษา หรือสถาบันทางการศึกษา ที่จัดทำขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ ให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ไม่มีการให้หน่วยกิต และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันทางการศึกษา^{๙๓}

วิทยา พ่วงเล้งดี ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียน จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการสอนที่หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาไว้ เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต สนองความสนใจความสามารถ และความถนัดของนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินการเองโดยสมัครใจ ทั้งนี้ภายใต้การอนุมัติของผู้บริหารโรงเรียน โดยไม่เกี่ยวกับคะแนนในการวัดผลการศึกษา^{๙๔}

^{๙๐}พีรเดช พงศ์งามสง่า, นิยามศัพท์เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (ตอนที่ ๑๑), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๙๑}กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, การบริหารกิจการนักเรียน เล่ม ๑ - ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๘), หน้า ๔๙๑.

^{๙๒}สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙), หน้า ๕๑.

^{๙๓}Good, C. V., Dictionary of Education, (New York : McGraw – Hill, 1999), p. 35.

^{๙๔}วิทยา พ่วงเล้งดี, “การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการและวิธีที่หลากหลาย เป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่นอกเหนือจากการสอนตามหลักสูตรปกติทั่วไป ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความรู้ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียน และบังเกิดผลตามที่คาดหวังทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม สติปัญญา

๒.๓.๒ ความสำคัญ และที่มาของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ของสถานศึกษา เพราะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นเครื่องมือช่วยให้นักเรียนได้รู้จักปรับตัวในการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทั้งเป็นการปลูกฝังหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยดังที่มิ้นกวีวิชาการ ผู้รู้หลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญและที่มาของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ กำหนดแนวการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข^{๙๕}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย รู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม^{๙๖}

^{๙๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔.

^{๙๖} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖ – ๘.

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า สถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม ในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวาง ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนเองอย่างเต็มที่ เลือกตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล เหมาะสมกับตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรมและจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกรัก และเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาภูมิทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น^{๙๗}

๒.๓.๓ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรม ที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน นักศึกษา และครูเป็นผู้นำหรือผู้สนับสนุน จำนวนนักเรียน / นักศึกษา / ครู ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า ๒๕% ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน นักเรียน นักศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการ ควรมีความประพฤติดี สมควรใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีและมีสุขภาพดี ครูที่เข้าร่วมโครงการควรมีความประพฤติดี สมควรใจ และมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม ของสถานศึกษา และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้

พอประมาณกับภูมิสังคม : สอดคล้องกับความต้องการ / ความจำเป็น ของสถานศึกษา / คนในชุมชน และเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต

สมเหตุสมผล : มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรม ที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบของการวางแผนดำเนินโครงการ

ภูมิคุ้มกันที่ดี : การวางแผนโครงการคำนึงถึง ความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้น

ส่งเสริม ความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม : กิจกรรมต่าง ๆ ต้องส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วม มีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้ได้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการมีคุณธรรม (เช่น ความมีระเบียบ มีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูกตเวที มีสติปัญญา แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควร มีความขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ มีจิตสำนึกเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือผู้อื่น และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม)

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น

^{๙๗} ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ, **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

๑) การจัดการ การผลิต/การบริโภค ในสถานศึกษา/ชุมชน ให้เกิดความพอเพียง และสมดุล-กินพอดี อยู่พอดี – เช่น โครงการอาหารกลางวัน การส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์/เกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การรักษาสมดุลของสังคม และธรรมชาติ

๒) การพัฒนาอาชีพ/สร้างรายได้เสริม โดยประยุกต์ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือโดยการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือต่อยอดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓) การจัดการ และการจัดระบบองค์การความร่วมมือ ทางการเงิน การผลิต การตลาด เช่น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ การจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เป็นต้น

๔) การจัดการ (รักษา/ฟื้นฟู) ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม/ขยะ ทั้งในสถานศึกษา และในชุมชน อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักวิชาการ ความประหยัด ความรอบคอบ

๕) การจัดการระบบพลังงานของสถานศึกษา/ชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (ประหยัด ผลิตเอง / ทดแทน)

๖) การอนุเคราะห์เกื้อกูล ช่วยเหลือ คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส (เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กกำพร้า เด็กยากจน ฯลฯ) ในสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๗) การสร้างจิตสำนึก รักท้องถิ่น/รักชุมชน เช่น การรักษา/ฟื้นฟูประเพณี/วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์โบราณสถาน การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ/มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

๘) การสร้างจิตสำนึกรักชาติ-ศาสน์-กษัตริย์ เช่น รณรงค์การเห็นคุณค่าของสินค้าไทย การเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชาติ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ การเรียนรู้คำสอนในศาสนา การฝึกปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๙๘}

สรุปได้ การจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนนั้น มีความหลากหลายในการจัดทำกิจกรรม และมีความหลากหลายในหลักปฏิบัติ พอที่จะสรุปมานำเสนอได้ดังใน ตารางที่ ๒.๑

ตารางที่ ๒.๑ หลักปฏิบัติ และตัวอย่างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
ด้านเศรษฐกิจ	
1. รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง	- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย
- ใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผลอย่างพอประมาณ ประหยัด เท่าที่จำเป็น	- วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย
2. รู้จักออมเงิน มีกลไก	- แลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ระบบสวัสดิการ	- ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
- ระบบออมเงิน	- ออมอย่างพอเพียง

^{๙๘} สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐ – ๑๕.

- ระบบสหกรณ์ - ระบบประกันต่าง ๆ 3. รู้จักประหยัด - ใช้และกินอย่างมีเหตุผลไม่ฟุ่มเฟือย - ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น - ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	- สืบสานการออม - จัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์ - ปลุกฝึกสวนครัวรั้วกินได้ - เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ไข่ไก่ ไข่ปลา - ใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน - รีไซเคิลขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่ - นำของเหลือใช้ มาทำให้เกิดประโยชน์

ตารางที่ ๒.๑ หลักปฏิบัติ และตัวอย่างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา (ต่อ)

4. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิต หรือ สร้างรายได้ ที่ - สอดคล้องกับความต้องการ - สอดคล้องกับภูมิสังคม - สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น - สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น ด้านสังคม 5. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน - ปลุกจิตสำนึกสาธารณะ - ปลุกฝังความสามัคคี - ปลุกฝังความเสียสละ - เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านสิ่งแวดล้อม 6. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ - ปลุกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม - ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น - ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น - ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม 7. สืบสานวัฒนธรรมไทย - สร้างจิตสำนึกรักชาติไทยรักบ้านเกิด - ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น - ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย - ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัตถุโบราณและ	เน้นการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง ให้พอเพียงกับการ บริโภคและการผลิตที่หลากหลาย เช่น - ปลุกพืชผักผสมผสาน - ปลุกพืชสมุนไพรไทย - ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น - จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน พัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ผ่านกิจกรรมรวมกลุ่ม ต่าง ๆ - จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข - จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - จัดค่ายพัฒนาเยาวชน - จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน พัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟู รักษา - โครงการชีววิถี - จัดอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - จัดทำฝายแม้ว - ปลุกฝังมารยาทไทย - ส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น - ส่งเสริมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น - ทำนุบำรุงโบราณวัตถุและโบราณสถาน

ตารางที่ ๒.๑ หลักปฏิบัติ และตัวอย่างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา (ต่อ)

8. ส่งเสริมพระพุทธศาสนา - ปลุกจิตสำนึกความรักชาติ - ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา - จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	- ให้ความสำคัญกับการรักษาศีล หรือสวดมนต์เป็นประจำ - ส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิภาวนา - ร่วมกันทะนุบำรุงศาสนา - พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น - รณรงค์การใช้สินค้าไทย

๒.๕ หลักพุทธธรรม : หลักอริยบท ๔ และโยนิโสมนสิการ

๒.๕.๑ หลักอริยบท ๔ ในพุทธศาสนา

๑) ความหมายที่เกี่ยวข้องตามหลักอริยบท ๔

จากการศึกษาเอกสารพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของอริยบท ๔ ไว้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอริยบท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึงสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่าอริยบท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ^{๙๙}

- ๑.๑ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
- ๑.๒ วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
- ๑.๓ จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
- ๑.๔ วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างมีหน้าที่เฉพาะของตน ฉันทะ คือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม ขอบต่อไปทุกข้อ วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึงการกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จน

^{๙๙}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

ประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ วิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญาไว้อย่างเต็มที่

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือคู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์ว่า อธิธิบาท ๔ ทางแห่งความสำเร็จ หมายถึงคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มี ๔ ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความมีจิตมุ่งมั่น วิมังสา ความไตร่ตรอง อธิธิบาท ๔ ประการนี้เป็นคุณธรรมสนับสนุนให้การทำงานทุกอย่างสำเร็จ รวมทั้งการปฏิบัติธรรมด้วย เพราะฉะนั้น จะทำให้คนเราเกิดความต้องการที่จะทำงานอยู่เสมอและปรารถนาจะให้ได้ดียิ่งขึ้นไป วิริยะ จะทำให้คนเราลงมือทำและทำด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ จะทำให้คนเราซึ่งกำลังลงมือทำอยู่นั้นมีจิตมุ่งมั่นไม่เลือนลอยไม่ฟุ้งซ่าน วิมังสา จะทำให้คนเรารู้จักรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญหาเหตุผลและวิธีการต่างๆในการทำงาน^{๑๐๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอธิธิบาท ๔ ไว้ในหนังสือ การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานว่าอธิธิบาท ๔ หมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี ๔ ประการคือฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสาฉันทะคือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นวิริยะคือ ความเพียรพยายามจิตตะคือความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสาคือความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่ามีความใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝนใช้ปัญญาสอบสวนนี้เป็นอธิธิบาท ๔^{๑๐๑}

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงหลักอธิธิบาท ๔ ในหนังสืองานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุขว่าอธิธิบาท ๔ คือข้อธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบไปด้วยฉันทะความพอใจในเรื่องที่เราจะทำวิริยะความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้นๆจิตตะเอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสาจะต้องทำงานนั้นต่อไปบันไดสู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด^{๑๐๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่าอธิธิบาท ๔ คือทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่ามนุษย์ไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐานทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมดไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้วเราก็ใช้หลักการต่างๆในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอา

^{๑๐๐} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), *คู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์*, วัดมหาพฤฒาราม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอพริ้นท์แอนด์แพ็ค จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๙.

^{๑๐๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^{๑๐๒} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ), *งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๖๐.

ธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ก็เดินหน้าไปด้วยดีเช่นเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้มาใช้แทบทุกท่านรู้จักอิทธิบาท ๔ คือหลักแห่งความสำเร็จ^{๑๐๓}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท๔คือบพของพระธรรมเช่นว่า จะมีฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสาที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สึกตัว^{๑๐๔}

พระเทพดิลก (ระบแบบฐิตญาโณ) ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท๔คือคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่าอิทธิบาท๔^{๑๐๕}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัยขยมงคล) ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท๔คือหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพประการแรกอิทธิบาทแปลความว่าทางแห่งความสำเร็จกล่าวคือข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๑๐๖}

พระราชปัญญาภว (สุบินเขมโย) ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท๔คือคุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกันคือทรัพย์ยศและผลงานทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวันทรัพย์มีอยู่๒ประการคือทรัพย์สิน๑ทรัพย์สมบัติ๑ทรัพย์สินคือเงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคทรัพย์สมบัติคือบ้านเรือนที่ดินที่นาที่สวนเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น^{๑๐๗}

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตรธิธมโม) ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท๔เป็นหัวข้อธรรมที่น่าศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหกรรมแปลว่าความเพียรพยายามและ

^{๑๐๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^{๑๐๔} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), การงานที่เป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๑๐๕} พระเทพดิลก (ระบแบบฐิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๑๐๖} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัยขยมงคล), ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๑๐๗} พระราชปัญญาภว (สุบินเขมโย), ประมวลบทพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

คำว่ากรรมแปลว่าการกระทำเมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่าประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท๔ในการสร้างประเทศสูง^{๑๐๘}

พระมหานรงค์ศักดิ์ฐิตญาโณ ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท๔คือความสำเร็จความสำเร็จด้วยการสำเร็จความกระทำให้ถึงความเข้าใจซึ่งธรรมเหล่านั้นอิทธิบาทคือ เวทนาขันธสัญญาขันธสังขารขันธวิญญานขันธของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้นเจริญอิทธิบาทคือยอมเสพเจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่าเจริญอิทธิบาท^{๑๐๙}

ว.วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่าการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท๔อิทธิบาทแปลว่าหลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จหรือทางสู่ความสำเร็จมีองค์ประกอบ๔ประการคือ๑) ฉันทะคือมีใจรักทำงานด้วยใจรักงาน๒) วิริยะคือพากเพียรทำงานรักแล้วต้องขยันความขยันคือภาคปฏิบัติของการรักความรักในงานจะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไรส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จการทำงานถ้าขาดความขยันความชำนาญก็จะไม่เกิด๓) จิตตะคือจดจำจ่อจิตหมายความว่าทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไปปักใจลงไปในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้งอย่างมุ่งมั่นอย่างจริงจังและอย่างทุ่มเทใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้นคนนั้นจะประสบความสำเร็จ๔) วิมังสาคือวินิจฉัยได้แก่การวิเคราะห์สังเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนานั่นเองเมื่อเราทำงานอะไรก็ตามให้พินิจพิเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนาพระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของนักวิจัยชั้นยอดของโลกพระองค์ทรงสามารถสร้างปัญญาขึ้นมาใหม่จากเหตุการณ์ที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไรหากเราดูจากพุทธประวัติได้ก็จะพบว่าสาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าแต่เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชก็เป็นเพราะว่าพระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์^{๑๑๐}

ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์ ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ว่าเป็นข้อปฏิบัติแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ได้แก่^{๑๑๑}

๑.ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่กระทำ หมายถึง การรักงานของตนหรือชอบงานของตน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านใด อุปสรรคของฉันทะ คือ ความเบื่อหน่าย ขาดความรักงาน หหมดกำลังใจ ท้อถอยแล้วท้อทั้ง งานกลายเป็นคนจืดจาง ทำอะไรไม่สำเร็จ การแก้ไขต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจ งานใดที่ไม่ชอบมาแต่ต้นก็พยายามศึกษาให้เข้าใจและพิจารณาผลได้ผลเสียของงานนั้นๆ ฉันทะก็จะเกิดขึ้น ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ต้องยิ่งสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมากเป็นทวีคูณ

^{๑๐๘} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรถิธมโม), **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๓.

^{๑๐๙} พระมหานรงค์ศักดิ์ฐิตญาโณ, **พระอภิธรรมปิฎก๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐ - ๒๒๑.

^{๑๑๐} ว.วชิรเมธี, **คนสาราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่๑๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

^{๑๑๑} ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, **หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส๐๑๔ พระพุทธศาสนาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น**, ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙ - ๓๑.

๒.วิริยะ คือ ความเพียร ความขยันในการทำงาน การใช้ความเพียรมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของงาน วิริยะเกิดขึ้นตามระดับของฉันทะ ยังมีฉันทะเพิ่มขึ้น วิริยะก็จะเพิ่มขึ้นตามอุปสรรคของวิริยะ คือ ความเกียจคร้าน ไม่ยอมสู้กับอุปสรรคหรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมแล้วจึงเลิกไม่ทำงาน วิธีแก้ไข คือ สร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมากๆ ฉันทะจะช่วยหนุนวิริยะให้กล้าแข็งขึ้น เช่น การคบเพื่อนที่ขยัน ละเว้นการมั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน

๓.จิตตะ หมายถึง การหมั่นตรวจตราดูแล ใฝ่ใจในงานของตนเสมอ อุปสรรคของจิตตะ คือ ไม่ใฝ่ใจ การวางธุระหรือทอดทิ้งงานที่กำลังกระทำ การแก้ไข คือ การศึกษางานที่กำลังกระทำอยู่นั้นให้ชัดเจนแจ่มแจ้งเพื่อจะได้ทราบว่าจะควรจะทำในเวลาใด ที่ไหน และมีอะไรบ้างที่ต้องทำ เช่นเดียวกับปลูกต้นไม้ ต้องศึกษาเวลารดน้ำ การให้ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช เป็นต้น

๔.วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาประกอบการงาน ปัญญาได้แก่ วิชาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการงานที่กระทำ อุปสรรคของวิมังสา คือ ความงໍเลา ขาดการแสวงหาความรู้ในงานที่กระทำ วิธีแก้ไขคือ ต้องแสวงหาความรู้ให้มาก ค้นคว้า หาวิธีที่จะทำงานให้ดีกว่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ต้องจัดให้มีการระดมสติปัญญาของหมู่คณะเข้าช่วยเหลือ

อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ ได้กล่าวถึง ความหมายของอิทธิบาท ๔ ว่าเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ มี ๔ ประการ ได้แก่^{๑๑๒}

๑.ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ หมายถึง งานที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ตนชอบเป็นความชอบหรือความพอใจที่มีอยู่แล้วเกี่ยวกับงาน แต่คนเราไม่ได้มีโอกาสทำงานที่ตนชอบเสมอไป งานในหน้าที่และงานที่จำเป็นต้องทำก็มีอยู่มาก งานเช่นนี้ ถ้าไม่มีความชอบมาแต่เดิมก็ต้องสร้างความชอบ ความพอใจหรือแรงจูงใจในการทำงานขึ้น ความพอใจหรือแรงจูงใจเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ ถ้าได้ศึกษาให้รู้งานนั้นอย่างละเอียด รู้วิธีทำงาน และจุดหมายของงานนั้นเป็นอย่างดีแล้ว เมื่อสร้างความพอใจในงานได้ และลงมือทำงานก็เท่ากับงานนั้นสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง

๒.วิริยะ คือ ความเพียรหรือความขยันทำงาน วิริยะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะ ดังนั้น การจะขยันหมั่นเพียรทำงานให้สำเร็จได้ต้องสร้างฉันทะให้มาก นอกจากฉันทะแล้วสิ่งเสริมแรงก็เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างวิริยะ สิ่งเสริมแรง ได้แก่ รางวัล ของตอบแทน คำชม เป็นต้น การมีเพื่อนคอยให้กำลังใจและการมองเห็นความสำเร็จเป็นขั้นๆ สิ่งเสริมแรงเหล่านี้จะช่วยให้มีความขยันหมั่นเพียรมากขึ้น

๓.จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ หรือฝึกใฝ่ในการนั้นเสมอ ตรวจดูแลว่างานได้ทำไปแล้วเท่าไร ยังเหลือเท่าไร จึงจะสำเร็จ ในการทำงานมีอุปสรรคหรือข้อบกพร่องอย่างไร หรืองานนั้นทำไปได้อย่างราบรื่น จิตตะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะและวิริยะ ถ้ามีความพอใจมาก ความขยันมาก ความเอาใจใส่ก็มากตามเป็นการมุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

๔.วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณา เหตุผล และกระบวนการทำงาน วิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือ เมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่าการทำบกพร่อง หรือผิดพลาดประสพกั้จัดการแก้ไขความบกพร่องและทำงานให้ตรงวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งก็พิจารณาเหตุผลในการทำงานตาม

^{๑๑๒}อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ, หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส๐๑๘ - ส๐๑๙ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๒ - ๑๐๓.

ขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้นๆอย่างไร เป็นผลที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลไม่พึงปรารถนาก็จัดการแก้ไข

สรุปได้ว่าอิทธิบาท๔หมายถึงธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง ประกอบไปด้วยฉันทะความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ วิริยะความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้นๆ จิตตะเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสาจะต้องทำงานนั้นต่อไปจนได้สู่ความสำเร็จ

๒) แนวคิดที่เกี่ยวข้องตามหลักอิทธิบาท ๔

จากการศึกษาเอกสารพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง การเจริญ อิทธิบาทที่ประกอบด้วย ฉันทสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารเป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิได้เอกัคคตาจิตนี้เรียกว่าฉันทสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรวาทความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาป อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรวาทความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาป อกุศล ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรวาทความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อยังกุศลธรรมที่ ยังไม่เกิดให้เกิด ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรวาทความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโยภาพ ไพบูลย์เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อฉันทสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ บรรดาธรรมเหล่านั้น ฉันทะ เป็นใจ ความพอใจ การทำความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำ ความฉลาด ความพอใจใน ธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดีเข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึง แล้วเข้าถึงแล้วด้วยดีประกอบแล้วด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้ด้วยประการฉะนี้เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทะสมาธิปธานสังขาร^{๑๑๓}

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ไว้ว่าหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีไม่มีคร่าวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย

๑. ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้

๒. วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ

๓. จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้

๔. วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา

ดังนั้น หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) มี ๔ ข้อ คือ

^{๑๑๓} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๓/๓๔๓.

๑. ฉันทะ : รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำมิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือ เพียงเพราะอย่างใดรางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ : สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ขยัน) คือ พากเพียรทำขยันหมั่นประคบ หมั่นกระทำให้สำเร็จด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

๓. จิตตะ : ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตฝึกฝน ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

๔. วิมังสา : ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยังหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้นเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป^{๑๑๔}

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ไว้เป็น ๒ นัย คือ นัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ของอิทธิบาท ๔ มีดังนี้ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่าฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาหัส ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคอง ธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส มโน วิญญานธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา^{๑๑๕}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จทุกในทุเรื่อง และทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการศึกษา ดังนั้นอิทธิบาท ๔ จำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล บุคคลที่ใช้อิทธิบาท ๔ จะเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และเกิดความเพียรพยายามในการทำงาน ทำให้เกิดความเอาใจใส่ และเกิดการไตร่ตรองตรวจสอบเพื่อให้งานเกิดการผิดพลาดน้อยที่สุดและทำการแก้ไขเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ในการทำงานใดๆ ควรพิจารณาและพัฒนาอิทธิบาท ๔ ให้เกิดขึ้นตามลักษณะของบุคคล เมื่อหลักธรรมอิทธิบาท ๔ เกิดขึ้นในตัวบุคคลแล้วหลักธรรมนั้นจะเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดหลักธรรมอื่นๆ ในตัวบุคคล จะส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จหรือด้วยผลของงานที่มีประสิทธิภาพ

๓)องค์ประกอบของอิทธิบาท๔

จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในสังยุตตนิกายมหารวรรค หมวดว่าด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ถึงฝั่งโน้นจากฝั่งนี้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท๔ดังนี้พระผู้

^{๑๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรรมศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

^{๑๑๕} ปัญญา ใช้บางยาง, **ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายอิทธิบาท๔ประการนี้ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อถึงฝั่งโน้นจากฝั่งนี้”อิทธิบาท๔ประการคือ

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น)

๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรที่มุ่งมั่น)

๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรที่มุ่งมั่น)

๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมิงสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมิงสาและความเพียรที่มุ่งมั่น)

ภิกษุทั้งหลายอิทธิบาท๔ประการนี้แลที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อถึงฝั่งโน้นจากฝั่งนี้”^{๑๑๖}

มีนักวิชาการกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของอิทธิบาท๔ได้แก่ฉันทะวิริยะจิตตะและวิมิงสาไว้ดังนี้

ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าฉันทะความพอใจได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอย่างทำสิ่งนั้นๆให้สำเร็จยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมายพูดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้นอยากให้อะไรสิ่งนั้นๆเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงามที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุดของมันหรืออยากให้สภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆของงานนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้นความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้สิ่งนั้นๆมาเสพเสวยหรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่งซึ่งเรียกว่าเป็นต้นหาความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆงานนั้นๆบรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมันหรือพูดแยกออกไปว่าขณะเมื่อทำสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตส่วนความอยากจนของต้นหาทำให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อยหรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักกีดกันตนไว้ในความคับแคบและมักติดมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียตายแบะหวนกลัวหว่าดระแวง^{๑๑๗}

ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้าเกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้วคนก็จะทุ่มเทจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้เจ้าขุนนางเศรษฐีพราหมณ์คนหนุ่มสาวมากมายใน

^{๑๑๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๑๓/๓๗๗.

^{๑๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า๘๔๒-๘๔๓.

พุทธกาลยอมสละวังทรัพย์สมบัติและโลกาภิสมายออกมาบวชได้ก็เพราะเกิดฉันทะในธรรมเมื่อใด สดับซาบซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้าแม้นคนทั้งหลายที่ทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกันเมื่อมีฉันทะนำแล้ว ก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้ผลสำเร็จอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือ ผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่คงเดินไปสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอไม่ซำไม่ส่ายฉันทะ สมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้และพร้อมนั้นปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย^{๑๑๘}

สรุปได้ว่าฉันทะคือความชอบพึงพอใจในการทำงานอยู่เสมอมีความรู้ความสามารถเพื่อ ทำงานให้สำเร็จและได้ผลดียิ่งๆขึ้นไปโดยมีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุดไม่ยึดติดกับวัตถุ สิ่งของที่เป็นสิ่งเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

วิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าวิริยะคือความเพียรได้แก่ความอาจหาญ แกล้วกล้าบากบั่นก้าวไปใ้สู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมี คุณค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดนั้นจะลู่ถึงได้ยากนักมีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาไม่ทอดยอกลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำ ให้เสร็จเช่นนักบวชนอกศาสนาหลายท่านในสมัยพุทธกาลเมื่อสดับพุทธธรรมเลื่อมใสขอบรรพชา อุปสมบทครั้งได้รับทราบจากผู้เคยเป็นนักบวชนอกศาสนาจะต้องประพฤติวัตรทดสอบตนเองก่อน เรียกว่าอยู่ปริวาสเป็นเวลา๔เดือนจิตใจไม่ทอดยอกลับกล้าเสนอตัวประพฤติวัตรทดสอบเพิ่มเป็นเวลา ถึง๔ปีส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกันแต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลานานเป็นปีก็ หหมดแรงถอยหลังถ้าอยู่ระหว่าปฏิบัติก็ฟุ้งซ่านจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิพร้อมทั้งมีปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ ไปด้วยกัน^{๑๑๙}

สรุปได้ว่าวิริยะคือความพากเพียรความขยันเข้มแข็งอดทนมีความมุมานะความบากบั่นที่ จะทำงานให้ประสบความสำเร็จด้วยความอดุสาหะเพียรพยายามอย่างเต็มที่เต็มกำลังความสามารถ แม้ว่าจะมีอุปสรรคความยากลำบากในงานมากนักน้อยเพียงใดก็ไม่ทอดยอต่อความยากลำบากสามารถ ทำงานได้อย่างต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ

จิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าจิตตะคือความจดจ่อหรือเอาใจฝักใฝ่ความมี จิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคือเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าใน เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆไม่ สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกข่วนอยู่ได้ทั้งวัน ทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆบางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืนลืมกินลืมนอนความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคง สนธิในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่าจิตเป็นสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขารคือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

^{๑๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า๘๔๔.

^{๑๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า๘๔๕.

สรุปได้ว่าจิตตะคือความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงานหรือความตั้งมั่นของจิตมีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานทำงานด้วยความไม่ประมาทไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ไม่ทอดทิ้งภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปจากงาน

วิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรองเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าวิมังสาคือความสอบสวนไตร่ตรองได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นไตร่ตรองตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่รู้จักทดลองและคิดหาทางแก้ไขปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผลชอบสอบสวนทดลองเมื่อทำอะไรก็พิจารณาทดสอบไปเช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไรทำไมจึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทนจะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างนี้คาดหมายเป็นเพราะอะไรจะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ หรือในการปฏิบัติธรรมก็ชอบพิจารณาไตร่ตรองสอบสวนเช่นว่าธรรมข้อนี้มีความหมายว่าอย่างไรมีจุดหมายอย่างไรควรใช้ในโอกาสอย่างใดควรคู่สัมพันธ์กับข้อธรรมอื่นข้อใดปฏิบัติธรรมคราวนี้ไม่ค่อยก้าวหน้าอินทรีย์ใดอ่อนไปอินทรีย์ใดเกินไปคนปัจจุบันในสภาพอย่างนี้ขาดแคลนธรรมข้อใดมากจะนำธรรมข้อนี้เข้าไปควรใช้วิธีการอย่างใดควรเน้นความหมายด้านไหนเป็นต้นการคิดหาเหตุผลสอบสวนทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยรวมจิตให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่ออกแวกและกำลังเรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิซึ่งก็มีประธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วยเช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๑๒๐}

สรุปได้ว่าวิมังสาคือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลแห่งความสำเร็จในการทำงานเป็นการพินิจพิเคราะห์ไตร่ตรองให้รอบคอบและตรวจสอบหาข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ โดยรู้จักค้นคว้าทดลองคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการให้ดีและมีประสิทธิภาพ

๔) การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนการสอน

อิทธิบาท ๔ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีข้อธรรม ๔ ข้อ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความคิดมุ่งไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทดลอง ผู้บริหารการศึกษา ควรยึดหลักธรรมแห่งอิทธิบาท ๔ เพื่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาโดยประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการทางการศึกษา ดังนี้^{๑๒๑}

ขั้นที่ ๑ ฉันทะ ความพอใจ มีการประยุกต์ใช้ในการวิธีการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ สถานศึกษา ปลุกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้กับครูและบุคลากรโดยให้เขาได้ตระหนักว่าจะต้องทำงานด้วยใจรัก ใจศรัทธาต่องานที่ตนได้รับมอบหมายเท่านั้นงานจึงสำเร็จผลตามที่ตนคาดหวังเอาไว้

ขั้นตอนที่ ๒ สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้กับครูและบุคลากรได้รับรู้ว่าเป็นงานคือ เกียรติยศ ดังนั้น ผู้ทำงาน คือผู้มีเกียรติยศ การที่จะได้เกียรติยศนั้นมา ต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รักงานเหมือนชีวิต

^{๑๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๔๔ - ๘๔๖.

^{๑๒๑} วรภัทร ภูเจริญ, องค์การแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้, (กรุงเทพฯ : อริยชน, ๒๕๔๘),

ขั้นตอนที่ ๓ สถานศึกษาให้ครูและบุคลากรได้เกิดจิตอาสา งาน เมื่อบุคลากรได้เกิดความตระหนักในภารกิจของงานที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันในสถานศึกษาแล้ว จะต้องมีการกำหนดให้ครูและบุคลากรได้ร่วมกันอาสาที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยใช้หลักการร่วมด้วยช่วยกันตามระบบPDCAร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันปรับปรุง

ขั้นที่ ๒ วิริยะ ความพากเพียรมีการประยุกต์ใช้ในวิธีการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงาน ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนตามรายการกิจกรรม ดังต่อไปนี้

๑.บริหารสถานศึกษาโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) บริหารงานแบบให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เอนักเรียนเป็นตัวตั้ง (เป้าหมายหลัก) ครูเป็นตัวละคร (ตัวเร่งหรือก่อผลทวีคูณ) และผู้บริหารเป็นตัวหาร (ร่วมรับผิดชอบทุกเรื่อง)

๒.ผู้บริหารงานตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชนอยู่เสมอ

๓.ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และเสริมสร้างความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีแก่ครูและบุคลากร

๔.สรรสร้างองค์กรให้สามารถพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

ขั้นตอนที่ ๒ ส่งเสริมโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู ดังนี้ คือ

๑.มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

๒.เพียรพยายามสร้างพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างรวดเร็วของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓.เพียรพยายามให้ครูและบุคลากรได้สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์ ไม่จำเป็นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น โดยถือว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่

ขั้นที่ ๓ จิตตะ ความคิดมุ่งไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำมีการประยุกต์ใช้ในวิธีการดำเนินการ ดังนี้

๑. เรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในงาน โดยสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูได้ใช้เทคโนโลยีการสืบค้นหาความรู้อยู่เสมอ แล้วนำความรู้มาจัดไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน

๒. เรียนให้สามารถเกิดทักษะในการนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่อไป

๓. อุทิศตัวอุทิศใจให้เกิดทักษะการวิเคราะห์งานของตนเองได้

๔. มีความคิดที่จะเรียนให้เข้าใจในการประเมินค่าของงานที่ตนเองทำ

ขั้นที่ ๔ วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทบทวน การประยุกต์ใช้ในวิธีการดำเนินการ ดังนี้

๑. สร้างความตระหนักว่าต้องมีการปรับปรุงพัฒนา

๒. วิเคราะห์หาจุดเด่นจุดด้อยในการปรับปรุงพัฒนา

๓. ตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ปรับปรุงพัฒนางานแล้ว

๔. สร้างความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้ปรับปรุงพัฒนาแล้ว

ในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานวิชาการทางการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันโลกกำลังก้าวไปสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Society and Economy) ที่ระบบเศรษฐกิจได้มีการเปลี่ยนเป็นการใช้ความรู้เป็นหลัก องค์กรต่างๆจึงจำเป็นต้องจะมีการวางแผนและดำเนินการในการสร้างความรู้โดยมีพื้นฐานและพัฒนาจากข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม และทันสมัยและต้องรู้จักการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจึงจะก่อให้เกิดความรู้ได้ องค์กรที่จะอยู่รอดในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้นี้ จะต้องเรียนรู้ให้ทันสถานการณ์สมาชิกในองค์กรก็ต้องเรียนรู้ร่วมกันเพื่อผลักดันให้องค์กรมุ่งไปสู่การเป็นองค์กรเอื้อการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานวิชาการทางการศึกษา ฉันทะความพอใจอยากที่จะทำงานนั้น บุคลากรที่ทำงานอาจให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันแบบเป็นทีมเพื่อจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนเกิดความพร้อมในการทำงานด้วยตนเอง วิจารณ์ความเพียร สู้ไม่ถอยการทำงานให้สำเร็จลุล่วงได้ง่าย ต้องใช้ "สติ" ทำจิตใจให้ว่างสงบนิ่ง ตัดความฟุ้งซ่าน ลังเล เบื่อหน่ายออกไป ก็จะไม่เกิด "ปัญญา" จิตตะผกไฟที่จะทำจืดจ่อ เอาใจใส่กับงานที่กำลังทำอยู่ ต้องมีสมาธิกับการงานที่ทำอยู่ขณะทำงานต้องไม่หลงไปกับสิ่งอื่นๆที่เข้ามาแทรก รวมทั้งการมีสมาธิสั้นซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำงานด้วย วิจารณ์การใช้ปัญญาในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ใคร่ครวญไตร่ตรอง ทดลองลงมือปฏิบัติหากผิดพลาดต้องมีการแก้ไขปรับปรุง คิดใหม่ ทำใหม่จะเรียกว่าเป็น การครบวงจร PDCA ก็ว่าได้

๒.๕.๒ หลักโยนิโสมนสิการ

๑) ความหมายของโยนิโสมนสิการ

คำว่า โยนิโสมนสิการมีความหมายว่า การทำในใจโดยแยบคาย คิดถูกวิธี ความรู้จักคิดหรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นอย่างมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์ สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นหาอุปาทานของตนเอง เข้าจับหรือเคลือบคลุม ทำให้เกิดความตึงและแก้ปัญหาได้ ข้อนี้เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน หรือปัจจัยภายในตัวบุคคล และอาจเรียกตามองค์ธรรมที่ใช้นานว่า วิธีการแห่งปัญญาโยนิโสมนสิการ จึงเป็นแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ของการศึกษา การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง การค้นพบต่างๆ ความคิดริเริ่ม ความก้าวหน้าทางปัญหาที่สำคัญๆ และการตรัสรู้ธรรมก็สำเร็จได้ด้วยโยนิโสมนสิการ เพราะฉะนั้น หัวใจที่จะทำให้การศึกษาสำเร็จคือโยนิโสมนสิการ^{๑๒๒}

^{๑๒๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สว, ๒๕๔๖), หน้า ๙๑-๙๒.

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอื่นๆ ได้ให้ความหมายไว้ในเอกสารทางวิชาการดังนี้

๑. คิดเป็น คิดเป็นระบบ คิดเป็นเรื่องเป็นราว เป็น Systematic Thought ความคิดที่เป็นระบบหรือว่า thoughtful พวกที่คิดเป็นระบบ คิดเป็น เข้าใจในความคิด มีวิธีคิด เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้สอนกันในโรงเรียน คือ วิธีคิดว่าเรื่องนี้ควรจะคิดอย่างไร แล้วมันก็จะได้ผลออกมาดีมาก ถ้ามีวิธีคิดหรือคิดเป็น^{๑๒๓}

๒. การทำไว้ในใจโดยแยบคายการพิจารณาโดยแยบคาย นั่นคือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถูกวิธีถูกระบบ พิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุหรือต้นตอของเรื่องที่กำลังคิด คือ คิดถึงรากถึงโคนนั่นเอง แล้วประมวลความคิดรอบด้านจนกระทั่งสรุปออกมาได้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี เป็นวิถีทางแห่งปัญญา เป็นธรรมสำหรับกลั่นกรองแยกแยะข้อมูลหรือแหล่งข่าว (ปรโตโมละ) อีกชั้นหนึ่ง เป็นบ่อเกิดแห่งสัมมาทิฐิ ทำให้มีเหตุผลไม่มง่าย^{๑๒๔}

๓. การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบถึงต้นเค้าสาวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออก พิจารณาเหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งปัจจัยและเป็นฝ่ายปัญญา ธรรมข้ออื่น ที่ได้รับยกย่องคล้ายโยนิโสมนสิการในบางแง่ ได้แก่ อภิปราย(ความไม่ประมาท), วิริยารัมภะ(การปรารภความเพียร), สันตุกฐิ-(ความสันโดษ), สัมปชัญญะ(ความรู้ตัว สำนึกตระหนักด้วยปัญญา), กุสลธัมมานุโยค(การหมั่นประกอบกุศลธรรม), สีลสัมปทา(ความถึงพร้อมแห่งศีล), ฉันทสัมปทา(ความพร้อมแห่งฉันทะ), อัตตสัมปทา(ความถึงพร้อมแห่งตน คือมีจิตใจซึ่งพัฒนาเต็มที่แล้ว), ทิฐิสัมปทา(ความถึงพร้อมแห่งทิฐิ) และอปปมาทสัมปทา(ความถึงพร้อมแห่งอปปมาทธรรม)^{๑๒๕}

โยนิโสมนสิการมีคำอธิบาย โดยวิธีแสดงโวพจน์ให้เห็นความหมายแยก ๔ ประการ ได้แก่

๑) อุบายมนสิการ^{๑๒๖} หมายถึง คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูก หมายถึงคิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

๒) ปณมนสิการ^{๑๒๗} หมายถึง คิดเป็น หรือ คิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้หรือมีลำดับ มีขั้นตอน แล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ไม่ใช่ประเดี๋ยววนเวียนติดพันเรื่องนี้นั่น เดียวเตลิดออกไปเรื่องนั้นที่โน้น หรือกระโดดไปกระโดดมา ต่อเป็นขั้นเป็นอันไม่ได้

^{๑๒๓}วคิน อินทสระ.โยนิโสมนสิการ,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เรือนธรรม,๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๑๒๔}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙.),พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม,๒๕๔๘),หน้า ๑๒๓.

^{๑๒๕}ปรีชา นันทาภิวัฒน์. พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว, ๒๕๔๔),หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

^{๑๒๖}ที.อ.ม. (ไทย) ๑/๒/๑๓๔,๕๕๖.

^{๑๒๗}ที.อ.ม. (ไทย) ๒/๒/๓๑๘.

๓) กรรมมนสิการ^{๑๒๘} หมายถึง คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

๔) อุปาทกมนสิการ^{๑๒๙} หมายถึง คิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติหรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของโยนิโสมนสิการ จำนวน ๕ เรื่อง พอสรุปความหมายของโยนิโสมนสิการ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๓

ตารางที่ ๒.๔สรุปความหมายของโยนิโสมนสิการ

บุคคล/หน่วยงาน	ความหมายของโยนิโสมนสิการ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)	คือคิดถุวิธี ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น คิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ
วศิน อินทสระ.	คือการคิดเป็นระบบ คือการคิดพิจารณาหาเหตุที่จะเกิดและผลที่จะตามมา
พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙.)	คือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างถุวิธีถูกระบบ พิจารณา ไตร่ตรองสาวไปจนถึงสาเหตุ
ปรีชา นันทาภิวัฒน์.	คือความคิด พิจารณาสืบถึงต้นเค้าสาวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งปัจจัย
ไวพจน์แสดงความหมาย ๔ ประการ	๑.การคิดเข้าถึงความจริง ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะอนิจจัง,ทุกข์,อนัตตา ๒.ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ๓.การพิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงแหล่งที่เกิด ๔.การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร

๒) ความสำคัญของโยนิโสมนสิการ

มีพระพุทธพจน์ ได้กล่าวแสดงความสำคัญของโยนิโสมนสิการไว้เป็นอันมากดังนี้ ๑. “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายเหล่านี้เหล่าใดก็ตาม ที่เป็นกุศลอยู่ในภาคกุศล อยู่ในฝ่ายอกุศล ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีโยนิโสมนสิการเป็นมูลรากประชุมลงในโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการ เรียกว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้น”^{๑๓๐}

๒. “ดูกรมหาเถร โสกะ...โทสะ...โมหะ โยนิโสมนสิการ...จิตที่ตั้งไว้ผิด เป็นเหตุเป็นปัจจัยเพื่อการกระทำความชั่ว เพื่อความเป็นไปแห่งความชั่ว, โสกะ...โทสะ...โมหะ..โยนิโสมนสิการ...จิตที่ตั้งไว้ชอบ เป็นเหตุเป็นปัจจัย เพื่อการกระทำกัลยาณกรรม เพื่อเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม”^{๑๓๑}

^{๑๒๘} ใช้ขยายความปณนิสาร ดุราลัยเถยดใน.ที.ส.อภินวฎีกา. (บาลี) ๔๘๑.

^{๑๒๙} ที.อ.ม. (ไทย) ๒/๒/๓๔๒.

^{๑๓๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙ /๒๖๕/๑๒๙.

^{๑๓๑} .องทสก(ไทย) ๒๕/๔๗/๑๒๙.

๓. “เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นหรือให้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนโยนิโสมนสิการเลย เมื่อมีโยนิโสมนสิการกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมไป”^{๑๓๒}

๔. “เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่”^{๑๓๓} ...ที่เป็นไปเพื่อดำรงมัน ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรายแห่งสัทธรรมเหมือนโยนิโสมนสิการเลย”^{๑๓๔}

๕. “เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่น แม้สักข้อหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น หรือให้สัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นแล้ว เจริญยิ่งขึ้นเหมือนโยนิโสมนสิการเลย เมื่อมีโยนิโสมนสิการสัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้นและสัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญยิ่งขึ้น”^{๑๓๕}

๖. “สำหรับภิกษุผู้เสาะ ยังไม่บรรลอรหัตผล ปราศจากความเกษมจากโยคะ อันยอดเยี่ยม เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายในอย่างอื่นแม้สักอย่างที่มีประโยชน์มากเหมือนโยนิโสมนสิการเลย ภิกษุผู้ใช้โยนิโสมนสิการย่อมกักตอกุศลได้ และบำเพ็ญกุศลให้เกิดขึ้น”^{๑๓๖}

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและพระพุทธรูปที่กล่าวแสดงความสำคัญของโยนิโสมนสิการพอสรุปความหมายของโยนิโสมนสิการ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๕

ตารางที่ ๒.๕ สรุปความสำคัญของโยนิโสมนสิการ

ความสำคัญของโยนิโสมนสิการ
การทำความดีหรือความชั่ว ล้วนเกิดจากการคิดทั้งสิ้น
ความโลภ ความโกรธ ความหลง การคิดผิด ย่อมเป็นเหตุแห่งการทำความชั่ว
เมื่อคิดเป็น คิดถูก ย่อมทำสิ่งที่ดี ที่ถูก และละเลิกการทำความชั่ว
การมีความคิดถูกย่อมรักษาความดี ความถูกต้อง
ไม่มีการปฏิบัติใดเท่าการมีความเห็นถูกต้อง กุศลที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วย่อมเจริญขึ้น
ผู้มีความคิดดีถูกต้องย่อมไม่ทำชั่ว และทำความดียิ่งขึ้นไป

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า โยนิโสมนสิการ กินความกว้าง ครอบคลุมตั้งแต่ความคิดในแนวทางของศีลธรรมการคิดตามหลักความดีงามและหลัก ความจริงต่างๆ ที่ตนได้ศึกษาหรือรับการอบรมสั่งสอนมา มีความรู้ความเข้าใจดีอยู่แล้ว เช่น คิดในทางที่จะเป็นมิตรคิดรัก คิดปรารถนาดีมีเมตตา คิดที่จะให้หรือช่วยเหลือเกื้อกูล คิดในทางที่จะเข้มแข็ง ทำการจริงจังไม่ย่อท้อ เป็นต้น ซึ่งไม่ต้องใช้ปัญญาลึกซึ้งอะไร ตลอดขึ้นไปจนถึงการคิดแยกแยะองค์ประกอบและสืบสาวหาสาเหตุปัจจัยที่ต้องใช้

^{๑๓๒} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๖๔/๑๕.

^{๑๓๓} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๙๒/๒๐

^{๑๓๔} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๑๒๔/๒๐..

^{๑๓๕} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๑๘๖/๔๑

^{๑๓๖} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๙๔/๒๓๖.

ปัญญาละเอียดประณีต เนื่องด้วยโยนิโสมนสิการมีขอบเขตกว้างขวางอย่างนี้ ปกติชนทุกคนสามารถใช้โยนิโสมนสิการได้ถ้ามองในแง่หน้าที่ โยนิโสมนสิการก็คือ ความคิดที่สกัดอวิชชาตัณหา หรือการคิดเพื่อสกัดตัดหน้าอวิชชาและตัณหา

๓) วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต)ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการไว้เป็นอย่างยิ่ง โดยกล่าวว่าเป็นองค์หลักสำคัญของการศึกษาที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นให้ได้ เพราะโยนิโสมนสิการเป็นสิ่งที่แกนของหลักการสำคัญของการศึกษา เช่น แรงจูงใจที่ถูกต้องในทางการศึกษาที่ต้องอาศัยโยนิโสมนสิการ จิตสำนึกในการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักรับรู้ที่เกิดขึ้นได้เพราะมีโยนิโสมนสิการตลอดจนการดึงเอาศักยภาพของตนออกมาฝึกฝนพัฒนาได้ก็เพราะมีโยนิโสมนสิการ^{๑๓๗}

ในทัศนะของพระธรรมปิฎก อธิบายได้ว่า วิธีโยนิโสมนสิการพอประมวลเป็นแบบใหญ่ได้ ๑๐ วิธีดังต่อไปนี้

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีนี้เป็นวิธีคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท เป็นแบบพื้นฐาน โดยพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ ส่งผลสืบทอดกันมา แนวปฏิบัติของวิธีนี้มีอยู่ ๒ แนว คือ

๑.๑) คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ โดยถือหลักว่า สิ่งทั้งหลายย่อมต้องอาศัยซึ่งกันและกัน จึงเกิดขึ้นพร้อมกัน เช่น “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”

๑.๒) คิดแบบสอบสวนหรือตั้งคำถาม เช่น อุปาทานมีเพราะอะไรเป็นปัจจัยฯ เมื่อคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า อุปาทานมีเพราะตัณหาเป็นปัจจัย ตัณหามีเพราะอะไรเป็นปัจจัย เมื่อคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงรู้ด้วยปัญญาว่า ตัณหามีเพราะเวทนาเป็นปัจจัย

๒. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและรู้จักสิ่งทั้งหลายตามสถานะของมันเอง เป็นวิภาษวิธี หรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์เป็นการคิดพิจารณาที่แยกแยะโดยถือเอานามรูปเป็นหลัก คือไม่มองสัตว์บุคคลตามสมมุติบัญญัติ ว่าเป็นเขาเป็นเรา เป็นนายเป็นนายนี้ แต่มองตามสถานะแยกออกไปว่าเป็นนามธรรมและรูปธรรม กำหนดส่วนประกอบทั้งหลายที่รวมกันอยู่แต่ละอย่างว่า อย่างนั้นเป็นรูป อย่างนี้เป็นนาม เมื่อแยกแยะออกไปแล้วก็มีแต่นามกับรูปหรือนามธรรมกับรูปธรรม ในเวลาที่พบเห็นสัตว์ และสิ่งต่างๆ ก็จะมองว่าเป็นเพียงกองแห่งนามธรรมและรูปธรรมเป็นกระแสความคิดที่คอยช่วย ดำเนินทางไม่ให้หลงไหลติดยึดสมมุติบัญญัติมากเกินไป ให้มองเห็นเป็นเพียงสภาวะว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์เป็นคน พระธรรมปิฎกยกตัวอย่างการใช้ความคิดแนวนั้น ดังต่อไปนี้ “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ช่องว่างอาศัยเครื่องไม้ เถาไม้ ดินฉาบ และหญ้ามุงล้อมเข้า ย่อมถึงความนับว่าเรือนฉันใด ช่องว่างอาศัยกระดูก เอ็น เนื้อ และหนังแวดล้อมแล้วย่อมถึงความนับว่ารูปฉันนั้น ...เวทนา...สัญญา ....สังขาร...วิญญูณ...การคุมเข้าการประชุมกัน การประมวลเข้าด้วยกันแห่งอุปทานชั้น ๕ เหล่านี้ เป็นอย่างนี้”

๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา หมายถึงการรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย เช่น มีการเกิด เปลี่ยนแปลงและดับสลายไปในที่สุด เป็นต้น เป็นการรู้เท่าทันว่า

^{๑๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาการศึกษา –เครื่องมือที่ยังต้องพัฒนา, หน้า ๙๐.

สิ่งทั้งหลายที่เป็นธรรมชาติดีย่อมเกิดจากเหตุปัจจัยและ ขึ้นต่อเหตุปัจจัยเช่นเดียวกัน วิธีคิดแบบนี้แบ่งได้เป็น ๒ ขั้นตอน คือ

๓.๑) ขั้นที่หนึ่งคือรู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าที่ต่อสิ่งทั้งหลาย โดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นที่ท่าแห่งปัญญา เช่นเมื่อประสบสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาขึ้น ตั้งขึ้น สำนึกในเวลานั้นว่าเราจะมองตามความเป็นจริง ไม่มองด้วยตามความอยากของเราที่อยากให้เป็นหรือไม่ให้เป็น รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นตามเหตุปัจจัยของมันเปลื้องตัวอิสระได้ไม่เอาตัวไปให้ถูกกดถูกบีบ

๓.๒) ขั้นที่สอง คือ การคิดแก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นที่ท่าแห่งปัญญา คือรู้ว่าสิ่งทั้งหลายจะเป็นอย่างไรก็ยอมเป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อเราต้องการให้มันเป็นอย่างนั้น ก็ต้องทำให้เหตุปัจจัยให้ได้เป็นอย่างนั้น มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น แล้วก็รู้และแก้ไขกันที่เหตุปัจจัยนั้น ไม่ใช่แก้ด้วยความอยากเมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ก็ดำรงตนอยู่เป็นอิสระ อยู่อย่างอิสระ ทำการให้ดีที่สุดพร้อมทั้งไม่มีความทุกข์ คือเมื่อรู้และเข้าใจเหตุปัจจัยแล้วก็จัดการที่ด้วยเหตุปัจจัยนั้น

๔. วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือ คิดแบบแก้ปัญหาคือวิธีคิดที่สามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นๆ ได้ทั้งหมด มีวิธีคิด ๒ วิธี คือ

๔.๑) วิธีคิดตามเหตุผล เป็นการสืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขที่เหตุนั้น ตามปกติจะจัด เป็น ๒ คู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คู่ที่ ๑ ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่ไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหาเป็นจุดที่ต้องการแก้ไข

คู่ที่ ๒ นิโรธเป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหาเป็นจุดหมายที่ต้องการจะเข้าถึงมรรค เป็นเหตุเป็นข้อปฏิบัติที่ต้องการกระทำให้การแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมาย คือ ภาวะสิ้นปัญหา อันได้แก่ความดับทุกข์

๔.๒) วิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง เป็นการคิดอย่างตรงไปตรงมา นำเอาสิ่งหรือเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องมาใช้ในการแก้ปัญหามา ไม่นำสิ่งหรือเรื่องที่ใช้ปฏิบัติไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง

กล่าว โดยสรุปหลักการหรือสาระสำคัญของวิธีคิดแบบอริยสัจก็คือการเริ่มต้นจากปัญหาหรือความทุกข์ที่ประสบ โดยกำหนดและทำความเข้าใจว่าปัญหาคือความทุกข์นั้นให้ชัดเจนแล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข ในเวลาเดียวกันกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่และเป็นไปได้ได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา ให้สอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้นั้น ในการคิดตามวิธีนี้ จะต้องตระหนักถึงกิจหรือหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่ออริยสัจแต่ละข้ออย่างถูก ต้องด้วย

๕. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรม (หลักการ) กับอรรถ (ความมุ่งหมาย) คำว่าหลักการในที่นี้หมายถึง หลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติ หรือหลักที่จะนำไปใช้ปฏิบัติรวมทั้งหลักคำสอนที่จะให้ประพฤติปฏิบัติและการ ทำการได้ถูกต้อง ส่วนความมุ่งหมายก็หมายถึงจุดหมายหรือประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์ ความเข้าใจถูกต้องในเรื่องหลักการและความมุ่งหมายจะนำไปสู่การ

ปฏิบัติที่ถูก ต้อง การปฏิบัติที่ถูกต้องนี้สำคัญมาก อาจกล่าวได้ว่า เป็นตัวตัดสินว่าการกระทำนั้นๆ จะสำเร็จผล บรรลุจุดหมายได้หรือไม่

๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบนี้เป็นการคิดที่ใช้หลักว่าจะต้องพิจารณาปัญหาให้ครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านดี (อัสสาหะ) ด้านเสีย (อทีนนะวะ) ต่อจากนั้นจึงหาทางออก (นิสสรหะ) หรือทางแก้ปัญหาคิดแบบนี้มีลักษณะที่พึงยำ ๒ ประการ คือ

๖.๑) การที่จะใช้ชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดีและด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้นๆ ไม่ใช่มองเพียงด้านหนึ่งด้านใดด้านเดียว

๖.๒) เมื่อจะแก้ปัญหาลงมือปฏิบัติจะต้องมองเห็นจุดหมายหรือทางออก นอกเหนือ จากการที่รู้คุณและโทษของสิ่งนั้นๆ การคิดหาทางออกด้วยวิธีการดังกล่าวต้องพิจารณาไปพร้อมๆ กับการพิจารณาผลดีผลเสียจะทำให้หาทางออกได้ดีที่สุดและปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด

๗. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบนี้ใช้กันมากในชีวิตประจำวันเพราะเกี่ยวข้องกับภารกิจใช้สอย ปัจจัย ๔ คำว่าคุณค่าแท้หมายถึงประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่ที่สนองความต้องการของ ชีวิตโดยตรงหรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดำรงอยู่ ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนและของผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องดีค่าหรือวัดราคาจะเรียกว่าคุณค่าที่สนอง ปัญญาก็ได้ เช่น คุณค่าของอาหารอยู่ที่ประโยชน์ของมันสำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิต อยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่อย่างผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจหน้าที่ เป็นต้น ส่วนคุณค่าเทียมนั้นหมายถึง ประโยชน์ในแง่การปรนเปรอ การเสพส่วยเวทนา อาศัยตัณหาเป็นเครื่องวัดคุณค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าตอบสนองตัณหากี้ได้ เช่น อาหารที่มีคุณค่าที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนานเป็นเครื่องแสดงฐานะความหรูหรา เป็นต้น

วิธีคิดแบบคุณ ค่าแท้นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ เป็นต้น ต่างจากคุณค่าเทียมที่พอกเสริมด้วยตัณหา ซึ่งไม่มีใครเกื้อกูลแก่ชีวิต ทำให้กุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฎฐิ เจริญขึ้นอย่างไม่มีขอบเขต

๘. วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดที่ส่งเสริมชักนำไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์เป็นการขัดเกลาและบรรเทาปัญหา พระธรรมปิฎกอธิบายว่าในเหตุการณ์หรือประสบการณ์เดียวกัน คนหนึ่งอาจคิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ อีกคนหนึ่งอาจปรุงแต่งไปในทางดีงามเป็นประโยชน์ อีกคนหนึ่งอาจปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งามเป็นโทษ ทั้งนี้เนื่องมาจากการฝึกฝนอบรม และประสบการณ์ที่ได้สะสมมา นอกจากนี้แม้แต่บุคคลเดียวกันมองของอย่างเดียวกันหรือมีประสบการณ์เดียวกัน แต่ต่างขณะ ต่างเวลา ก็อาจคิดแตกต่างออกไปครั้งละอย่างได้คราวหนึ่งร้าย คราวหนึ่งดี ทั้งนี้โดยเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรมหรือโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลในที่นี้ จึงมีความสำคัญในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ใน ขณะนั้นๆ และในแง่ที่ช่วยแก้ไขนิสัยเคยชินร้ายๆ ของจิตที่ได้สะสมไว้แต่เดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ที่ดีงามให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกัน

ในกรณีที่ความคิดอกุศลเกิด ขึ้นแล้ว พระธรรมปิฎกได้ยกตัวอย่างในวิตักกสันฐานสูตรว่า พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหลักทั่วไปในการแก้ความคิดอกุศลไว้เป็น ๕ ขั้นคือ

๘.๑) คตินี้ก็ใส่ใจเรื่องอื่นที่ตึงามเป็นกุศล เช่น นึกถึงเรื่องที่ทำให้เกิดเมตตา แทนเรื่องที่ทำให้เกิดโทสะ เป็นต้น ถ้ายังไม่หาย

๘.๒) พึงพิจารณาโทษของความคิดที่เป็นอกุศลเหล่านั้นว่า ไม่ดีไม่งาม ก่อผลร้ายนำความทุกข์อย่างไรมาให้ ถ้ายังไม่หาย

๘.๓) พึงใช้วิธีต่อไปคือ ไม่คิดถึง ไม่ใส่ใจในความชั่วร้ายที่เป็นอกุศลนั้นเลย ถ้ายังไม่หาย

๘.๔) พึงพิจารณาสังขารสัจฐานของความคิดเหล่านั้น ว่าความคิดนั้นเป็นอย่างไร เกิดจากเหตุปัจจัยอะไร ถ้ายังไม่หาย

๘.๕) พึงขบฟันเอาลิ้นดันเพดาน อธิษฐานจิตคือตั้งใจแน่วแน่เด็ดเดี่ยว ช่มใจระงับความคิดนั้นเสีย

๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน วิธีคิดแบบนี้บางทีเรียกว่า วิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ และมีข้อที่ต้องทำความเข้าใจเป็นพิเศษคือ การที่มีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ ความคิดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหมายถึง การคิดในแนวทางของความรู้ หรือคิดด้วยอำนาจปัญญา การคิดแบบนี้ถือว่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หรือเป็นเรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเป็นเรื่องของกาลภายหน้า ก็จัดเข้าไปเป็นการปัจจุบันทั้งสิ้น ความคิดถึงอดีตและอนาคตตามแนวทางของปัญญาที่เป็นเรื่องของกิจในปัจจุบันจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ช่วยให้การปฏิบัติในปัจจุบันถูกต้องได้ผลดียิ่งขึ้น และสนับสนุนให้มีการตระเตรียมวางแผนล่วงหน้า นับว่าเป็นวิธีคิดที่มีประโยชน์มาก

๑๐. วิธีคิดแบบวิภาษวาท มาจาก วิภาษวาทวิภาษแปลว่าแยกแยะ จำแนกหรือแจกแจง ไกล่เคียงคำที่ใช้ในปัจจุบันว่าวิเคราะห์วาท แปลว่า การกล่าว การพูด การแสดงคำสอน วิภาษวาทจึงแปลว่า การพูด จำแนก พูดแยกแยะหรือแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของการคิดและการพูดแบบนี้คือ การมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่และด้านครบทุกแง่ทุกด้าน วิธีคิดแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็นลักษณะต่างๆ ได้ดังนี้

๑๐.๑) จำแนกด้วยแง่ความจริง แบ่งซอยออกเป็น ๒ อย่าง คือจำแนกตามแง่ด้านต่างๆ ตามที่เป็นจริงของสิ่งนั้นๆ โดยมองทีละด้านอย่างหนึ่ง และจำแนกโดยมองหรือแสดงความจริงของสิ่งนั้นๆ ให้ครบทุกแง่ทุกด้านอีกอย่างหนึ่ง

๑๐.๒) จำแนกส่วนประกอบ คือวิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบของสิ่งนั้นๆ เพื่อให้รู้เท่าทันภาวะของสิ่งนั้นๆ เป็นการคิดในแง่เดียวกันกับการคิดวิธีที่สอง (วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ) ที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

๑๐.๓) จำแนกโดยลำดับขณะ คือแยกแยะวิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามลำดับความสืบทอดแห่งเหตุปัจจัย ซอยออกไปเป็นแต่ละขณะๆ ให้มองเห็นตัวเหตุปัจจัยที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น เมื่อโจรขึ้นบ้านและฆ่าคนตายเพราะความโลภ คำพูดนี้ใช้ได้เพียงเป็นส่วนวนพูดให้เข้าใจกันง่าย แต่เมื่อวิเคราะห์ทางด้านกระบวนการที่เป็นไปภายในจิตอย่างแท้จริง จะพบว่าความโลภเป็นเหตุของการฆ่าไม่ได้ โทสะต่างหากที่เป็นเหตุของการฆ่า ดังนี้ เป็นต้น

๑๐.๔) จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย คือสืบสาวว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้นจะเกิดขึ้นหรือดับลงก็ด้วยเหตุปัจจัย เป็นวิธีคิดที่ตรงกับวิธีที่ ๑ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ความคิดแบบ

จำแนกโดยสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยช่วยให้มองเห็นความจริงนั้น และตามแนวคิดนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงพระธรรมอย่างที่เป็นกลาง คือไม่กล่าวว่า สิ่งนี้มี หรือสิ่งนี้ไม่มี แต่ทรงกล่าวว่าเพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้ไม่มี เพราะสิ่งนี้ไม่มีสิ่งนี้จึงไม่มีการแสดงความจริงอย่างนี้ นอกจากจะเรียกว่าอทิปัจจัยตาหรือปฏิเสธสมุบาทแล้ว ยังเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมนิเทศนา หรือเรียกสั้นๆ ว่าวิธีคิดแบบมัชฌิมนิเทศ

๑๐.๕) จำแนกโดยเงื่อนไข คือมองความจริงโดยพิจารณาเงื่อนไขประกอบด้วย เช่น ถ้ามีผู้กล่าวว่า บุคคลนี้ควรคบหรือไม่ หรือถิ่นสถานนี้ควรเกี่ยวข้องกับหรือไม่ ถ้าพระภิกษุเป็นผู้ตอบว่า ถ้าคบแล้วหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับแล้วอกุศลธรรมเจริญ อกุศลธรรมเสื่อมก็ไม่ควรคบ ไม่ควรเกี่ยวข้อง แต่ถ้าอกุศลเสื่อม อกุศลธรรมเจริญจึงควรคบควรเกี่ยวข้อง

ถ้าถามในแง่ การศึกษาว่า ควรปล่อยให้เด็กพบเห็นสิ่งต่างๆ ในสังคมอย่างอิสระเสรีหรือไม่ ถ้าจะตอบก็ต้องวินิจฉัยโดยพิจารณาเงื่อนไขต่างๆ เช่น เด็กมีความพร้อมหรือไม่ ประสบการณ์เดิมเป็นอย่างไร เด็กรู้จักใช้โยนิโสมนสิการโดยปกติหรือไม่ มีบุคคลหรืออุปกรณ์คอยช่วยเหลือหรือไม่ สิ่งหรือเรื่องที่เด็กจะได้พบเห็นในประสบการณ์นั้น มีผลกระทบรุนแรงเพียงใด ดังนั้นเป็นต้น

๑๐.๖) จำแนกโดยวิภาษวาท คือใช้วิภาษวาทในรูปการตอบปัญหาในบรรดาวิธีตอบปัญหา ๔ วิธี ซึ่งมีชื่อเฉพาะ คือ

- ก. เอกังสพยากรณ์ การตอบแง่เดียว
- ข. วิภังชพยากรณ์ การแยกแยะตอบ
- ค. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ การตอบโดยย้อนถาม
- ง. ฐปนนะ การยั้งหรือหยุด พับปัญหาเสีย ไม่ตอบ

วิธีตอบ ๔ วิธีนี้แบ่งตามลักษณะของปัญหา หมายความว่าปัญหาแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังตัวอย่างต่อไปนี้ :

ก. เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรตอบเด็ดขาด เช่น ถามว่าสิ่งที่ไม่เที่ยง ได้แก่ จักขุใช้ไหม? พึงตอบได้ทีเดียวแน่นอนลงไปว่า ใช่

ข. วิภังชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรแยกแยะหรือจำแนกตอบเช่น ถามว่า สิ่งที่ได้มาไม่เที่ยงได้แก่จักขุใช้ไหม? พึงแยกแยะตอบว่า ไม่เฉพาะแต่จักขุเท่านั้น แม้โสตะ ฆานะ เป็นต้น ก็ไม่เที่ยง

ค. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถามเช่น จักขุฉันใดโสตะก็ฉันนั้น โสตะฉันใดจักขุก็ฉันนั้น ใช่ไหม? พึงย้อนถามว่า มุ่งความหมายในแง่ใด ถ้าถามโดยหมายถึงแง่ใช้ดูหรือเห็นก็ไม่ใช่ แต่ถ้ามุ่งความหมายในแง่ที่ว่าไม่เที่ยง ก็ใช่

ง. ฐปนียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้งหรือพับเสียไม่ควรตอบ เช่นถามว่า ชีวิตกับสรีระคือสิ่งเดียวกันใช่ไหม? พึงยับยั้งเสีย ไม่ต้องตอบ

พระธรรมปิฎกกล่าวสรุปว่า วิธีคิดที่เป็นแบบโยนิโสมนสิการทั้ง ๑๐ วิธีนี้ มีขั้นตอนการทำงานที่แบ่งออกได้เป็นสองช่วง คือช่วงรับรู้อารมณ์ หรือประสบการณ์จากภายนอกและช่วงคิดค้นพิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่เก็บเข้ามาภายในแล้ว วิธีคิดทั้ง ๑๐ วิธีนี้ ต่างก็อาศัยกันและกัน รับกันและสัมพันธ์กัน ดังนั้นวิธีการศึกษา เฝ้าดูสถานการณ์และแก้ปัญหาชีวิตจึงต้องบูรณาการความคิด

เหล่านี้ รู้จักเลือกรูปแบบวิธีคิดมาผสมกลมกลืนกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติอย่างถูกต้องตรงกับความจริงในทางสายกลาง

อนึ่งเมื่อพูดเชิงวิชาการในแง่การทำหน้าที่ พระธรรมปิฎกสรุปว่าวิธีโยนิโสมนสิการทั้งหมดสามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

๑. โยนิโสมนสิการแบบปลุกปัญญา มุ่งให้เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะ เน้นที่การจัดอวิชชา เป็นฝ่ายวิปัสสนา มีลักษณะเป็นการส่องสว่าง ทำลายความมืด หรือชำระล้างสิ่งสกปรก ให้ผลไม่จำกัดกาล หรือเด็ดขาด นำไปสู่ โลกุตระสัมมาทิฐิ

๒. โยนิโสมนสิการแบบสร้างเสริมคุณภาพจิต มุ่งปลุกเร้ากุศลธรรม เน้นที่การสกัดหรือข่มตัณหา เป็นฝ่ายสมถะ มีลักษณะเป็นการเสริมสร้างพลังหรือปริมาณฝ่ายดีขึ้นมากดข่มทับหรือบังฝ่าย ชั่วไว้ ให้ผลขึ้นแก่การชั่วคราวหรือเป็นเครื่องตระเตรียมหนุนเสริมความพร้อมและ สร้างนิสัยที่นำไปสู่ โลกียสัมมาทิฐิ^{๑๓๘}

ลักษณะทั่วไปของโยนิโสมนสิการมี ๔ ประการ คือวิธีคิดที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการทั้งหมดมีลักษณะทั่วไป๔ประการได้แก่

๑)คิดให้เห็นทะลุตลอดลงไปถึงต้นตอรากเหง้า

๒)คิดมีขั้นตอนเป็นลำดับ

๓)คิดถูกวิธี

๔)คิดให้เกิดผล^{๑๓๙}

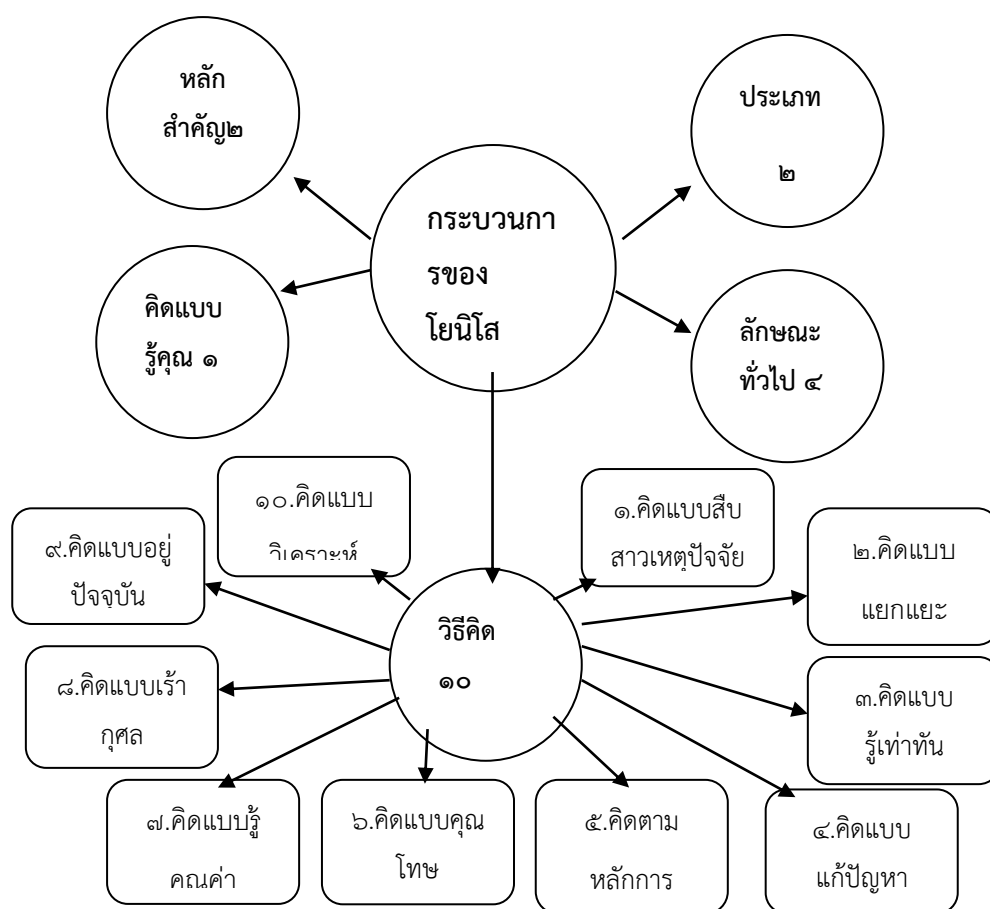
โยนิโสมนสิการมีความสำคัญที่เป็นปัจจัยการเกิดขึ้นของความคิดเห็นถูกต้อง คือการรู้จักคิด รู้จักพิจารณาหรือคิดเป็น ซึ่งทำให้มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยและรู้เข้าใจสถานการณ์นั้นตามความเป็นจริง ตลอดจนรู้จักปรับจิตใจ วางใจอย่างถูกต้องและได้ผลดีจากประสบการณ์ทุกอย่าง ก่อให้เกิดปัญญาซึ่งเพริศพรณ แดนศิลป์^{๑๔๐} อธิบายปัญญว่าเป็นสภาวะของจิตใจที่มีคุณภาพ ทำการดำรงชีวิตมีคุณค่า ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องพอดี มีความเข้าใจชีวิตและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ล้วนอยู่ในความเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองได้อย่างสมดุล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สรุปหมวดหมู่ของกระบวนการโยนิโสมนสิการมี ๕ องค์ประกอบ คือหลักสำคัญ ๒ ประเภท ๒ ลักษณะทั่วไป ๔ วิธีคิด ๑๐ และวิธีคิดแบบรู้คุณ ดังแสดงในภาพที่ ๒.

^{๑๓๘} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒๑..

^{๑๓๙} **เรื่องเดียวกัน**. หน้า ๑๑.

^{๑๔๐} เพริศพรณ แดนศิลป์. “ผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มโยนิโสมนสิการที่มีต่อปัญญาในภาวะความสัมพันธ์เชื่อมโยงและภาวะความเปลี่ยนแปลง” **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, ๒๕๕๐, หน้า ๕๕..

ภาพที่ ๒.๑ กระบวนการของโยนิโสสมนสิการ

๒.๖ บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๙ แห่ง ได้แก่

ที่	ชื่อสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ	๕๗๖๐,	๑๐๕
๒	วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ	๙๔๗	๑๗
๓	วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ	๑๐๔๘,	๑๙
๔	วิทยาลัยการอาชีพศรีสะเกษ	๑๘๘๓,	๓๔
๕	วิทยาลัยเทคนิคกันทรลักษณ์	๒๓๙๗,	๔๔
๖	วิทยาลัยการอาชีพขุนหาญ	๑๙๔๖,	๓๕
๗	วิทยาลัยเทคนิคกันทรามย์	๕๓๘	๑๐
๘	วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการราชสีไศล	๓๒๕	๖
๙	วิทยาลัยการอาชีพขุนันธ์	๖๔๒	๑๒
๑๐	วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลมนิศรีสะเกษ	๕๖๒	๑๐

๑๑	วิทยาลัยอาชีวศึกษาศรีสะเกษบริหารธุรกิจ	๘๘๑	๑๖
๑๒	วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ	๒๔๐	๔
๑๓	วิทยาลัยอาชีวศึกษาสัมมาสีขาศรีสะเกษ	๑๑๔	๒
๑๔	เทคโนโลยีศรีสะเกษเฉลิมเหล่า	๑๒๐	๒
๑๕	อาชีวศึกษาจุลมนกนทรารมย์	๑๒๕๕,	๒๓
๑๖	วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษบริหารธุรกิจกันทรลักษ์	๓๕๗	๖
๑๗	เทคโนโลยีบริหารธุรกิจรักไทยขุนันธ์	๑๕๒	๓
๑๘	เทคโนโลยีพัฒนการราศีไศล	๗๔๔	๑๔
๑๙	อาชีวศึกษาจุลมนกนพรพิสัย	๑๖๖๙,	๓๐
	รวม	๒๑๕๘๐,	๓๙๒

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิคม กนกนท ได้ทำการศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ผลการศึกษาดังนี้

๑) ขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาครูต้องการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในวิชาที่รับผิดชอบและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๒) ขั้นการวางแผนการพัฒนาครูผู้ร่วมวิจัยมีครูเข้าร่วมวิจัยจำนวน ๑๒ คนและร่วมกันวางแผนการพัฒนาโดยกำหนดเป็นแผนและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน

๓) ขั้นปฏิบัติการตามแผนการพัฒนาครูโดยการอบรมเชิงปฏิบัติจำนวน ๒ วันและครูผู้ร่วมวิจัยได้นำความรู้ที่ได้รับลงสู่การปฏิบัติจริงมีการนิเทศติดตาม และให้ข้อเสนอแนะตลอดการดำเนินงาน

๔) ขั้นการประเมินผลการวิจัยเมื่อสิ้นสุดกระบวนการพบว่าครูผู้ร่วมวิจัยมีการพัฒนาขึ้นในระดับหนึ่งโดยมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนกว่าเดิมและสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการบูรณาการหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาระการเรียนรู้ที่สอนและรูปแบบของกิจกรรมฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง^{๑๔๑}

เพ็ญพรรณ ชูติวิศุทธิ์ ได้ทำการศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ และการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนการสอนของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๓๗ คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๕๒.๕๐) มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่ำ และร้อยละ ๔๐.๒๐ มีความรู้ความเข้าใจในระดับ

^{๑๔๑}นิคม กนกนท, “การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, *ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๙.

ปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในด้านภูมิคุ้มกันในตนที่ดี ด้านภาพรวมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านคุณธรรม และด้านความพอประมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำ^{๑๔๒}

สรสิทธิ์ พรธวงค์ ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม โดยรวมและรายด้านทั้ง ๔ กลุ่มงาน คือ กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารงานงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคลากร และกลุ่มบริหารงานบริหารทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า

๑) ผู้บริหารใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม และนำกระบวนการ PDCA และหลัก ๔ร เข้ามาใช้ มีการบูรณาการความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในทุกช่วงชั้น โดยเน้นการปฏิบัติในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๒) อุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สถานศึกษาขาดงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน นอกจากนี้ยังขาดบุคลากรที่ตระหนักในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนักเรียนเองก็ขาดความตระหนักในการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๑๔๓}

ธีรพงศ์ ปุกสันเทียะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๙๒ คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่โดยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ตามทักษะของข้าราชการครูกับนักเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกัน ในรายด้านมีความแตกต่างกัน จำนวน ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างเครือข่ายการทำงาน โดยนักเรียนมีความคิดเห็นว่ามี การดำเนินงานดังกล่าวมากกว่าข้าราชการครู สภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ตามทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการ ครูผู้สอนและนักเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความคิดรวบยอดที่ตรงกันในเรื่อง ค่านิยม ความรู้ ความคิด เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการ ครูผู้สอน และนักเรียน มี

^{๑๔๒} เพ็ญพรรณ ชูติวิศุทธิ์, “งานวิจัยการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี”, วารสารร่วมพลัง, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๗ – ๑๕๘.

^{๑๔๓} สรสิทธิ์ พรธวงค์, การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม นำสำนักงานเขตการศึกษา นครพนม เขต ๒, **ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์จิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), หน้า ๙๖ – ๙๘.

ความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ คือ โรงเรียนขาดงบประมาณ ความมีการนิเทศอย่างจริงจัง และโรงเรียนต้องการครูที่มีความรู้ด้านการเกษตร^{๑๔๔}

นิคม กกขุนทด ได้ทำการศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้ผลการศึกษาดังนี้^{๑๔๕}

๑) ขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา ครูต้องการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในวิชาที่รับผิดชอบและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๒) ขั้นการวางแผนการพัฒนาครูผู้ร่วมวิจัย มีการวางแผนการพัฒนาโดยกำหนดเป็นแผนและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน

๓) ขั้นปฏิบัติการตาม โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้ร่วมวิจัยได้นำความรู้ที่ได้รับลงสู่การปฏิบัติจริง มีการนิเทศ ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะตลอดการดำเนินงาน

๔) ขั้นการประเมินผลการวิจัยเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ พบว่า ครูผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนกว่าเดิม และสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการบูรณาการหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาระการเรียนรู้ที่สอน และรูปแบบของกิจกรรมฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

สัททยา พลปัดพี ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า^{๑๔๖}

๑) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น ๓ ประการ คือ ๑. พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น ๒. มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ และ ๓. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลประโยชน์มากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน

๒) กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งได้ ๔ ด้าน คือ ๑. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ๒. กิจกรรม

^{๑๔๔}ธีรพงศ์ ปูกสันเทียะ, “การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา” **ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตศึกษา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๖), หน้า ๔๗.

^{๑๔๕}นิคม กกขุนทด, “การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, **ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๙.

^{๑๔๖}สัททยา พลปัดพี, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, **ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๑ – ๑๑๒

เพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม ๓. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และ ๔. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุลจึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

๓) การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๒ รูปแบบ คือ ๑. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง ๒. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

๔) แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น ๒ ระดับ คือ ๑. การพัฒนาความรู้ ๒. การพัฒนาคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๔ ด้าน อย่างสมดุลเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสำเร็จทางการเรียน และการประพัตินตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ ๑ ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา ผลการศึกษาพบว่า^{๑๔๗}

๑) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา มีผลสำเร็จทางการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา มีการประพัตินปฏิบัติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีการประพัตินตามคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

๔) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบไตรสิกขามีการประพัตินตามคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ในการทำโครงการอาชีพของนักเรียนนั้นยังมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้วัสดุอุปกรณ์ไม่คุ้มค่า ไม่ประหยัด และใช้อย่างสิ้นเปลืองรวมทั้งยังไม่มีมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เครื่องมือและความรู้ต่าง ๆ แก่กัน หลังจากทีนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วได้นำไปประยุกต์ใช้ในโครงการปรากฏว่า นักเรียนมีการใช้จ่ายในโครงการอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ต่าง ๆ นำเศษสิ่งเหลือใช้ในโครงการมาใช้ประโยชน์ ปรัชชา กับคนในครอบครัวและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยทุกคนในครอบครัวให้ความร่วมมือสนับสนุน

^{๑๔๗} สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์, “การศึกษาผลสำเร็จทางการเรียน และการประพัตินตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ ๑ ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา ด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา”, **ดุชนิตินพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๘.

ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและครูผู้สอนเป็นไปในทางบวก และความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำโครงการอาชีพของนักเรียนก็เป็นทางบวกเช่นเดียวกัน^{๑๔๘}

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น กลุ่มประชากรที่ศึกษาได้แก่ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทการส่งเสริมความรู้ในระดับต่ำ^{๑๔๙}

พระครูสกลธรรมสาธก (เตียง กิตติสมปโน) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาคนและสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาคนและสังคม

๑. ไตรสิกขา ไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนามนุษย์ในทุกด้าน เพื่อให้เกิดปัญญานำพาไปสู่ความเป็นอิสระจากสิ่งร้อยรัดทั้งกระบวนการพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา การศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญคือความรู้สติปัญญาและการคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันการฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา

๒. หลักอริยสัจ ๔ กระบวนการแก้ปัญหาในการเรียนการสอน ดังนี้

๑. ขั้นตอนกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือการระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข

๒. ขั้นตอนตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน

๓. ขั้นตอนทดลอง และ เก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูล

๔. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป

๓. ขันธ์๕ชีวิต (คน) (๑) รูป(ร่างกาย) นาม (จิตใจ) (๒) เวทนา (ความรู้สึก) สุข ทุกข์เฉยๆ (๓) สัญญา (ความจำ) (๔) สังขารเครื่องปรุงแต่ง หมายถึง สิ่งหรือคุณสมบัติที่มาปรุงแต่ง หรือ ทำให้จิตใจเป็นไปในทางใดทางหนึ่ง เป้าหมายอยู่ที่การลด หรือ ทำให้หมดไปซึ่งอกุศลมูลอันได้แก่ ความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ)

๔. ปรัตยัสยะและโยนิโสมนสิการ

๑. ปรัตยัสยะ คือ การเรียนรู้จากบุคคลภายนอก เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ สังคม เพื่อนๆ รวมถึงสิ่งแวดล้อมภายนอก

๒ โยนิโสมนสิการ คือ ความรู้จักคิด คิดเป็นหรือคิดอย่างมีระเบียบด้วยเหตุผลที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดได้ตามความเป็นจริง

^{๑๔๘}ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ”, *ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๒ – ๑๑๓.

^{๑๔๙}พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์, “บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, *ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕), หน้า ๘๙ – ๑๐๑.

การเรียนรู้ความคิดและทฤษฎี พบว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้ทฤษฎีได้เสนอแนะให้รู้ตามแรงกระตุ้นให้เกิดแรงขับ สร้างแรงจูงใจ ทดสอบหลายๆ ทางโดยการใช้การสันนิษฐานให้สุนัขน้ำลายไหล เกิดการเรียนรู้สอดคล้องกับการสอนหลักจริต ๖ ให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดของ John Dewey คือ learning by doing ให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้

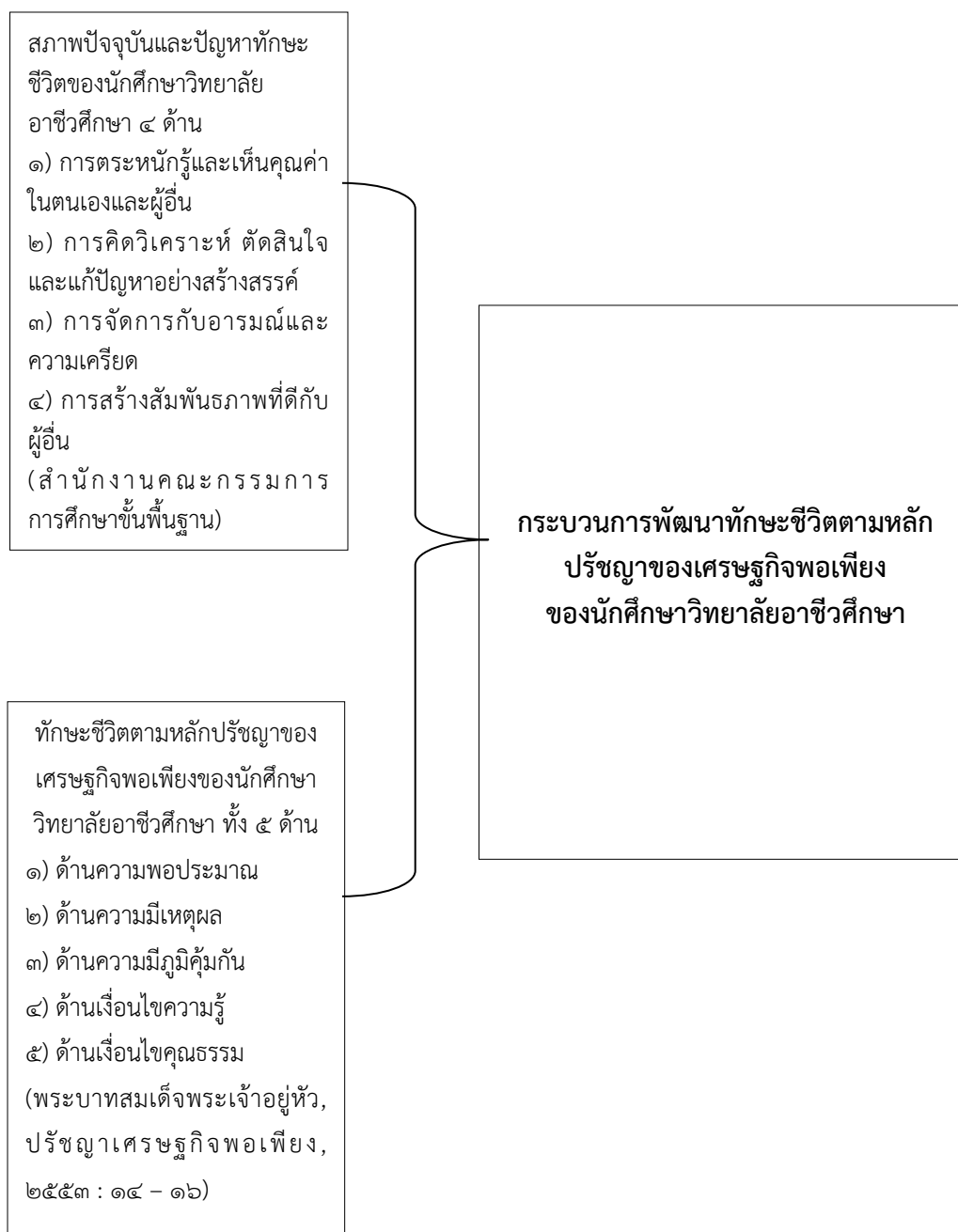
การบูรณาการปัจจัยการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อพัฒนาคนและสังคม พบว่า การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนและสังคมสร้างโดยให้ผู้เรียนคิดอย่างแยกแยะ แยกแยะสิ่งดีชั่วเรียนรู้จากกัลยาณมิตรรอบตัวกำหนดรู้สาเหตุ สืบสาวหาต้นตอสาเหตุ ทดลองและวิเคราะห์สรุปผลการเรียนรู้สิ่งที่ดีชั่วเพื่อลด ละ เลิกบาปอกุศลของตนพัฒนาจิตใจของตนปฏิบัติตนดี มีสมาธิในการเรียนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนคิดดี ทำดี พูดดี อยู่ในสถานที่ดีและมีกัลยาณมิตรดี^{๑๕๐}

สรุปได้ว่า จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การดำรงชีวิตโดยที่มีรายได้อันเหมาะสมหรือสมดุลกับรายจ่าย ในด้านของสังคม ได้แก่ เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว รู้รักสามัคคี ไม่เอารัดเอาเปรียบ ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกัน ในด้านสิ่งแวดล้อม รู้จักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ในด้านวัฒนธรรม มีการปลูกฝังให้เด็กรุ่นใหม่เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรากเหง้าและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะ ๓ ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และประกอบด้วยเงื่อนไข ๒ ประการ ได้แก่ ความรู้และคุณธรรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรูปแบบในการพัฒนาผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีจิตสำนึกในการรักษารัฐธรรมนูญและสิ่งแวดล้อม ปรับตนและปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมและประเทศชาติ

^{๑๕๐} พระครูสุกตธรรมสาธก (เตี้ยง กิตติสมปนโน), “ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาคนและสังคม”, พุทธศาสตร์คุณภิรมย์ (พุทธบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๓๒-๒๓๓.

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีของ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^{๑๕๑}** และแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

^{๑๕๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, วารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๕๓, (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔ - ๑๖.

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๒) เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๓) เพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มประชากรของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๑๙ แห่ง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษา รวมทั้งหมด ๒๑,๕๘๐ คน^{๓๓๑}

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นตัวแทนผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษา มีขั้นตอนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีด้วยกัน

^{๓๓๑} สถิติจำนวนนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำแนกสถานศึกษา และระดับชั้น ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, www.m-society.go.th [ออนไลน์วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐]

หลากหลายวิธี ในที่นี้จะเสนอการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดเกณฑ์ การใช้สูตรคำนวณและการใช้ตารางสำเร็จรูป ซึ่งแต่ละวิธีสามารถอธิบายได้ต่อไปนี้

๑. การกำหนดเกณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาซึ่งครอบคลุมใน ๑๙ แห่ง โดยเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษา จำนวน ๒๑,๕๘๐ รูป/คน

๒. การใช้ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูป มีอยู่หลายประเภท ขึ้นอยู่กับ ความต้องการของผู้วิจัย ตารางสำเร็จรูปที่นิยมใช้กันในงานวิจัยเชิงสำรวจ ได้แก่ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ใช้ระดับค่าความเชื่อมั่น ๙๕% มีระดับค่า ความคาดเคลื่อน ๕% ได้กลุ่มตัวอย่างด้วยการกำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane^{๑๓๒} โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ ๐.๕ และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๒ คน โดยได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างสัดส่วน ๑:๒๐^{๑๓๓} ตามตารางที่ ๓.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	ชื่อสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ	๕,๗๖๐	๑๐๕
๒	วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ	๙๔๗	๑๗
๓	วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ	๑,๐๔๘	๑๙
๔	วิทยาลัยการอาชีพศรีสะเกษ	๑,๘๘๓	๓๔
๕	วิทยาลัยเทคนิคกันทรลักษ์	๒,๓๙๗	๔๔
๖	วิทยาลัยการอาชีพขุนหาญ	๑,๙๔๖	๓๕
๗	วิทยาลัยเทคนิคกันทรามย์	๕๓๘	๑๐
๘	วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการราชสีไศล	๓๒๕	๖
๙	วิทยาลัยการอาชีพขุนธิ	๖๔๒	๑๒
๑๐	วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลมนิศรีสะเกษ	๕๖๒	๑๐
๑๑	วิทยาลัยอาชีวศึกษาศรีสะเกษบริหารธุรกิจ	๘๘๑	๑๖
๑๒	วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ	๒๔๐	๔
๑๓	วิทยาลัยอาชีวศึกษาสัมมาสิขาศรีสะเกษ	๑๑๔	๒
๑๔	เทคโนโลยีศรีสะเกษเฉลิมหล้า	๑๒๐	๒
๑๕	อาชีวศึกษาจุลมนิกันทรามย์	๑,๒๕๕	๒๓
๑๖	วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษบริหารธุรกิจกันทรลักษ์	๓๕๗	๖

^{๑๓๒} ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม, <https://sites.google.com> [ออนไลน์วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐]

^{๑๓๓} Hair, J. F., Black, W. C., Bain, B. J., Anderson, R. E., and Tatham, R. L. (๒๐๐๖). Multivariate data analysis (๖th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education International.

๑๗	เทคโนโลยีบริหารธุรกิจรักไทยชุมชน	๑๕๒	๓
๑๘	เทคโนโลยีพัฒนการราศีไศล	๗๔๔	๑๔
๑๙	อาชีวศึกษาจุลมนิอุทุมพรพิสัย	๑,๖๖๙	๓๐
	รวม	๒๑,๕๘๐	๓๙๒

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๑๐ รูป/คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) เป็นการ ซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองเป็นการถามเจาะลึกแล้วคำตอบ อย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการความรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอนรายละเอียดมีดังนี้

๓.๓.๑ แบบสำรวจ (Survey Guide) ข้อมูลเบื้องต้นของสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพอายุระดับการศึกษาลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อพิจารณา ลักษณะพื้นที่และสถานที่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเป็น ๕ ระดับคือมากที่สุดมากปานกลางน้อยและน้อยที่สุดเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยมีข้อคำถามจำนวน ๒๕ ข้อโดยแบ่งออกเป็น ๕ ด้านตามแนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

ตารางที่ ๓.๒ จำนวนองค์ประกอบหลักองค์ประกอบหลักและตัวบ่งชี้ย่อย

องค์ประกอบหลัก	จำนวนข้อ
๑. ด้านความพอประมาณ	๕
๒. ด้านความมีเหตุผล	๕
๓. ด้านความมีภูมิคุ้มกัน	๕
๔. ด้านเงื่อนไขความรู้	๕
๕. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	๕
รวม	๒๕

๓.๓.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) จากกลุ่มผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๐ รูป/คน

๓.๓.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาพูดคุยกันประมาณ ๑๐ รูป/คน ของกลุ่มปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

รายละเอียดการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมีดังนี้

๓.๔.๑ ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๓.๔.๒ กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย

๓.๔.๓ ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งในการสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยจะคำนึงถึงการสร้างแบบสอบถามให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและการได้แบบสอบถามที่ดีมีคุณภาพมีความตรงทั้งในเชิงโครงสร้าง (construct validity) และความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) รวมทั้งความเชื่อมั่น (reliability)

๓.๔.๔ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยดำเนินการดังนี้

๓.๔.๔.๑ นำร่างแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นในขั้นตอนที่ ๓.๓ จำนวน ๒๕ ข้อเสนออาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์เพื่อตรวจแก้ไขและปรับปรุงให้มีความเหมาะสม

๓.๔.๔.๒ นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน ๕ ท่านประกอบด้วย

๑. นายอักษรศิลป์ แก้วมawangศ์ ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ

๒. ดร.ไพบุลย์ มีศิลป์ รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ

๓. นายอรัญ สิงห์คำ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ

๔. ดร.สิทธิศักดิ์ อาจหาญ รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและความร่วมมือวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ

๕. นายพัสกร คำเพราะ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ

เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ให้คะแนน +๑ เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามปฏิบัติการ

ให้คะแนน -๑ เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรงกับนิยามปฏิบัติการและ

ให้คะแนน ๐ เมื่อไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามปฏิบัติการหรือไม่

๓.๔.๓ พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีตัวบ่งชี้ที่มี

ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง ๐.๕ ถึง ๑.๐๐ มีจำนวน ๒๕ รายการและปรับปรุงแก้ไขภาษาตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การทดลองใช้ต่อไป

๓.๔.๔ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (tryout) กับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ ชุดในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยกำหนดให้บุคลากรจำนวน ๓๐ คน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ปกครองนักศึกษาจากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๕

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

๓.๕.๑ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล เพื่อทำดัชนีนิพนธ์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบ

๓.๕.๒ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามโดยทาง ไปรษณีย์ จำนวน ๓๙๒ ฉบับ และขอความอนุเคราะห์ให้ตอบกลับภายใน ๔ สัปดาห์ ตามที่อยู่ ที่แจ้งไปพร้อมกับแบบสอบถาม

๓.๕.๓ ดำเนินการศึกษาจากภาคสนาม (Field Studies) ติดต่อกับเก็บแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการเก็บบันทึกด้วยภาพถ่าย ในการเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงถูกต้องมากที่สุดและนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาครั้งแรกมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของคำตอบเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕.๔ ติดต่อบริษัทงานไปยังโรงเรียนที่ยังไม่ส่งแบบสอบถามกลับคืน ภายหลังจากสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดในหนังสือขอความอนุเคราะห์ ๑ สัปดาห์ และทวงถามอีกครั้งหลังจาก ทวงถามครั้งแรกไปแล้วเป็นเวลา ๑ สัปดาห์

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม แล้วจัดบันทึกลักษณะการบรรยาย (Descriptive) เพื่อที่จะนำข้อมูลวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของ **สุภางค์ จันทวนิช^{๑๓๔}** ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

๓.๖.๑ วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปซึ่งข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยสถานภาพอายุระดับการศึกษาในการตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

๓.๖.๒ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้เพื่อนำไปกำหนดในโมเดลที่จะทดสอบโดยต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า ๓.๐

๓.๖.๓ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบและกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้และทำการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวิจัยที่เป็นตัวแบบเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๓.๖.๔ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๖.๔.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

๑) หาคความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบประเมินโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับขอบเขตขององค์ประกอบการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่กำหนดไว้ โดยใช้สูตรดังนี้ (Rovinelli and Hambleton,อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๓๕: ๖๐-๖๑) โดยพิจารณาให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

- +๑ เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามแต่ละข้อสอดคล้องกับสภาพที่กำหนด
- ๐ เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามแต่ละข้อสอดคล้องกับสภาพที่กำหนด
- ๑ เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามแต่ละข้อไม่สอดคล้องกับสภาพที่กำหนด

๑.๒ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินทั้งฉบับโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของCronbach (Cronbach,๑๙๙๐:๒๐๔)

๒) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ $(\bar{X})$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้สูตร (Ferguson,๑๙๘๑:๔๙) และ สกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction)

^{๑๓๔}สุภางค์ จันทวนิช,วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ,กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๔๐, หน้า ๑๓๑ - ๑๔๔.

โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตัวประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบหลักแบบอโรทอนอล (Orthogonal) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax)

๓.๗ ขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ ๑๗ ขั้นตอนในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา”

ตารางที่ ๓.๗ ขั้นตอนในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา”

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์ที่ได้
๑.เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้ ๑.ศึกษาเอกสาร ๒.แจกแบบสอบถาม ๓.สัมภาษณ์	๑.ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website	แบบศึกษาเอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	๑.ได้สภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา
		๒.แจกแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา	ผู้บริหาร ครู อาจารย์นักเรียน ผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน โดยได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างสัดส่วน ๑:๒๐	แบบสอบถาม	ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่า E.F.A. วิเคราะห์ปัจจัย (Exploratory factor analysis)	๑.ได้สภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา
		๓.ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา	ผู้บริหาร ครู อาจารย์นักเรียน ผู้ปกครอง จำนวน ๑๐ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก	แบบสัมภาษณ์	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	๑.ได้สภาพสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา
๒.เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้ ๑.ยกร่าง ๒.สนทนากลุ่ม (Focus Group)	๑.ยกร่างการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา	๑.ผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑	แบบศึกษาเอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	ได้ทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)
		๒.พัฒนาโดยสนทนากลุ่ม	ผู้ทรงคุณวุฒิ ๑.นักวิชาการ ๒.ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก	แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา(ฉบับร่างที่ ๑)	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	ได้ทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒)

ตารางที่ ๓.๗ ขั้นตอนในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา” (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์ที่ได้
๓.เพื่อเสนอกิจกรรม การพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษาวิทยาลัย อาชีวศึกษา	มี ๒ ขั้นตอน ๑.ตรวจสอบ กระบวนการ ๒.ปรับปรุงแก้ไขและ นำเสนอ	ตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้วิจัย	ผู้บริหารมหาวิทยาลัยโดย เลือกแบบเจาะจง ซึ่ง กำหนดกฎเกณฑ์ในการ คัดเลือก	แบบสอบถาม	การวิเคราะห์เนื้อหา	ได้กระบวนการพัฒนา ทักษะชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๓)
		๒.แก้ไขปรับปรุงและ นำเสนอ	อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้วิจัย	แบบศึกษาเอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	ได้กระบวนการพัฒนา ทักษะชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉบับ สมบูรณ์

ตารางที่ ๓.๗ ขั้นตอนในการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา และเพื่อเสนอการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวน ๔๐๐ ฉบับ และได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับ และทำการเทียบสัดส่วนระหว่างขนาดของประชากรกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า จะได้แบบสอบถาม จำนวน ๓๙๒ ฉบับ คิดเป็นอัตราส่วนของตัวแปรต่อขนาดกลุ่มตัวอย่างในระดับ ๑ : ๒๐ การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอตามลำดับดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๑.๑ ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๒ พัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๒.๓ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครู จำนวน ๕ รูป

๔.๓ เสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๑.๑ ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน	๓๑๘	๘๑.๑
ครู	๓๘	๙.๗
ผู้ปกครอง	๓๖	๙.๒
รวม	๓๙๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผู้นักเรียน ครู และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน จำนวน ๓๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๑ เป็นครู จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ และผู้ปกครอง จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๒

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๗๔	๑๘.๙
๑๖-๒๐ ปี	๑๖๓	๔๑.๖
๒๑-๒๕ ปี	๗๘	๑๙.๙
๒๖-๓๐ ปี	๓๙	๙.๙
๓๑-๓๖ ปี	๑๙	๔.๘
๓๖ ปีขึ้นไป	๑๙	๔.๘
รวม	๓๙๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้นักเรียน ครู และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ส่วนใหญ่มีอายุ ๑๖-๒๐ ปี จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖ อายุ ๒๑-๒๕ ปี จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๙ ต่ำกว่า ๑๕ ปี จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ อายุ ๒๖-๓๐ ปี จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๙ อายุ ๓๑-๓๖ ปี และ ๓๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ อย่างละเท่ากัน

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๓๙๒ คน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓)	๕๙	๑๕.๑
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖)	๑๑๗	๒๙.๘
อนุปริญญา	๑๕๓	๓๙.๐
ปริญญาตรี	๓๘	๙.๗
ปริญญาโท	๑๙	๔.๘
ปริญญาเอก	๖	๑.๕
รวม	๓๙๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ ผู้นักเรียน ครู และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอนุปริญญา ๑๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖) จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๘ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓) จำนวน ๕๙ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑ ปริญญาตรี จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ ปริญญาโท จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ และปริญญาเอก จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๕ ตามลำดับ

๔.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักศึกษาขาดการรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง^๑ มีเข้าใจความแตกต่าง ของแต่ละบุคคลน้อย ขาดการรู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบ^๒

๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่มีการแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว ขาดการวิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและขาดหลักโยนิโสมนสิการพิจารณาข้อมูลที่ต้องรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา ขาดความวิริยะอุตสาหะในการเรียน ขาดเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์^๓

^๑ สัมภาษณ์นายสมพร เทพจันทร์ ผู้จัดการวิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการราชไศล, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์พระมหาประยูร ดิถีขปณฺเณ,ดร. ที่ปรึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ นายพัสกร คำเพราะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ขาดความเข้าใจและขาดความรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล ไม่ทราบสาเหตุของความเครียด ขาดวิจารณญาณการควบคุมอารมณ์และความเครียด ไม่ปรับเปลี่ยนที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี^๔

๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ขาดความเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ขาดการใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง ขาดการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ขาดการสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้อยู่ในสังคมอย่างยากลำบาก^๕

๔.๒ พัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์พัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยภาพรวม

ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	(n=๓๙๒)		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
๑ ด้านความพอประมาณ	๔.๐๑	.๔๐๓	มาก
๒ ด้านความมีเหตุผล	๔.๐๑	.๕๖๐	มาก
๓ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน	๓.๙๘	.๕๗๕	มาก
๔ ด้านเงื่อนไขความรู้	๔.๐๓	.๕๔๓	มาก
๕ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	๔.๒๗	.๔๐๗	มาก
ภาพรวม	๔.๐๖	.๒๖๓	มาก

ตารางที่ ๔.๕ ความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาทั้ง ๕ ด้าน พบว่า มีความคิดเห็นด้านทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=๔.๐๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}=๔.๒๗$) ด้านเงื่อนไขความรู้ ($\bar{X}=๔.๐๓$) ด้านความพอประมาณ และ ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}=๔.๐๑$) และ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน($\bar{X}=๓.๙๘$) ตามลำดับ

^๔ สัมภาษณ์ นางสาวณิศา คำผาง ครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลมนี ศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นายคณาภูมิ คำมานิธิโชติ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ

ลำดับ ที่	สภาพทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ด้านความพอประมาณ				
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณ	๓.๙๙	.๖๒๕	มาก
๒	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามความพอประมาณ	๓.๘๙	.๗๒๕	มาก
๓	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป	๔.๐๓	.๖๕๗	มาก
๔	ท่านเห็นประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณ	๔.๑๐	.๖๙๔	มาก
๕	ท่านใช้หลักความพอประมาณเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/และสังคมโดยรวม	๔.๐๓	.๗๐๘	มาก
	รวม	๔.๐๑	.๔๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านเห็นประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณ ($\bar{X} = ๔.๑๐$) ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป ($\bar{X} = ๔.๐๓$) และ ท่านใช้หลักความพอประมาณเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/และสังคมโดยรวม ($\bar{X} = ๔.๐๓$) ส่วนข้อที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามความพอประมาณ ($\bar{X} = ๓.๘๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านความมีเหตุผล

ลำดับ ที่	สภาพทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๒. ด้านความมีเหตุผล				
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับ ระดับความพอเพียงอย่างมีเหตุผล	๓.๙๐	.๘๖๖	มาก
๒	ท่านปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความ ถูกต้อง	๔.๐๐	.๘๑๗	มาก
๓	ท่านมีความรู้ และรอบคอบในการ คิด พุด ทำใน การดำเนินชีวิตประจำวัน	๔.๐๓	.๘๑๕	มาก
๔	ท่านมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต	๔.๐๘	.๗๒๓	มาก
๕	ท่านคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเหตุผล	๔.๐๓	.๘๑๕	มาก
	รวม	๔.๐๑	.๕๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = ๔.๐๘$) ท่านมีความรู้ และรอบคอบในการ คิด พุด ทำในการดำเนินชีวิตประจำวัน และ ท่านคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๐๓$) และ ท่านปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๐๐$) ส่วนข้อที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีความรู้ความเข้าใจ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๓.๙๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านความมีภูมิคุ้มกัน

ลำดับ ที่	สภาพทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกัน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๓. ด้านความมีภูมิคุ้มกัน				
๑	ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น	๔.๐๙	.๘๑๒	มาก
๒	ท่านมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมความพร้อมจากการดำเนินชีวิตประจำวัน	๓.๘๓	.๙๙๖	มาก
๓	ท่านมีการเตรียมความพร้อมในด้านการจัดกิจกรรม	๔.๐๖	.๘๔๑	มาก
๔	ท่านมีการเตรียมความพร้อมในสภาพแวดล้อม ห้องถิ่นหรือห้องเรียนในโรงเรียน	๓.๙๔	.๗๗๙	มาก
๕	ท่านมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโรงเรียนได้	๓.๙๖	.๗๖๔	มาก
	รวม	๓.๙๘	.๕๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกัน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ท่านมีการเตรียมความพร้อมในด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๐๖$) และ ท่านมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโรงเรียนได้ ($\bar{X} = ๓.๙๖$) ส่วนข้อที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมความพร้อมจากการดำเนินชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = ๓.๘๓$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านเงื่อนไขความรู้

ลำดับ ที่	สภาพทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๔. ด้านเงื่อนไขความรู้				
๑	ท่านมีความรอบรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๔.๐๔	.๗๖๗	มาก
๒	ท่านปฏิบัติตนอย่างรอบคอบในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน	๔.๐๗	.๗๓๓	มาก
๓	ท่านมีความระมัดระวังในการใช้วัตถุอันตรายหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน	๔.๐๔	.๗๑๙	มาก
๔	ท่านเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต การบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด	๔.๐๖	.๗๗๑	มาก
๕	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษาและชุมชน	๓.๙๔	.๗๖๘	มาก
	รวม	๔.๐๓	.๕๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านปฏิบัติตนอย่างรอบคอบในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ท่านเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต การบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ($\bar{X} = ๔.๐๖$) และ ท่านมีความรอบรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ส่วนข้อที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษาและชุมชน ($\bar{X} = ๓.๙๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

ลำดับ ที่	สภาพทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๕. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม				
๑	ท่านมีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติตามกิจการงาน ต่างๆ ของท่าน	๔.๑๗	.๘๐๘	มาก
๒	ท่านมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพใน ชีวิตประจำวัน	๔.๒๖	.๗๕๖	มาก
๓	ท่านมีสติปัญญารอบรู้ในสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ควรปฏิบัติในการประกอบอาชีพ	๔.๔๕	.๖๒๑	มาก
๔	ท่านมีความขยันและอดทนในการประกอบสัมมา อาชีพในชีวิตประจำวัน	๔.๒๓	.๗๒๖	มาก
๕	ท่านมีความเอื้อเฟื้อและแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่เพื่อนและคนในสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนและ สังคมร่วมกัน	๔.๒๕	.๖๖๔	มาก
	รวม	๔.๒๗	.๔๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีสติปัญญารอบรู้ในสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ควรปฏิบัติในการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = ๔.๔๕$) ท่านมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = ๔.๒๖$) และ ท่านมีความเอื้อเฟื้อและแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนและคนในสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมร่วมกัน ($\bar{X} = ๔.๒๕$) ส่วนข้อที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติตามกิจการงานต่างๆ ของท่าน ($\bar{X} = ๔.๑๗$) ตามลำดับ

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาได้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์องค์ประกอบโดยพิจารณาจากค่าไอเกน (Eigen value)

ขั้นตอนที่ ๓ สกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตัวประกอบสำคัญ
(Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบหลักแบบอโรทอนอล (Orthogonal)
ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax)

ขั้นตอนที่ ๔ พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยใช้วิธี Kaiser-
Meyer-Olkin (KMO) และ and Bartlett's test of sphericity ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลซึ่งได้ค่า
KMO เท่ากับ .๖๗๓ ซึ่งมากกว่า ๐.๕ และเข้าสู่ ๑ แสดงว่า ข้อมูลที่ได้มีความเหมาะสมที่จะใช้เทคนิค
Factor Analysis และจากการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's test of sphericity พบว่า ตัวแปรแต่ละ
ตัวมีความสัมพันธ์กันจึงสามารถใช้เทคนิค Factor Analysis ได้

ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์องค์ประกอบโดยพิจารณาจากค่าไอเกน (Eigen value) ร้อยละของ
ความแปรปรวน ร้อยละของความแปรปรวนสะสมโดยวิเคราะห์จากเมตริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และ
สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีเน้นองค์ประกอบหลัก ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๑๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ จำนวนองค์ประกอบค่าไอเกน (Eigen value) ร้อยละของความแปรปรวน ร้อยละของ
ความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

องค์ประกอบที่	ค่าไอเกน (Eigen value)	ร้อยละของความ แปรปรวน	ร้อยละของความ แปรปรวนสะสม
๑	๓.๒๘๕	๑๓.๑๔๐	๑๓.๑๔๐
๒	๓.๑๒๕	๑๒.๕๐๒	๒๕.๖๔๒
๓	๒.๔๓๑	๙.๗๒๒	๓๕.๓๖๔
๔	๑.๖๕๐	๖.๖๐๐	๔๑.๙๖๓
๕	๑.๕๓๐	๖.๑๑๘	๔๘.๐๘๒
๖	๑.๓๗๒	๕.๔๘๖	๕๓.๕๖๘
๗	๑.๓๒๒	๕.๒๙๐	๕๘.๘๕๘
๘	๑.๑๑๓	๔.๔๕๑	๖๓.๓๐๙

จากตารางที่ ๔.๑๑ เมื่อพิจารณาค่าไอเกน (Eigen value) ซึ่งเป็นผลรวมกำลังสองของสัมประสิทธิ์ขององค์ประกอบในแต่ละองค์ประกอบที่มีค่ามากกว่า ๑ มี ๘ องค์ประกอบโดยทุกองค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ ๗๒.๖๖๐ ของความแปรปรวนทั้งหมด

ขั้นที่ ๓ เพื่อให้ได้องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตัวประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบหลักแบบออร์ทोगอนอล (Orthogonal) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) โดยทำให้ตัวแปรสัมพันธ์กับองค์ประกอบในลักษณะที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นที่ ๔ พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใดโดยใช้เกณฑ์การพิจารณาว่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไป^๖ พิจารณาค่าองค์ประกอบสูงสุดที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นตั้งแต่ ๐.๑ ขึ้นไป แต่ถ้าความแตกต่างองค์ประกอบไม่ถึง ๐.๑ จะถือว่าเป็นตัวแปรที่ซับซ้อน^๗ ไม่พิจารณาเป็นตัวแปรองค์ประกอบใดเลย และในการกำหนดองค์ประกอบต้องมีตัวแปรตั้งแต่ ๓ ตัวขึ้นไป จึงนับเป็นหนึ่งองค์ประกอบ เนื่องจากตัวแปรเพียง ๑ ตัว หรือ ๒ ตัว ที่อธิบายในองค์ประกอบนั้นจะไม่สามารถกำหนดองค์ประกอบที่ชัดเจนได้ เพราะจะมีลักษณะเป็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ตัวแปรเท่านั้น^๘ ในการคัดเลือกองค์ประกอบ ปรากฏว่าตัวแปรทุกตัวอยู่ในองค์ประกอบแต่บางองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔ และ ๒๕ มีตัวแปรไม่ถึง ๓ ตัวแปรจึงตัดออกและตั้งชื่อองค์ประกอบที่วิเคราะห์ได้ชัดเจน ได้จำนวนองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ผลปรากฏดังตารางที่ ๔.๑๒-๔.๑๗ ดังนี้

^๖ อุทุมพร ทองอุไทย, ๒๕๓๒ และ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์, ๒๕๔๐.

^๗ ส.วาสนา ประवालพุกษ์, ๒๕๔๐, หน้า ๑๐.

^๘ ส.วาสนา ประवालพุกษ์, ๒๕๓๕ อ้างถึงใน สายพิน สุวรรณรัตน์, ๒๕๔๐, หน้า ๖๑.

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ

ตัวแปร (ข้อ)	ข้อคำถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณ	.๗๔๐
๓	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป	.๗๓๖
๒	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามความพอประมาณ	.๖๗๑
๔	ท่านเห็นประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณ	.๖๖๒
๕	ท่านใช้หลักความพอประมาณเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/และสังคมโดยรวม	.๗๔๐
ค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๔.๙๙๙		

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า องค์ประกอบที่ ๑ ประกอบด้วยข้อที่ ๑,๒,๓,๔ และ ๕ รวม ๕ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง ๐.๖๖๒ ถึง ๐.๗๔๐ มีค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๔.๙๙๙ และเรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล

ตัวแปร (ข้อ)	ข้อความถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
๓	ท่านมีความรู้ และรอบคอบในการ คิด พุด ทำในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน	.๘๒๐
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความ พอเพียงอย่างมีเหตุผล	.๘๐๘
๒	ท่านปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง	.๘๐๓
๔	ท่านมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการ ดำเนินชีวิต	.๘๕๒
๕	ท่านคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ พัฒนาการจัดการ ความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเหตุผล	.๘๔๐
	ค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๔.๙๙๙	

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า องค์ประกอบที่ ๑ ประกอบด้วยข้อที่ ๑,๒,๓,๔ และ ๕ รวม ๕ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง ๐.๘๐๓ ถึง ๐.๘๕๒ มีค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๔.๙๙๙ และเรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีภูมิคุ้มกัน

ตัวแปร (ข้อ)	ข้อความถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
๔	ท่านมีการเตรียมความพร้อมในสภาพแวดล้อมท้องถิ่นหรือ ห้องเรียนในโรงเรียน	.๗๙๘
๕	ท่านมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อม รับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโรงเรียนได้	.๗๙๔
๓	ท่านมีการเตรียมความพร้อมในด้านการจัดกิจกรรม	.๗๕๙
๑	ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลง ด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น	.๙๑๒
๒	ท่านมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมความพร้อมจากการดำเนิน ชีวิตประจำวัน	.๘๗๐
	ค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๕.๐๐๐	

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า องค์ประกอบที่ ๑ ประกอบด้วยข้อที่ ๑,๒,๓,๔ และ ๕ รวม ๕ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง ๐.๗๕๙ ถึง ๐.๙๑๒ มีค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๕.๐๐๐ และเรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีภูมิคุ้มกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ ๑ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม

ตัวแปร (ข้อ)	ข้อคำถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
๔	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณ	.๗๗๔
๕	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพอประมาณและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป	.๗๒๓
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามความพอประมาณ	.๕๓๗
๒	ท่านเห็นประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักความพอประมาณ	.๘๖๐
๓	ท่านใช้หลักความพอประมาณเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/และสังคมโดยรวม	.๗๖๘
	ค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๕.๐๐๑	

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า องค์ประกอบที่ ๑ ประกอบด้วยข้อที่ ๑,๒,๓,๔ และ ๕ รวม ๕ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง ๐.๕๓๗ ถึง ๐.๘๖๐ มีค่าไอเกน (Eigen value) รวมเท่ากับ ๕.๐๐๑ และเรียกชื่อองค์ประกอบนี้ว่า ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม

๔.๒.๓ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ผู้วิจัยจึงนำมาสังเคราะห์ซึ่งได้ผล ดังต่อไปนี้

๑. ผู้บริหารและครูมีการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ปัจจุบันนักศึกษาหรือประชาชนทั่วไปมีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้น เช่น การใช้ปัจจัยที่ ๕ คือ โทรศัพท์ และยานพาหนะ การผลิตอาหารรับประทานเองมีน้อย จำเป็นต้องแก้ปัญหาซึ่งแม้จะทำงานหาเงินมาได้มาก ก็ต้องนำไปซื้ออาหารหรือสิ่งบริโภคจนหมดเหมือนเดิม ดังนั้นต้องพัฒนาการผลิตอาหารเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ โดยนักศึกษาในวิทยาลัยมีการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้การรู้จักตัวเอง แบ่งปันไม่เอาเปรียบ คนอื่นไม่เอาเปรียบธรรมชาติคุณธรรมนำชีวิตนำธุรกิจการงานไม่เอาเงินนำหน้าปัญญาและมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวัน^๙ สอดคล้องกับ พระมหาประยูร ดิขปญโญ,ดร. ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดการความรู้ในด้านความพอประมานนั้นทางวิทยาลัยได้มีการรวบรวมความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและครูผู้ที่มีทักษะและประสบการณ์ในด้านงานวิชาชีพโดยมีการจัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ ให้นักศึกษาได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติและที่สำคัญได้มีการประเมินผลการเรียนรู้และผลของการปฏิบัติจากที่บ้านของนักศึกษาในสิ่งที่นักศึกษาสนใจว่ามีการพัฒนาวิชาชีพต่างๆมากน้อยหรือไม่^{๑๐} สอดคล้องกับ นายพัสกร คำเพราะ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วิทยาลัยได้มีการจัดการให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น และรู้จักพอประมานในการใช้ชีวิตโดยยึดหลักความสันโดษเท่าที่ตนเองมี โดยมีการสอนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในความพอประมานในรายวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและมีการลงมือปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวและการเลี้ยงไก่ เพาะเห็ดฟาง ทำให้นักศึกษามีวิชาชีพติดตัวและสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้^{๑๑} สอดคล้องกับ นางสาวลลิตี คำผาง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษามีการพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงโดยการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การปลูกผักสวนครัวกินได้โดยการผลิตและบริโภคด้วยตนเอง มีการเลี้ยงไก่ไข่ไว้ใช้ในการบริโภคและที่เหลื่อจำหน่ายเป็นรายได้ เป็นต้น^{๑๒} สอดคล้องกับ นายคนาวุฒิ คำมานิธิโชติ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ความพอประมานของนักศึกษาจะต้องอาศัย ๑) ด้านจิตใจ ต้องมีสติ มีจิตเมตตา และจิตอาสา ๒) ด้านสังคม เริ่มจากครอบครัว ชุมชน สังคม สร้างความเข้มแข็ง ๓) ด้านเศรษฐกิจ ต้องมีความพอดี พออยู่พอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ๔) ด้านเทคโนโลยี มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการต่อตนเองและสังคม ๕) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ใช้อย่างประหยัดและรักษาธรรมชาติ^{๑๓}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธีด้านความพอประมาน เพื่อการสังเคราะห์ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการสัมภาษณ์ ๕ รูป/คน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมานมีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมานที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง

^๙ สัมภาษณ์นายสมพร เทพจันทร์ ผู้จัดการวิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการราชสีไศล, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์พระมหาประยูร ดิขปญโญ,ดร. ที่ปริกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายพัสกร คำเพราะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวลลิตี คำผาง ครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ ศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายคนาวุฒิ คำมานิธิโชติ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

(neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณอื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกันสามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๔.๑๖ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๖ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพียงด้านความพอประมาณ

หลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
๑) พัฒนาการผลิตอาหารเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ และนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	✓	✓	✓	✓	✓	๖	✓
๒) จัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ	✓	✓	✓			๔	✓
๓) ให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น และรู้จักพอประมาณในการใช้ชีวิตโดยยึดหลักความสันโดษ	✓	✓	✓	✓	✓	๔	✓
๔) นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การปลูกผักสวนครัวกินได้โดยการผลิตและบริโภคด้วยตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓	๔	✓
๕) ด้านจิตใจ มีสติ ด้านสังคม เริ่มจากครอบครัว ด้านเทคโนโลยี มีความเหมาะสมด้านทรัพยากรธรรมชาติ ใช้อย่างประหยัดและรักษาธรรมชาติ					✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายสมพร เทพขันธ์

๒ = พระมหาประยูร ติคุขปญฺญ,ดร.

๓ = นายพัสกร คำเพราะ

๔ = นางสาวลิณี คำผาง

๕ = นายคนาวุฒิ คำมานิธิโชติ

๖ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผู้วิจัยสามารถสรุปทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพียงด้านความพอประมาณ ดังนี้ คือ

๑) พัฒนาการผลิตอาหารเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ และนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒) จัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ

๓) ให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น และรู้จักพอประมาณในการใช้ชีวิตโดยยึดหลักความสันโดษ

๔) นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การปลูกผักสวนครัวกินได้โดยการผลิตและบริโภคด้วยตนเอง

๕) ด้านจิตใจ มีสติ ด้านสังคม เริ่มจากครอบครัว ด้านเทคโนโลยี มีความเหมาะสมด้านทรัพยากรธรรมชาติ ใช้อย่างประหยัดและรักษาธรรมชาติ

๒. ผู้บริหารและครูมีการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ด้านการมีเหตุผล โดยนักศึกษาจะต้องมีหลักการมีเหตุผลทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) นำหลักความมีเหตุผลในการใช้ชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และรอบคอบ ๒) การส่งเสริมอาชีพเสริม เพื่อเสริมรายได้ ๓) สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน ๔) การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ ๕) การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมไม่กระทบสิ่งแวดล้อม^{๑๔} สอดคล้องกับ **นางสาธิตี คำผาง** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษามีการพัฒนาการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง โดยนักศึกษามีการตัดสินใจโดยมีความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น คิดก่อนที่จะลงมือทำ คิดอย่างรอบคอบในการวางแผนการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ทางวิทยาลัยยังได้สอนให้นักศึกษาได้จัดทำสมุดรายรับและรายจ่ายในครัวเรือนอีกด้วย^{๑๕} สอดคล้องกับ **นายพัศกร คำเพราะ** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จัดให้มีการคิดอย่างมีเหตุผลในการทำงาน วางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักศึกษามีการคิดอย่างมีเหตุผลเพราะได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยมีการจัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเปลี่ยนเงินและสะสมโดยมีสมุดบัญชีของนักศึกษาทุกคนในการเก็บสะสมทรัพย์สินไว้ในคราวจำเป็น^{๑๖} สอดคล้องกับ **พระมหาประยูร ดิคุขปญญ,ดร.** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ในการปฏิบัติงานต่างๆ ต้องฝึกให้ผู้ปฏิบัติการหาเหตุผลในเรื่องนั้นๆ อย่างถ่องแท้ และหลักในการพิจารณา คือ โยนิโสมนสิการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้รู้เหตุผลในการปฏิบัติงานทุกอย่าง โดยทางวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนและให้ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ เช่น กิจกรรมทำวัตรสวดมนต์ทุกวัน กิจกรรมทำบุญมหาสังฆทาน กิจกรรมบรรพชาอุปสมบทในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น^{๑๗} สอดคล้องกับ **นายสมพร เทพขันธ์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุดในการดำรงชีวิต ซึ่งใช้หลักในการแก้ปัญหาต่างให้นักถึงหลักเหตุและผล แล้วหาทางแก้ปัญหาต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย โดยให้นักศึกษาได้พิจารณาหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยทางวิทยาลัยให้นักศึกษาได้ยึดถือศีล ๕ สมาทานศีล ๕ ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาปฏิบัติธรรมในภาคการศึกษาละ

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสาธิตี คำผาง ครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ ศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายพัศกร คำเพราะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์พระมหาประยูร ดิคุขปญญ,ดร. ที่ปรึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๕ วัน โดยเป็นการเข้าค่ายคุณธรรมและเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีเหตุผลจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง^{๑๘}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธีด้านการมีเหตุผล เพื่อการสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการสัมภาษณ์ ๕ รูป/คน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล ให้ไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล ที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล อันที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๔.๑๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๗ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล

หลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
๑) การส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม	✓	✓	✓			๔	✓
๒) จัดทำสมุดรายรับและรายจ่ายในครัวเรือน	✓	✓	✓	✓		๕	✓
๓) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงินและสะสมโดยมีสมุดบัญชีของนักศึกษาทุกคนในการเก็บสะสมทรัพย์สินไว้ในคราวจำเป็น	✓	✓	✓			๔	✓
๔) โยนโสมนสิการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้รู้เหตุผลในการปฏิบัติงานทุกอย่าง				✓		๒	✓
๕) ให้นักศึกษาได้พิจารณาหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยทางวิทยาลัยให้นักศึกษาได้ยึดถือศีล ๕ สมาทานศีล ๕					✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ

๒ = นางสาวลิณี คำผาง

๓ = นายพัสกร คำเพราะ

๔ = พระมหาประยูร ติคุชปญฺญ,ดร.

๕ = นายสมพร เทพจันทร์

๖ = ผู้วิจัย

^{๑๘} สัมภาษณ์นายสมพร เทพจันทร์ ผู้จัดการวิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการราชสีสอย, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผู้วิจัยสามารถสรุปทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล ดังนี้ คือ

- ๑) การส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม
- ๒) จัดทำสมุดรายรับและรายจ่ายในครัวเรือน
- ๓) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงินและสะสมโดยมีสมุดบัญชีของนักศึกษาทุกคนในการเก็บสะสมทรัพย์ไว้ในคราวจำเป็น
- ๔) โยนโสมนสิการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้รู้เหตุผลในการปฏิบัติงานทุกอย่าง
- ๕) ให้นักศึกษาได้พิจารณาหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยทางวิทยาลัยให้นักศึกษาได้ยึดถือศีล ๕ สมาทานศีล ๕

๓. ผู้บริหารและครูมีการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ด้านภูมิคุ้มกัน การเตรียมการป้องกัน หรือเป็นการวางแผนเพื่ออนาคตในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อป้องกันการผิดพลาดหรือจัดการได้ทันที โดยทางวิทยาลัยได้ให้นักศึกษาจัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยมีธนาคารสหกรณ์การเกษตรได้เข้ามาเปิดบัญชีให้กับนักศึกษาและทางวิทยาลัยได้ให้นักศึกษาจัดการออมวันละ ๑๐-๒๐ บาท รวมถึงจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลให้นำขยะมาแลกกับเงินเป็นการวางแผนการเงินให้กับนักศึกษาไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็น^{๑๙} สอดคล้องกับ พระมหาประยูร ดิग्ฆปัญโญ,ดร. ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ฝึกบุคลากรให้มีภูมิคุ้มกันของชีวิตด้วยการฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้ใจมีภูมิคุ้มกัน คือ มีจิตที่เข้มแข็งและการปฏิบัติงานก็จะมีผลสัมฤทธิ์มากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมและให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมหลักๆ ของวิทยาลัยมีการปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์รวมถึงการเพาะเห็ด เป็นการปลูกฝังให้นักศึกษาได้มีภูมิคุ้มกันจากองค์ความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียงหลังจากจบการศึกษาจากวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว^{๒๐} สอดคล้องกับ นายพัสกร คำเพราะ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วิทยาลัยได้ฝึกให้นักศึกษามีภูมิคุ้มกันในการแก้ไขปัญหาและควบคุมอารมณ์ในชีวิตประจำวันได้ สามารถแยกเรื่องส่วนตัวกับเรื่องส่วนร่วมได้ในการปฏิบัติงานและมีการเชิญนักปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นภูมิคุ้มกันอย่างดีแก่นักศึกษา^{๒๑} สอดคล้องกับ นางสาวลลิต คำผาง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษามีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตมากขึ้น สามารถที่จะเตรียมความพร้อมต่างๆ ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี โดยได้จากประสบการณ์ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงๆ ทำให้เกิด

^{๑๙} สัมภาษณ์นายสมพร เทพจันทร์ ผู้จัดการวิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการราชสีไศล, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์พระมหาประยูร ดิग्ฆปัญโญ,ดร. ที่ปรึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายพัสกร คำเพราะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ประสบการณ์จริง และสามารถนำไปใช้ได้จริง^{๒๒} สอดคล้องกับ **นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษามีภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิต ได้แก่ ๑) การรวมกลุ่มและระดมทุน ๒) ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ๓) สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง โดยวิทยาลัยให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริง ลงมือปฏิบัติจริง และประเมินผลจากการปฏิบัติจริง^{๒๓}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธีด้านภูมิคุ้มกัน เพื่อการสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการสัมภาษณ์ ๕ รูป/คน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน ให้ไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน ที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน อันที่ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๔.๑๘ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๘ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน

หลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านภูมิคุ้มกัน	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยมีธนาคารสหกรณ์ การเกษตรได้เข้ามาเปิดบัญชีให้กับนักศึกษาและ ทางวิทยาลัย	✓		✓			๓	✓
๒) ฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้ใจมีภูมิคุ้มกัน คือ มี จิตที่เข้มแข็งและการปฏิบัติงานก็จะมีผลสัมฤทธิ์ มากขึ้น		✓	✓	✓		๔	✓
๓) การแก้ไขปัญหาและควบคุมอารมณ์ใน ชีวิตประจำวันได้มีการเชิญนักปราชญ์ชาวบ้านที่มี ความรู้และประสบการณ์มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง		✓	✓			๓	✓
๔) ลงมือปฏิบัติจริงๆ ทำให้เกิดประสบการณ์จริง และสามารถนำไปใช้ได้จริง				✓	✓	๓	✓
๕) การรวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่ม ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความ	✓		✓	✓	✓	๕	✓

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวลิณี คำผาง ครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี ศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

เข้มแข็ง มีประสบการณ์จริง ลงมือปฏิบัติจริง และ ประเมินผลจากการปฏิบัติจริง							

หมายเหตุอักษรย่อ :

- ๑ = นายสมพร เทพขันธ์   ๒ = พระมหาประยูร ดิग्ฆปัญโญ,ดร.
๓ = นายพัสกร คำเพราะ   ๔ = นางสาวลิณี คำผาง
๕ = นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ   ๖ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผู้วิจัยสามารถสรุปทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีเหตุผล ดังนี้ คือ

๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยมีธนาคารสหกรณ์การเกษตรได้เข้ามาเปิดบัญชีให้กับนักศึกษาและทางวิทยาลัย

๒) ฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้ใจมีภูมิคุ้มกัน คือ มีจิตที่เข้มแข็งและการปฏิบัติงานก็จะมีผลสัมฤทธิ์มากขึ้น

๓) การแก้ไขปัญหาและควบคุมอารมณ์ในชีวิตประจำวันได้มีการเชิญนักปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์มาถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๔) ลงมือปฏิบัติจริงๆ ทำให้เกิดประสบการณ์จริง และสามารถนำไปใช้ได้จริง

๕) การรวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง มีประสบการณ์จริง ลงมือปฏิบัติจริง และประเมินผลจากการปฏิบัติจริง

๔. ผู้บริหารและครูมีการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ด้านเงื่อนไขความรู้ นักศึกษามีความรู้ในรายวิชาที่เรียนมากขึ้น สามารถที่จะวางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยผ่านการวัดและประเมินผลในรายวิชารวมถึงวิชาชีพที่ตนได้เรียนและศึกษาอย่างสม่ำเสมอ^{๒๔} สอดคล้องกับ นายพัสกร คำเพราะ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษาได้นำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม เลี้ยงชีพได้จากการฝึกอบรม และหาความรู้และประสบการณ์เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่องรวมถึงการสะสมประสบการณ์จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความรู้เฉพาะสายวิชาชีพนั้นๆ^{๒๕} สอดคล้องกับ พระมหาประยูร ดิग्ฆปัญโญ,ดร. ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษาได้นำความรู้ที่เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่นำมาเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานนั้นสามารถเสริมหรือพัฒนางานได้อย่างที่ดียิ่งและนักศึกษาได้พัฒนาทักษะชีวิตให้กับ

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวลิณี คำผาง ครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ ศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายพัสกร คำเพราะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ประชาชนและผู้สนใจในวิชาชีพและนำไปประกอบสัมมาอาชีพในชีวิตประจำวันได้^{๒๖} สอดคล้องกับ **นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ทางวิทยาลัยได้จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนักศึกษาประจำทุกเดือนโดยจะมีปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรผสม, ด้านการจักสาน, การทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชผักสวนครัว มาสาธิตลงมือปฏิบัติและอบรมแก่นักศึกษาทำให้นักศึกษาได้นำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันในวันหยุดรวมถึงได้แนะนำคนในครอบครัวได้ถูกต้อง^{๒๗} สอดคล้องกับ **นายสมพร เทพขันธ์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาไปแล้วได้มีการนำวิชาชีพที่ตนได้เรียนและศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและต่อยอดความรู้ได้ บางคนเรียนไปแล้วไปเปิดอู่ซ่อมรถ ไปเรียนต่อเป็นวิศวกร ไปทำธุรกิจส่วนตัวต่างๆ และนักศึกษาที่ยังศึกษาอยู่ก็นำความรู้ที่ได้ฝึกอบรมบ่อยครั้งไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมโดยทางวิทยาลัยได้ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยออกประเมินภาคการศึกษาละ ๑ ครั้งเป็นอย่างน้อย^{๒๘}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธีด้านเงื่อนไขความรู้ เพื่อการสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการสัมภาษณ์ ๕ รูป/คน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้ ให้ไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกันแต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้ มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้ ที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้ อื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๔.๑๙ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๙ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้

หลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยผ่านการวัดและประเมินผลในรายวิชา	✓	✓			✓	๔	✓
๒) ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม การสะสมประสบการณ์จาก	✓	✓	✓	✓		๕	✓

^{๒๖} สัมภาษณ์พระมหาประยูร ดิग्ฆปัญโญ,ดร. ที่ปริกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์นายสมพร เทพขันธ์ ผู้จัดการวิทยาลัยเทคโนโลยีพนิชการราชสีไศล, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความรู้เฉพาะสายวิชาชีพ นั้นๆ							
๓) พัฒนาทักษะชีวิตให้กับประชาชนและผู้สนใจใน วิชาชีพและนำไปประกอบสัมมาอาชีพใน ชีวิตประจำวันได้	✓	✓	✓			๔	✓
๔) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนักศึกษาประจำทุกเดือน		✓	✓	✓		๔	✓
๕) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการ เรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง	✓				✓	๓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นางสาวลิณี คำผาง

๒ = นายพัสกร คำเพราะ

๓ = พระมหาประยูร ดิग्ขปญโญ,ดร.

๔ = นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ

๕ = นายสมพร เทพขันธ

๖ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผู้วิจัยสามารถสรุปทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไข
ความรู้ ดังนี้ คือ

๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดย
ผ่านการวัดและประเมินผลในรายวิชา

๒) ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม การสะสม
ประสบการณ์จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความรู้เฉพาะสายวิชาชีพนั้นๆ

๓) พัฒนาทักษะชีวิตให้กับประชาชนและผู้สนใจในวิชาชีพและนำไปประกอบสัมมา
อาชีพในชีวิตประจำวันได้

๔) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนักศึกษาประจำทุกเดือน

๕) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษา
อย่างต่อเนื่อง

**๕. ผู้บริหารและครุมีการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวិทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ด้านเงื่อนไขคุณธรรม คุณธรรมที่
ทุกคนควรมีและปฏิบัติคือ ศีล ๕ และหิริ โอตตปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดี ที่สำคัญต้องขยันฝึกเป็น
ประจำและมีสติในการดำเนินชีวิตเพราะการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่ง
ที่ยากพอสมควรเพราะต้องมีปัญหาในการใช้ชีวิตต่างๆ เข้ามาเป็นบททดสอบ นักศึกษาจำเป็นจะต้อง
อาศัยสติในการใช้ชีวิตมีความเสียสละและอดทนจึงจะสามารถประสบผลสำเร็จในชีวิตได้^{๒๙} สอดคล้อง
กับ พระมหาประยูร ดิग्ขปญโญ,ดร. ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คุณธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่วิทยาลัยให้การ**

^{๒๙} สัมภาษณ์นายสมพร เทพขันธ ผู้จัดการวิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการราชสีสอย, เมื่อวันที่ ๖
ตุลาคม ๒๕๖๐.

พัฒนาและจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่นิสิต เช่น การปฏิบัติธรรมประจำเทอม สวดมนต์ทุกวัน เพื่อเป็นการบูรณาการในการเรียนการสอนให้นักเรียนซึ่งจะสอนเรื่องคุณธรรมโดยพื้นฐานให้นักศึกษาก่อนให้มีการสมาทานศีล ๕ ทุกอาทิตย์ ปฏิบัติธรรมและสวดมนต์เพื่อละลายพฤติกรรมและพัฒนาจิตใจโดยให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดผลที่ดีคือพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ดีของนักศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น^{๓๐} สอดคล้องกับ **นายพัสกร คำเพราะ** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วิทยาลัยนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะหลักศีล ๕ และมีสติในการทำงาน ตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น ขยัน ชื่นชมและไม่ใช้อารมณ์ในการทำงาน โดยให้นักศึกษาร่วมกันทำงานเป็นทีมมากกว่าทำงานเดี่ยวเพราะจะสร้างเสริมความสามัคคี และเป็นการฝึกให้นักศึกษาได้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้เมื่อจบออกไปแล้วจะได้ใช้ชีวิตอยู่กับสังคมได้และนำความรู้ที่ได้ฝึกฝนอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องและเสียสละแก่สังคมส่วนรวม^{๓๑} สอดคล้องกับ **นางสาลิณี คำผาง** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษามีความอดทนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองรวมถึงมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้จากการผลการประเมินจากการออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาในแต่ละภาคเรียนจะมีผลการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทิศทางที่ดีขึ้น^{๓๒} สอดคล้องกับ **นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักศึกษามีการนำความรู้และคุณธรรมไปประยุกต์ใช้ได้แก่ ๑) เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและครอบครัว โดยการจัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล ๒) การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชน ๓) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยวิทยาลัยได้ปลูกฝังให้นักศึกษาได้รู้จักหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติ ช่วยรักษาและไม่ทำลายธรรมชาติ^{๓๓}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธีด้านเงื่อนไขคุณธรรม เพื่อการสังเคราะห์ ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการสัมภาษณ์ ๕ รูป/คน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรมให้ไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรมมีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม ที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมทักษะชีวิตตามหลัก

^{๓๐} สัมภาษณ์พระมหาประยูร ดิคุชปญโญ,ดร. ที่ปรึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายพัสกร คำเพราะ ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางสาลิณี คำผาง ครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี ศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสะเกษ, เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

เศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม อื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๔.๒๐ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๐ วิเคราะห์ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม

หลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
๑) ทุกคนควรมีและปฏิบัติคือ ศีล ๕ และหิริ โอตตัปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดี	✓		✓		✓	๔	✓
๒) จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่นิสิต เช่น การปฏิบัติธรรมประจำทอม สวดมนต์ทุกวัน		✓		✓	✓	๔	✓
๓) หลักศีล ๕ และมีสติในการทำงาน ตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น ขยัน ชัยขันแข็งไม่ใช้อารมณ์ในการทำงาน	✓		✓			๓	✓
๔) มีความอดทนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเอง รวมถึงมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้				✓	✓	๓	✓
๕) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รู้จักหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติ ช่วยรักษาและไม่ทำลายธรรมชาติ	✓			✓	✓	๔	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายสมพร เทพขันธ

๒ = พระมหาประยูร ติคุชปญฺญ,ดร.

๓ = นายพัสกร คำเพราะ

๔ = นางสาวลิณี คำผาง

๕ = นายคณาวุฒิ คำมานิธิโชติ

๖ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผู้วิจัยสามารถสรุปทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม ดังนี้ คือ

๑) ทุกคนควรมีและปฏิบัติคือ ศีล ๕ และหิริ โอตตัปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดี

๒) จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่นิสิต เช่น การปฏิบัติธรรมประจำทอม สวดมนต์ทุกวัน

๓) หลักศีล ๕ และมีสติในการทำงาน ตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น ขยัน ชัยขันแข็งไม่ใช้อารมณ์ในการทำงาน

๔) มีความอดทนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองรวมถึงมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้

๕) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์
ในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รู้จักหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติ ช่วยรักษาและไม่ทำลาย
ธรรมชาติ

จากสภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการความรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาด้วยการแจก
แบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ ทั้ง ๕ ประเด็น ดังนี้

ทักษะผู้บริหาร	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสอบถาม		ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
		$\bar{X}$	น้ำ ำ ห ้น ก องค์ประกอบ		
ทักษะชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ	ท่านเห็นประโยชน์และตระหนักใน ความสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามหลักความพอประมาณ	๔.๑๐	.๖๖๒	๑) พัฒนาการผลิตอาหารเอง เช่น การปลูกผัก สวนครัว เลี้ยงสัตว์ และนำหลักเศรษฐกิจ พอเพียงที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	๑) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลัก ความพอประมาณด้วยการจัดทำคู่มือ งานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมี การฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงาน วิชาชีพต่างๆ ๒) สาธิต และนำพานักเรียนปฏิบัติ ด้วยตนเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามา ช่วยเสริม
	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความพอประมาณและความ เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป	๔.๐๓	.๗๓๖	๒) จัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชน และมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงาน วิชาชีพต่างๆ	
	ท่านใช้หลักความพอประมาณเพื่อ การพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/ โรงเรียน/และสังคมโดยรวม	๔.๐๓	.๗๔๐	๓) ให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น และรู้จักพอประมาณในการใช้ชีวิตโดยยึดหลัก ความสันโดษ	
				๔) นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การปลูกผัก สวนครัวกินได้โดยการผลิตและบริโภคด้วย ตนเอง ๕) ด้านจิตใจ มีสติ ด้านสังคม เริ่มจาก ครอบครัว ด้านเทคโนโลยี มีความเหมาะสม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ใช้อย่างประหยัดและ รักชาติธรรมชาติ	

ทักษะผู้บริหาร	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสอบถาม		ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
		$\bar{X}$	น้ำ ห นั ก องค์ประกอบ		
ทักษะชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล	ท่านมีเหตุผล โดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนิน ชีวิต	๔.๐๘	.๘๕๒	๑) การส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็ง ในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่ม ผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้ อย่างเหมาะสม	๑) จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ๒) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จัก การนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงิน ๓) สอนสอดแทรกหลักธรรม เช่น โยนิโสมนสิการและหลักไตรสิกขา ๔) ส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความ เข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและ สถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมี คุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่าง เหมาะสมด้วยความรู้ ความรอบคอบ
	ท่านมีความรู้ และรอบคอบในการ คิด พุด ทำใน การ ดำ เนิน ชีวิตประจำวัน	๔.๐๓	.๘๒๐	๒) จัดทำสมุดรายรับและรายจ่ายในครัวเรือน	
	ท่านคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการ พัฒนาการจัดการความรู้ และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงโดยมีเหตุผล	๔.๐๓	.๘๔๐	๓) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำ สิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงินและสะสมโดยมี สมุดบัญชีของนักศึกษาทุกคนในการเก็บสะสม ทรัพยากรไว้ในคราวจำเป็น	
				๔) โยนิโสมนสิการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้รู้เหตุผล ในการปฏิบัติงานทุกอย่าง ๕) ให้นักศึกษาได้พิจารณาหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยทางวิทยาลัยให้ นักศึกษาได้ยัดถือนิสิล ๕ สมาทานศีล ๕	

ทักษะผู้บริหาร	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสอบถาม		ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
		$\bar{X}$	น้ำ ห นั ก องค์ประกอบ		
ทักษะชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกัน	ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับ ผลกระทบ และการเปลี่ยน แปลง ด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น	๔.๐๘	.๙๑๒	๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยมีธนาคาร สหกรณ์การเกษตรได้เข้ามาเปิดบัญชีให้กับ นักศึกษาและทางวิทยาลัย	๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยสร้าง ความร่วมมือกับธนาคารสหกรณ์ การเกษตร
	ท่านมีการเตรียมความพร้อมใน ด้านการจัดกิจกรรม	๔.๐๖	.๗๕๘	๒) ฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้ใจมีภูมิคุ้มกัน คือ มีจิตที่เข้มแข็งและการปฏิบัติงานก็จะมี ผลสัมฤทธิ์มากขึ้น	๒) ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริงตาม ปรัชญาชาวบ้านเพื่อให้เกิดทักษะที่ มากขึ้นในการปฏิบัติ
	ท่านมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับ ต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ใน โรงเรียนได้	๓.๙๖	.๘๗๐	๓) การแก้ไขปัญหาและควบคุมอารมณ์ใน ชีวิตประจำวันได้มีการเชิญนักปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความรู้และประสบการณ์มาถ่ายทอด ความรู้ให้แก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง	๓) รวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้ สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง
				๔) ลงมือปฏิบัติจริงๆ ทำให้เกิดประสบการณ์ จริง และสามารถนำไปใช้ได้จริง	
				๕) การรวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้ สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้าง แรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง มีประสบการณ์จริง ลงมือปฏิบัติจริง และประเมินผลจากการ ปฏิบัติจริง	

ทักษะผู้บริหาร	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสอบถาม		ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
		$\bar{X}$	น้ำ ห นั ก องค์ประกอบ		
ทักษะชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้	ท่านปฏิบัติตนอย่างรอบคอบใน การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไป ใช้ในชีวิตประจำวัน	๔.๐๗	.๘๖๐	๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบกร เรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ะมัดระวัง โดย ผ่านการวัดและประเมินผลในรายวิชา	๑) วางแผนองค์ความรู้ในการ ประกอบการเรียนได้อย่างมีความ รอบคอบ ะมัดระวัง โดยผ่านการวัด และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ๒) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง ๓) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและ ประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ ชีวิตจริงของนักศึกษา ๔) เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจ แก่นักศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ในท้องถิ่น
	ท่านเข้าใจและสามารถบริหาร จัดการทรัพยากรในการผลิต การ บริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ จำกัด	๔.๐๖	.๗๗๔	๒) ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม การสะสม ประสบการณ์จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้มี ความรู้เฉพาะสายวิชาชีพนั้นๆ	
	ท่านมีความระมัดระวังในการใช้ วัตถุติบหรือสิ่งอำนวยความสะดวก ในการทำงาน	๔.๐๔	.๗๖๘	๓) พัฒนาทักษะชีวิตให้กับประชาชนและผู้ ที่สนใจในวิชาชีพและนำไปประกอบสัมมาอาชีพ ในชีวิตประจำวันได้	
				๔) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนักศึกษาประจำทุก เดือน	
				๕) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผล ของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษา อย่างต่อเนื่อง	

ทักษะผู้บริหาร	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสอบถาม		ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
		$\bar{X}$	น้ำ ำ ห ้น ก องค์ประกอบ		
ทักษะชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ท่านมีสติปัญญารอบรู้ในสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ควร ปฏิบัติในการประกอบอาชีพ	๔.๔๕	.๗๖๘	๑) ทุกคนควรมีและปฏิบัติคือ ศีล ๕ และหิริ โอตตปัปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดี	๑) ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ และหิริ โอตตปัปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของ คนดีด้วยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม ๒) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม สอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะ ประโยชน์ในชุมชน การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ๔) สร้างจิตสำนึกความสุจริต สัมมา อาชีพ และเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วย กิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน
	ท่านมีความสุจริตในการประกอบ สัมมาอาชีพในชีวิตประจำวัน	๔.๒๖	.๘๖๐	๒) จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่จิต เช่น การปฏิบัติธรรมประจำทอม สวดมนต์ทุก วัน	
	ท่านมีความเอื้อเฟื้อและแบ่งปันสิ่ง ที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนและคนใน สังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนและ สังคมร่วมกัน	๔.๒๕	.๗๒๓	๓) หลักศีล ๕ และมีสติในการทำงาน ตั้งใจ ทำงานอย่างมุ่งมั่น ขยัน ชัยแข็งไม่ใช้อารมณ์ ในการทำงาน	
				๔) มีความอดทนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ของตนเองรวมถึงมีความเพียรพยายามในการ เรียนรู้ ๕) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วน ร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ใน ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รู้จักวางแผน ทรัพยากรทางธรรมชาติ ช่วยรักษาและไม่ ทำลายธรรมชาติ	

จากผลการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สอบถามนักศึกษามหาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและและสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน ๕ รูป/คน สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.ด้านความพอประมาณ

๑) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักความพอประมาณด้วยการจัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ

๒) สาธิต และนำพานักเรียนปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม

๒.ด้านความมีเหตุผล

๑) จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

๒) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงิน

๓) สอนสอดแทรกหลักธรรม เช่น โยนิโสมนสิการและหลักไตรสิกขา

๔) ส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมด้วยความรู้ ความรอบคอบ

๓.ด้านความมีภูมิคุ้มกัน

๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยสร้างความร่วมมือกับธนาคารสหกรณ์การเกษตร

๒) ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริงตามปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดทักษะที่มากขึ้นในการปฏิบัติ

๓) รวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง

๔.ด้านเงื่อนไขความรู้

๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยผ่านการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

๒) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง

๓) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษา

๔) เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจแก่นักศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

๕.ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

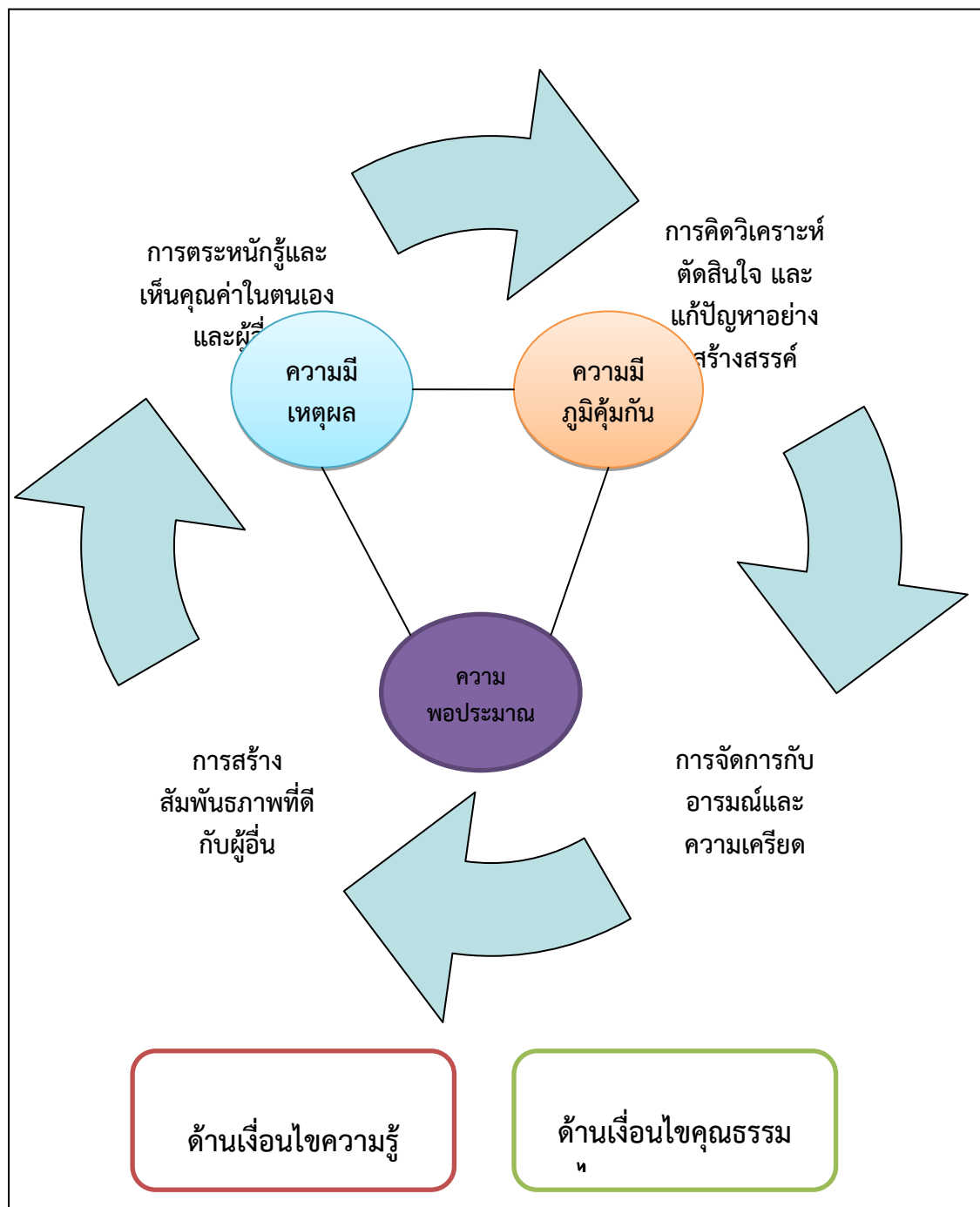
๑) ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ และหิริ โอตตัปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดีด้วยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม

๒) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมสอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๔) สร้างจิตสำนึกความสุจริต สัมมาอาชีพ และเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วยกิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน

เสนอการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)

ภาพที่ ๔.๑ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)

คำอธิบายสัญลักษณ์ :

ทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่

- ๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- ๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- ๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- ๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่

- ๑) ด้านความพอประมาณ
- ๒) ด้านความมีเหตุผล
- ๓) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน
- ๔) ด้านเงื่อนไขความรู้
- ๕) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

๔.๒.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒) โดยการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๐ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

การเลือกแบบเจาะจงและแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. นักวิชาการ จำนวน ๖ รูป/คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

- ๑.๑ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิต
- ๑.๒ เป็นผู้มีความชำนาญทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ
- ๑.๓ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ

๒. ผู้บริหาร จำนวน ๔ รูป/คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

- ๒.๑ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์อย่างน้อย ๕ ปี
- ๒.๒ เป็นผู้บริหารระดับดีเด่น
- ๒.๓ เป็นผู้มีความชำนาญทางวิชาการ

เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. ณ อาคารเรียนรวมโซนซี ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการสนทนากลุ่มจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเรื่องการพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารการศึกษาและด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๑๐ รูป/คน สรุปผลการสนทนากลุ่ม ดังนี้

หลักเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๕ ด้าน ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยทั้ง ๕ ด้านจะต้องมีความสอดคล้องกับ

ทักษะชีวิตทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยการสังเคราะห์ให้เห็นกระบวนการจัดการความรู้ตามแนวพุทธให้ชัดเจน

ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทั้งหมด ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ ผู้วิจัยขอคำปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ แล้วได้ปรับปรุงการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒)

๑.ด้านความพอประมาณ

๑) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักความพอประมาณด้วยการจัดทำคู่มืองานวิชาชีพ ต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ

๒) สาธิต และนำพานักเรียนปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม

๒.ด้านความมีเหตุผล

๑) จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

๒) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงิน

๓) สอนสอดแทรกหลักธรรม เช่น โยนิโสมนสิการและหลักไตรสิกขา

๔) ส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมด้วยความรู้ ความรอบคอบ

๓.ด้านความมีภูมิคุ้มกัน

๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยสร้างความร่วมมือกับธนาคารสหกรณ์การเกษตร

๒) ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริงตามปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดทักษะที่มากขึ้นในการปฏิบัติ

๓) รวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง

๔.ด้านเงื่อนไขความรู้

๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยผ่านการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

๒) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง

๓) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษา

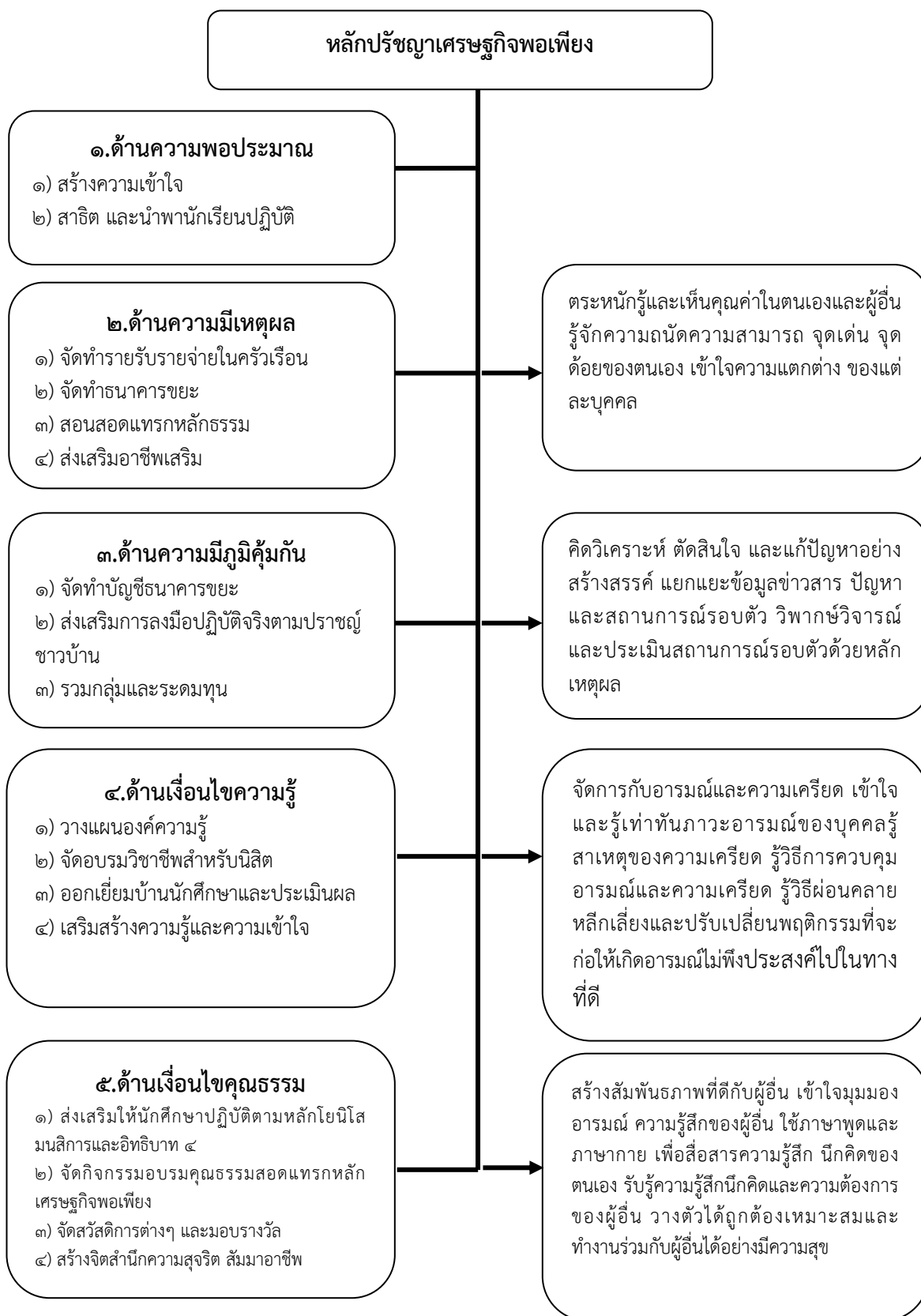
๔) เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจแก่นักศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

๕.ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

๑) ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ และหิริ โอตตัปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดีด้วยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม

- ๒) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมสอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ๓) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๔) สร้างจิตสำนึกความสุจริต สัมมาอาชีพ และเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วยกิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน

จากการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาเขียนเป็นฉบับร่างที่ ๒ ผู้วิจัยได้นำมาเขียนเป็นภาพ ดังนี้

คำอธิบายสัญลักษณ์

ทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่

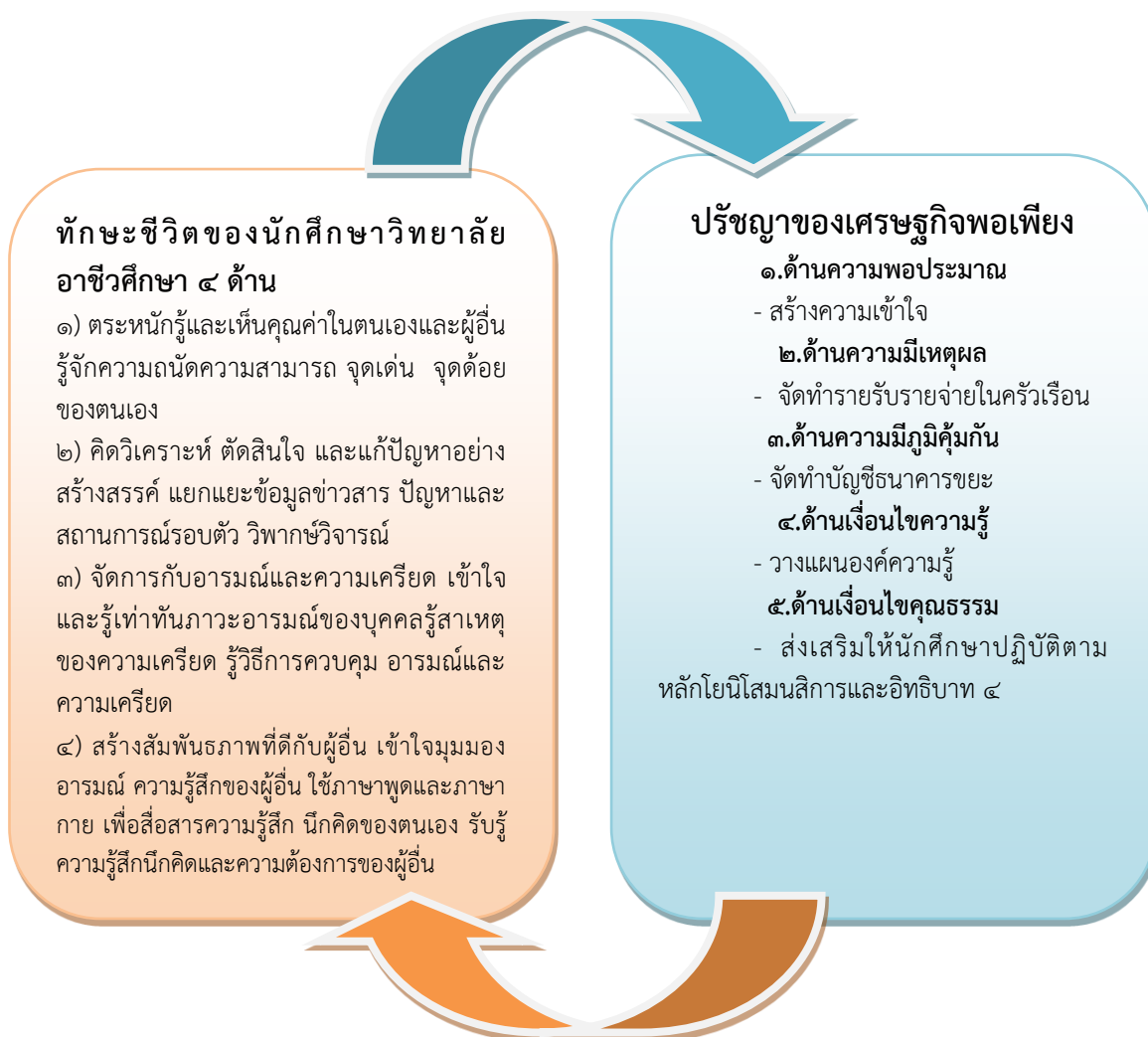
- ๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- ๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- ๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- ๔) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น

หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่

- ๑) ด้านความพอประมาณ
- ๒) ด้านความมีเหตุผล
- ๓) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน
- ๔) ด้านเงื่อนไขความรู้
- ๕) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

๔.๓ เสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

จากผลการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สอบถามนักศึกษาอาชีวศึกษา สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูวิทยาลัยอาชีวศึกษา และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ดังภาพที่ ๔.๓ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๓ กระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

คำอธิบายสัญลักษณ์

ทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๔ ด้าน

๑) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง

๒) คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์

๓) จัดการกับอารมณ์และความเครียด เข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้ สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุม อารมณ์และความเครียด

๔) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูด และภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น

หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่

๑.ด้านความพอประมาณ สร้างความเข้าใจ

๒.ด้านความมีเหตุผล จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

๓.ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จัดทำบัญชีธนาคารขยะ

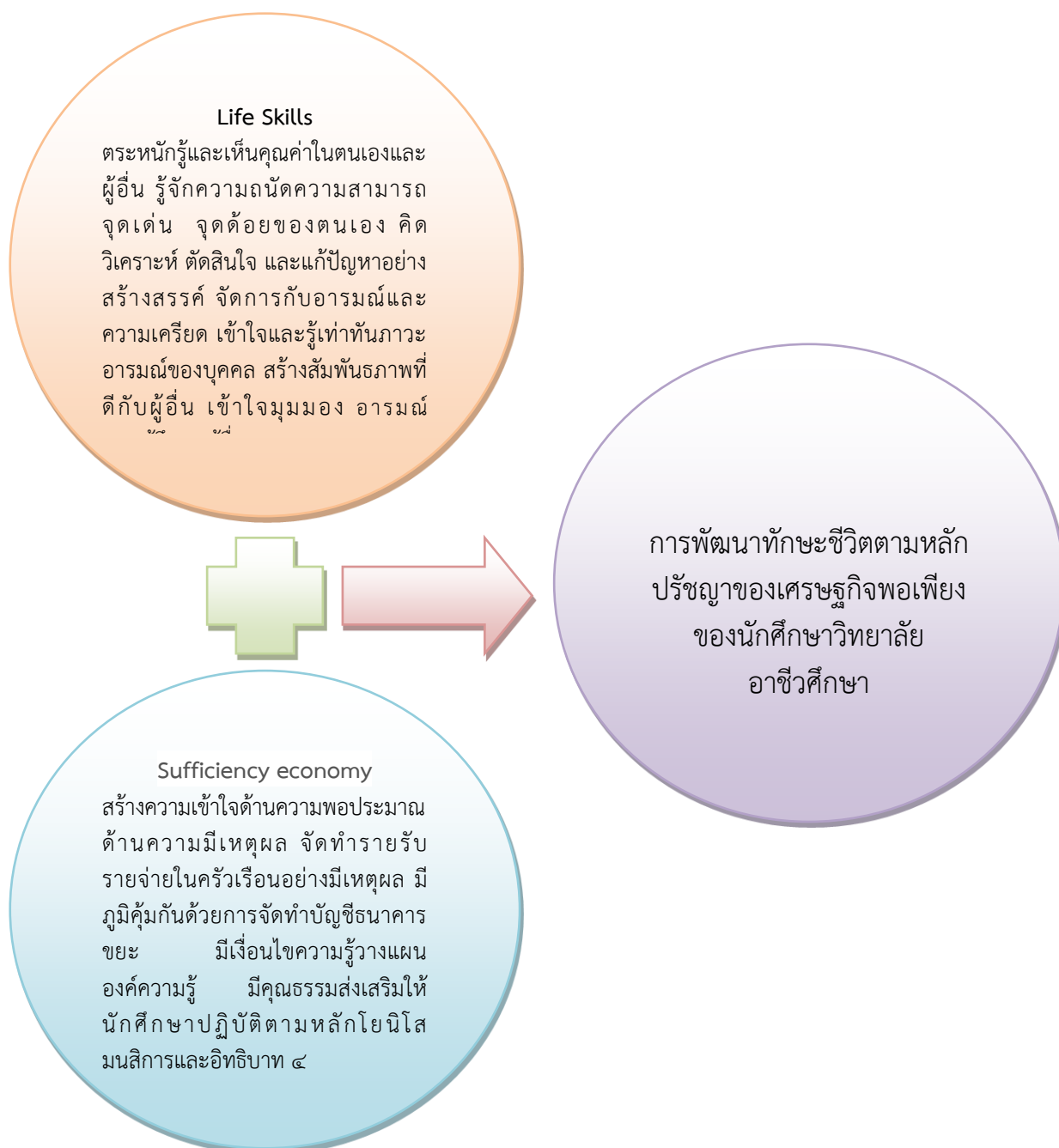
๔.ด้านเงื่อนไขความรู้ วางแผนองค์ความรู้

๕.ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการและ

อิทธิบาท ๔

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาดังภาพที่ ๔.๔ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๔ การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

“LIFE SKILLS SUFFICIENCY ECONOMY”

คำอธิบายสัญลักษณ์

จากภาพที่ ๔.๔ “LIFE SKILLS SUFFICIENCY ECONOMY”

Life Skills (ทักษะชีวิต) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จัดการกับอารมณ์และความเครียด เข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น

Sufficiency economy (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) สร้างความเข้าใจด้านความพอประมาณ มีเหตุผล จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือนอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันด้วยการจัดทำบัญชีธนาคารขยะ มีเงื่อนไขความรู้วางแผนองค์ความรู้ มีคุณธรรมส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการและอิทธิบาท ๔ ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา” การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา และเพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นของสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน ๓๙๒ คน และสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษจำนวน ๑๐ รูป/คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) เป็นการ ชักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครองเป็นการถามเจาะลึกแล้วคำตอบ อย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่า E.F.A. วิเคราะห์ปัจจัย (Exporatory factor analysis)และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลตามแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๕.๑สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

๕.๑.ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๕.๑.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักศึกษาขาดการรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง มีเข้าใจความแตกต่าง ของแต่ละบุคคลน้อย ขาดการรู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบ

๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่มีการแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว ขาดการวิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและขาดหลักโยนิโสมนสิการพิจารณาข้อมูลที่ต้องรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา ขาดความรู้วิธีะอุตสาหะในการเรียน ขาดเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ขาดความเข้าใจและขาดความรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล ไม่ทราบสาเหตุของความเครียด ขาดวิจารณญาณการควบคุมอารมณ์และความเครียด ไม่ปรับเปลี่ยนที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ขาดความเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ขาดการใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง ขาดการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ขาดการสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้อยู่ในสังคมอย่างยากลำบาก

๕.๑.๒ ผลการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.ด้านความพอประมาณ

๑) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักความพอประมาณด้วยการจัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ

๒) สาธิต และนำพานักเรียนปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม

๒.ด้านความมีเหตุผล

๑) จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

๒) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งของที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงิน

๓) สอนสอดแทรกหลักธรรม เช่น โยนิโสมนสิการและหลักไตรสิกขา

๔) ส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมด้วยความรู้ ความรอบคอบ

๓.ด้านความมีภูมิคุ้มกัน

- ๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยสร้างความร่วมมือกับธนาคารสหกรณ์การเกษตร
- ๒) ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริงตามปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดทักษะที่มากขึ้นในการปฏิบัติ
- ๓) รวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง

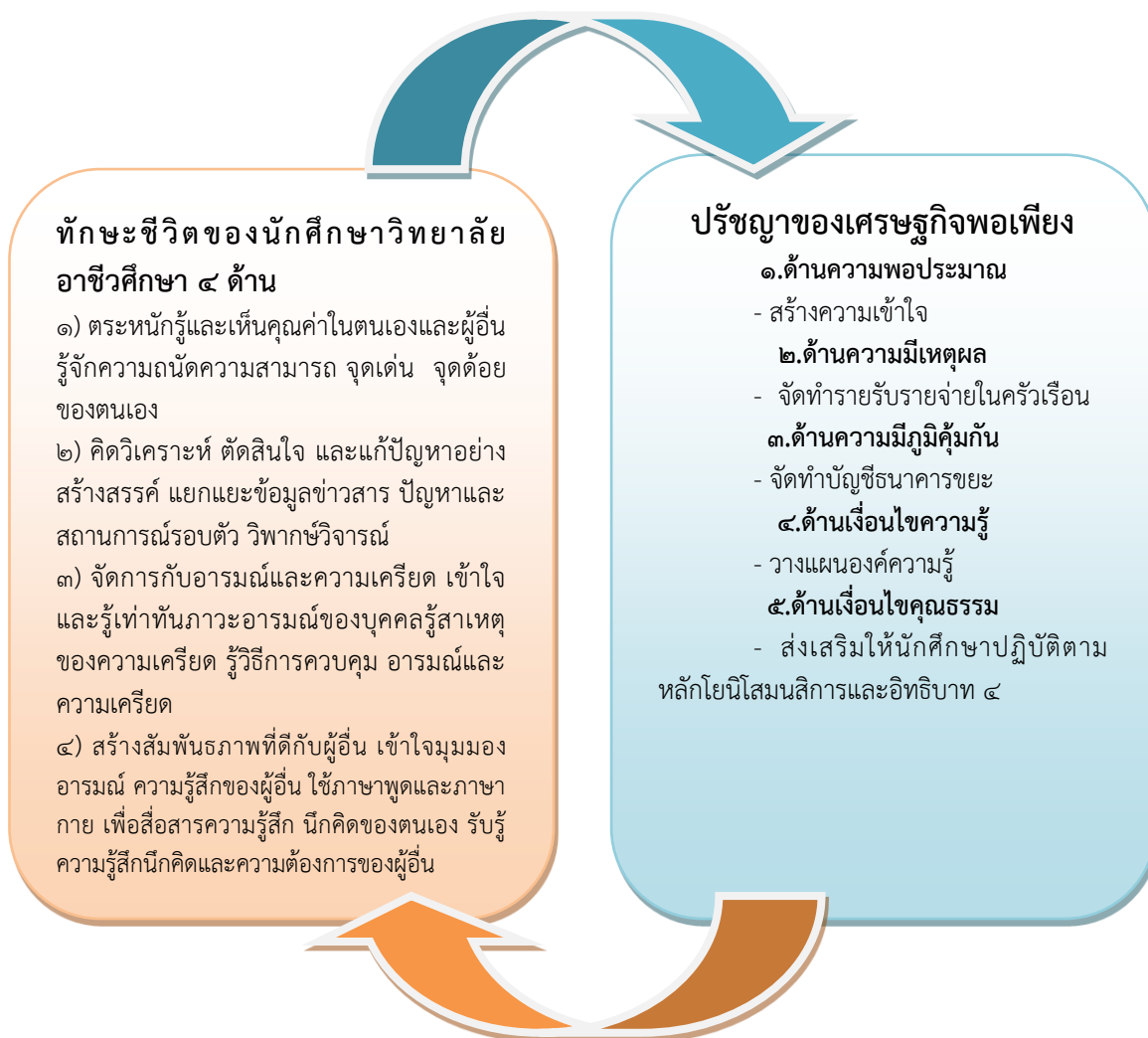
๔.ด้านเงื่อนไขความรู้

- ๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยผ่านการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- ๒) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
- ๓) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษา
- ๔) เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจแก่นักศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

๕.ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

- ๑) ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ และหิริ โอตตัปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดีด้วยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม
- ๒) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมสอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ๓) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๔) สร้างจิตสำนึกความสุจริต สัมมาอาชีพ และเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วยกิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน

๕.๑.๓ เสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาดังภาพที่ ๕.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๕.๑ กระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

คำอธิบายสัญลักษณ์

ทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๔ ด้าน

๑) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง

๒) คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์

๓) จัดการกับอารมณ์และความเครียด เข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุม อารมณ์และความเครียด

๔) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูด และภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น

หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่

๑.ด้านความพอประมาณ สร้างความเข้าใจ

๒.ด้านความมีเหตุผล จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

๓.ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จัดทำบัญชีธนาคารขยะ

๔.ด้านเงื่อนไขความรู้ วางแผนองค์ความรู้

๕.ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการและ

อิทธิบาท ๔

๕.๒ การอภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑) สภาพปัจจุบันและปัญหาทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักศึกษาขาดการรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง มีเข้าใจความแตกต่าง ของแต่ละบุคคลน้อย ขาดการรู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบ

๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่มีการแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว ขาดการวิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและขาดหลักโยนิโสมนสิการพิจารณาข้อมูลที่ต้องรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา ขาดความรู้วิริยะอุตสาหะในการเรียน ขาดเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

๓) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ขาดความเข้าใจและขาดความรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล ไม่ทราบสาเหตุของความเครียด ขาดวิจารณญาณการควบคุมอารมณ์และความเครียด ไม่ปรับเปลี่ยนที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ขาดความเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ขาดการใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง ขาดการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ขาดการสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ อยู่ในสังคมอย่างยากลำบาก สอดคล้องกับ นิคม กกขุนทด ได้ทำการศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ผลการศึกษาดังนี้

๑) ขั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาครูต้องการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในวิชาที่รับผิดชอบและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๒) ขั้นการวางแผนการพัฒนาครูผู้ร่วมวิจัยมีครูเข้าร่วมวิจัยจำนวน ๑๒ คนและร่วมกันวางแผนการพัฒนาโดยกำหนดเป็นแผนและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน

๓) ขั้นปฏิบัติการตามแผนการพัฒนาครูโดยการอบรมเชิงปฏิบัติจำนวน ๒ วันและครูผู้ร่วมวิจัยได้นำความรู้ที่ได้รับลงสู่การปฏิบัติจริงมีการนิเทศติดตาม และให้ข้อเสนอแนะตลอดการดำเนินงาน

๔) ขั้นการประเมินผลการวิจัยเมื่อสิ้นสุดกระบวนการพบว่าครูผู้ร่วมวิจัยมีการพัฒนาขึ้นในระดับหนึ่งโดยมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนกว่าเดิมและสามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการบูรณาการหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาระการเรียนรู้ที่สอนและรูปแบบของกิจกรรมฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง^๑

๕.๒.๒ ผลการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.ด้านความพอประมาณ

๑) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักความพอประมาณด้วยการจัดทำคู่มืองานวิชาชีพต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนและมีการฝึกอบรมและสาธิตจัดกิจกรรมงานวิชาชีพต่างๆ

๒) สาธิต และนำพานักเรียนปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม

๒.ด้านความมีเหตุผล

๑) จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

---

^๑นิคม กกขุนทด, “การพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, *ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๙.

- ๒) จัดทำธนาคารขยะให้นักศึกษารู้จักการนำสิ่งที่เหลือใช้มาแลกเป็นเงิน
- ๓) สอนสอดแทรกหลักธรรม เช่น โยนิโสมนสิการและหลักไตรสิกขา
- ๔) ส่งเสริมอาชีพเสริม สร้างความเข้มแข็งในหมู่คณะและองค์กรและสถาบัน การเพิ่มผลผลิตอย่างมีคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมด้วยความรู้ ความรอบคอบ

๓.ด้านความมีภูมิคุ้มกัน

- ๑) จัดทำบัญชีธนาคารขยะโดยสร้างความร่วมมือกับธนาคารสหกรณ์การเกษตร
- ๒) ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริงตามปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้เกิดทักษะที่มากขึ้นในการปฏิบัติ
- ๓) รวมกลุ่มและระดมทุน ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างแรงจูงใจเกิดความเข้มแข็ง

๔.ด้านเงื่อนไขความรู้

- ๑) วางแผนองค์ความรู้ในการประกอบการเรียนได้อย่างมีความรอบคอบ ระมัดระวัง โดยผ่านการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- ๒) จัดอบรมวิชาชีพสำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง
- ๓) ออกเยี่ยมบ้านนักศึกษาและประเมินผลของการเรียนผ่านการใช้ชีวิตจริงของนักศึกษา
- ๔) เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจแก่นักศึกษาในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

๕.ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

- ๑) ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติ ศีล ๕ และหิริ โอตตปปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนดีด้วยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม
- ๒) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมสอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- ๓) จัดสวัสดิการต่างๆ และมอบรางวัล มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๔) สร้างจิตสำนึกความสุจริต สัมมาอาชีพ และเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วยกิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำเดือนสอดคล้องกับ สหัตถา พลปัตถิ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า^๒
- ๑) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น ๓ ประการ คือ ๑. พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น ๒. มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ และ ๓. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่

^๒ สหัตถา พลปัตถิ, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, *ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๑ – ๑๑๒

พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลกระทบระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน

๒) กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งได้ ๔ ด้าน คือ ๑. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ๒. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม ๓. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และ ๔. กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุลจึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

๓) การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๒ รูปแบบ คือ ๑. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง ๒. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

๔) แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น ๒ ระดับ คือ ๑. การพัฒนาความรู้ ๒. การพัฒนาคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๔ ด้าน อย่างสมดุลเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ**สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาผลลัพธ์ทางการเรียน และการประพัตินตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ ๑ ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา ผลการศึกษาพบว่า^{๑)} ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา มีผลลัพธ์ทางการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ๒) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา มีการประพัตินปฏิบัติตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ๓) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีการประพัตินตามคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ๔) ผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบไตรสิกขา มีการประพัตินตามคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และ **ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์** ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ในการทำโครงการอาชีพของนักเรียนนั้นยังมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้วัสดุอุปกรณ์ไม่คุ้มค่า ไม่ประหยัดและใช้อย่างสิ้นเปลืองรวมทั้งยังไม่มีมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เครื่องมือและความรู้ต่าง ๆ แก่กัน หลังจากทีนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วได้นำไปประยุกต์ใช้ในโครงการปรากฏว่า นักเรียนมีการใช้

^{๑)}สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์, “การศึกษาผลลัพธ์ทางการเรียน และการประพัตินตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ ๑ ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา”, **ดุชนิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๘.

จ่ายในโครงงานอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ต่าง ๆ นำเศษสิ่งเหลือใช้ในโครงงานมาใช้ประโยชน์ ปรึกษากับคนในครอบครัวและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยทุกคนในครอบครัวให้ความร่วมมือสนับสนุน ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและครูผู้สอนเป็นไปในทางบวกและความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำโครงงานอาชีพของนักเรียนก็เป็นทางบวกเช่นเดียวกัน^๕

๕.๒.๓ เสนอกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาประกอบด้วยทักษะชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๔ ด้าน ๑) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ๒) คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์ ๓) จัดการกับอารมณ์และความเครียด เข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุม อารมณ์และความเครียด ๔) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น

หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ ๑) ด้านความพอประมาณ สร้างความเข้าใจ ๒) ด้านความมีเหตุผล จัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ๓) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จัดทำบัญชีธนาคารขยะ ๔) ด้านเงื่อนไขความรู้ วางแผนองค์ความรู้ ๕) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการและ อิทธิบาท ๔ สอดคล้องกับ**เพ็ญพรรณ ชูติวิศุทธิ์** ได้ทำการศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ และการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนการสอนของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๓๗ คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๕๒.๕๐) มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่ำ และร้อยละ ๔๐.๒๐ มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในด้านภูมิคุ้มกันในตนที่ดี ด้านภาพรวมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านคุณธรรมและด้านความพอประมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำ^๕ และ **ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์** ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงงานอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ในการทำโครงงานอาชีพของนักเรียนนั้นยังมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้วัสดุอุปกรณ์ไม่คุ้มค่า ไม่ประหยัดและใช้อย่างสิ้นเปลืองรวมทั้งยังไม่มีมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เครื่องมือ และความรู้ต่าง ๆ แก่กัน หลังจากทีนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วได้นำไป

^๕ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงงานอาชีพ”, **ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๒ – ๑๑๓.

^๕เพ็ญพรรณ ชูติวิศุทธิ์, “งานวิจัยการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี”, วารสารร่วมพฤษภ, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๗ – ๑๕๘.

ประยุกต์ใช้ในโครงการปรากฏว่า นักเรียนมีการใช้จ่ายในโครงการอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ต่าง ๆ นำเศษสิ่งเหลือใช้ในโครงการมาใช้ประโยชน์ ปรึกษากับคนในครอบครัวและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยทุกคนในครอบครัวให้ความร่วมมือสนับสนุน ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและครูผู้สอนเป็นไปในทางบวกและความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำโครงการอาชีพของนักเรียนก็เป็นทางบวกเช่นเดียวกัน^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาควรส่งเสริม เป้าหมายในการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการบูรณาการในการนำไปใช้โดยการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาควรส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านให้แก่นักศึกษาด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำเป็นนโยบายในโรงเรียนอาชีวศึกษาด้วยการส่งเสริมจัดสรรงบประมาณสนับสนุนหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธวิธีการจัดการความรู้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการศึกษาสภาพการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา

๒. ควรศึกษาการจัดการความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา

๓. ควรศึกษารูปแบบพุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

---

^๖ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ”, **คุณภูมินพนธ์คุณภูมินัตติ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๒ – ๑๑๓.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.

_____. ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๕๐.

_____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๘.

_____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๘.

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์. การบริหารกิจการนักเรียน เล่ม ๑ - ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๘.

เกษม วัฒนชัย. เส้นทางสู่ความพอเพียง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙.

_____. การปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

คณะกรรมการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน. ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อทดลองใช้สำหรับช่วงชั้นที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

_____. ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๙.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๗.

ฉัตรทิพย์ นารณสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร : บริษัทต้นไทรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ศ.ดร.. ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิคอนราด อเดเนาเวอร์ , ๒๕๔๑.

ถวัลย์ มาศจรัส. นโยบาย ครม. ผู้เฒ่า เน้นคืนสู่ภูมิปัญญาของมาตุภูมิ “ชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม ความโปร่งใส”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิทัศน์การศึกษาไทย, ๒๕๕๙.

ทัศนีย์ ลักษณะภินชช. ในหลวงกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร:นกเข้าสำนักพิมพ์, ๒๕๕๙.

ทิตนา แชมมณี. ปรัชญาการพัฒนา : ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ มิติด้านการศึกษาและพัฒนาคณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ธีรภูมิ ประทุมพรรัตน์. การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔.

ประภาภัทร นิยม. การศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาโรงเรียนรุ่งอรุณ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งส์ จำกัด, ๒๕๕๒.

ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล : ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๑.

ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๒.

ปริญานุษ พิบูลสรารุณ ดร. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐.

_____. เพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงในสถานศึกษา ในโรงเรียนสร้างคนต้นแบบคุณภาพ เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

ปิยนุตร หล่อไกรเลิศ. เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แม่ค, ๒๕๕๐.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารมุลนิธิชัยพัฒนา. ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๕๓. สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต. สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์ : โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๙.

พีรเดช พงศ์งามสง่า. นิยามศัพท์เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (ตอนที่ ๑๑). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช, ๒๕๕๑.

เพ็ญพรรณ ชูติวิสุทธิ. การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรี. วารสารร่วมพฤษ. ปีที่ ๒๘. กุมภาพันธ์-พฤษภาคม, ๒๕๕๓.

_____. งานวิจัยการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี. วารสารร่วมพฤษ. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม, ๒๕๕๓.

มูลนิธิสถานบันวิจัย และพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา ลาตพรวัว, ๒๕๕๐.

มูลนิธิสยามกัมมาจล. สังคมความพอเพียงที่โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามการพิมพ์, ๒๕๕๒.

- รงค์ ประพันธ์พงศ์. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๐.
- ระวีวรรณ ภาคพรต. **กรอบแนวคิดในการจัดทำร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาวการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- สิริวรรณ ศรีพล. **การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน. วารสารสุขทัยธรรมาธิราช. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.
- ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ. **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ครูสภาพ ลาตพร้าว, ๒๕๔๙.
- สมชาย ฐิติรัตน์อัศว. **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- สมพร เทพสิทธิ. **เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ. พิมพ์ครั้งที่ ๔**. กรุงเทพมหานคร : สภาอุรวุทธภิกษมาคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- สมศักดิ์ สันธะเวชญ์. **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙.
- สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร. **หน่วยการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครูสภาพ, ๒๕๕๑.
- สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. **ทฤษฎีใหม่ในหลวง ชีวิตที่พอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๕๐.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พิมพ์ดี, ๒๕๔๖.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ. **ทฤษฎีใหม่สู่การเรียนรู้ มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครูสภาพ ลาตพร้าว, ๒๕๔๓.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๖.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. **นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครูสภาพ, ๒๕๔๘.
- _____. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๐.
- สำนักงานประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น. **ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อทดลองใช้สำหรับช่วงชั้นที่ ๓**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ. **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การขนส่งสินค้าและภักดีภัณฑ์, ๒๕๕๐.
- สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การขนส่งสินค้าและภักดีภัณฑ์, ๒๕๕๐.

สิริวรรณ ศรีพหล. การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน. วารสารสุขโขทัย
ธรรมาธิราช. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.

สุจิตร์ เพียรชอบ. คุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงปรารถนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแนวปฏิบัติสู่แนวคิดทาง
ทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๗.

สุเมธ ตันติเวชกุล. ได้เบื้องพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,
๒๕๔๗.

สุรยุทธ์ จุลานนท์ พลเอก. จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติ : แนวทางการบริหาร
ประเทศ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ : บริษัทเพชรรุ่ง จำกัด, ๒๕๕๑.

สุวิทย์ มูลคำ. วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ภาพพิมพ์, ๒๕๔๗.

อานันท์ ปันยารชุน. สัมมนาวิชาการ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
เพื่อการพัฒนาประเทศ, ๒๕๔๒.

อำพน กิตติอำพน ดร.. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ:บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๐.

อุทัย สงวนดีกุล. คู่มือเกษตรกรเพื่อการพึ่งพาตนเองตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์ / งานวิจัย :

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

ธีรพงศ์ ปุกสันเทียะ. การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว
พระราชดำริทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
นครราชสีมา. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตศึกษา : สถาบันราชภัฏ
นครราชสีมา, ๒๕๔๖.

นิคม กกขุนทด. “การพัฒนาศักยภาพครู ด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓.

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
มัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

- วิทยา เฟ่งเล็งดี. การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์. **ดัชนีนิพนธ์ดัชนีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๙.
- ศรัทธาธิป มาประสพ. การจัดการขยะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **ดัชนีนิพนธ์ศิลป ศาสตร์ดัชนีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการประพุดิตนตามคุณธรรมใน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ ๑ ที่เรียน หลักสูตรในพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา. **ดัชนีนิพนธ์บัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.
- สรสิทธิ์ พรรณวงศ์. การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม นำสำนักงานเขตการศึกษา นครพนม เขต๒. **ดัชนีนิพนธ์ดัชนี บัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.
- สหทัย พลภพ. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง. **ดัชนีนิพนธ์ครุศาสตรดัชนีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- สุริพร เอี้ยวถาวร. การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ : กรณีศึกษา โรงเรียนนวมินทราชูทิศห้วยวัง นนทบุรี. **ดัชนีนิพนธ์ดัชนีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.
- โสภณ บัวจันทร์. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐกิจพอเพียง. **ดัชนีนิพนธ์ดัชนีบัณฑิต.** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

SECONDARY SOURCES

(I) Books

- Good, C. V.. Dictionary of Education. New York : Mc Graw – Hill, ๑๙๙๙. P. ๓๕.
- Phrasomchoke Mongsawad. Sufficiency economy : A contribution to development theory. Proceedings of World Academy of Science : Engineering and Technology, ๒๐๐๗.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือ

ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ฉ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก ช รูปภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็น

เรื่อง

พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา

*****

คำชี้แจง : แบบสอบถาม ผู้บริหารและครูผู้สอน

โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธีโดยแบบสอบถามแบ่งเป็น ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี

ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ความคิดเห็นของท่านที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อพุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาดังนั้น จึงขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามตามความจริง หรือความต้องการที่แท้จริงของท่านให้ครบทุกข้อ เพื่อผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการทำวิจัยพุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาต่อไป

ขอเจริญพรขอบคุณ

พระศรีรัตน ลีรัตนโน (ศรีสง่า)

นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดกาเครื่องหมายใน ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับสถานภาพความเป็นจริงของท่าน

๑. สถานะภาพ

๑. ☐ นักเรียน

๒. ☐ ครู

๓. ☐ ผู้ปกครอง

๒. อายุ

๑. ☐ ต่ำกว่า ๑๕ ปี

๒. ☐ ๑๖ – ๒๐ ปี

๓. ☐ ๒๑ – ๒๕ ปี

๔. ☐ ๒๖ – ๓๐ ปี

๕. ☐ ๓๑-๓๕ ปี

๖. ☐ ๓๖ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

๑. ☐ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓)

๒. ☐ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖)

๓. ☐ อนุปริญญา

๔. ☐ ปริญญาตรี

๕. ☐ ปริญญาโท

๖. ☐ ปริญญาเอก

ตอนที่ ๒ระดับความคิดเห็นที่มีต่อพัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี

คำชี้แจงขอให้ท่านพิจารณาระดับความคิดเห็นของท่านโดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง

เห็นด้วยมากที่สุด ให้ค่าเท่ากับ ๕

เห็นด้วยมาก ให้ค่าเท่ากับ ๔

เห็นด้วยปานกลาง ให้ค่าเท่ากับ ๓

เห็นด้วยน้อย ให้ค่าเท่ากับ ๒

เห็นด้วยน้อยที่สุด ให้ค่าเท่ากับ ๑

ลำดับ ที่	พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษา อาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านความพอประมาณ						
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความ พอประมาณ					
๒	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ตามความพอประมาณ					
๓	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความ พอประมาณและความเชื่อมโยงกับระบบ เศรษฐกิจทั่วไป					
๔	ท่านเห็นประโยชน์และตระหนักใน ความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลัก ความพอประมาณ					
๕	ท่านใช้หลักความพอประมาณเพื่อการพัฒนา ตนเองพัฒนางroup/โรงเรียน/และสังคม โดยรวม					

ลำดับ ที่	พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษา อาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๒. ด้านความมีเหตุผล						
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจ ในการตัดสินใจ เกี่ยวกับระดับความพอเพียงอย่างมีเหตุผล					
๒	ท่านปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของ ความถูกต้อง					
๓	ท่านมีความรู้ และรอบคอบในการ คิด พุด ทำในการดำเนินชีวิตประจำวัน					
๔	ท่านมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต					
๕	ท่านคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเหตุผล					
๓. ด้านความมีภูมิคุ้มกัน						
๑	ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยน แปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น					
๒	ท่านมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมความพร้อมจาก การดำเนินชีวิตประจำวัน					
๓	ท่านมีการเตรียมความพร้อมในด้านการจัด กิจกรรม					
๔	ท่าน มีการ เติ รีย ม ความ พ ร้ อ ม ใน สภาพแวดล้อมท้องถิ่นหรือห้องเรียนใน โรงเรียน					
๕	ท่านมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองให้พอเพียง ที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ในโรงเรียนได้					

ลำดับ ที่	พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักศึกษา อาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๔. ด้านเงื่อนไขความรู้						
๑	ท่านมีความรอบรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง					
๒	ท่านปฏิบัติตนอย่างรอบคอบในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
๓	ท่านมีความระมัดระวังในการใช้วัตถุหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน					
๔	ท่านเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต การบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษาและชุมชน					
๕. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม						
๑	ท่านมีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติตามกิจการงานต่างๆ ของท่าน					
๒	ท่านมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพในชีวิตประจำวัน					
๓	ท่านมีสติปัญญารอบรู้ในสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ควรปฏิบัติในการประกอบอาชีพ					
๔	ท่านมีความขยันและอดทนในการประกอบสัมมาอาชีพในชีวิตประจำวัน					
๕	ท่านมีความเอื้อเฟื้อและแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนและคนในสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมร่วมกัน					

ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้
ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง “พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา”

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม แบ่งเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการความรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา๔ ด้าน

๑) เริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมในการส่งต่อระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) ด้วยกัน เป็นการแบ่งปันประสบการณ์แบบเผชิญหน้าระหว่างผู้รู้ เช่น การประชุม การระดมสมอง ที่มาจากความรู้ การเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ แล้วนำมาแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ที่มีใช่เป็นเพียงการอ่านหนังสือ คู่มือ หรือตำรา

๒) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) อธิบายความสัมพันธ์กับภายนอกในการส่งต่อระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) กับความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) อาจเป็นการนำเสนอในเวทีวิชาการ หรือบทความตีพิมพ์ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่ถูกฝังอยู่ในความรู้ฝังลึกให้สื่อสารออกไปภายนอก อาจเป็นแนวคิด แผนภาพ แผนภูมิ เอกสารที่สนับสนุนให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้เรียนรู้ด้วยกันที่เข้าใจได้ง่าย ซึ่งความรู้ฝังลึกจะถูกพัฒนาให้ตกผลึกและถูกกลั่นกรอง แล้วนำไปสู่การแบ่งปัน เปลี่ยนเป็นฐานความรู้ใหม่ที่ถูกนำไปใช้สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ในกระบวนการใหม่

๓) การรวบรวมความรู้ (Combination) อธิบายความสัมพันธ์การรวมกันของความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) ที่ผ่านการจัดระบบ และบูรณาการความรู้ที่ต่างรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น นำความรู้ไปสร้างต้นแบบใหม่ ไปสร้างสรรคงานใหม่ ได้ความรู้ใหม่ โดยความรู้ชัดแจ้งได้จากการรวบรวมความรู้ภายในหรือภายนอกองค์กร แล้วนำมารวมกัน ปรับปรุง หรือผ่านกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วความรู้ใหม่จะถูกเผยแพร่แก่สมาชิกในองค์กร

๔) การผนึกฝังความรู้ (Internalization) อธิบายความสัมพันธ์ภายในที่มีการส่งต่อความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) สู่ความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) แล้วมีการนำไปใช้ในระดับบุคคล ครอบคลุมการเรียนรู้และลงมือทำ ซึ่งความรู้ชัดแจ้งถูกเปลี่ยนเป็นความรู้ฝังลึกในระดับบุคคลแล้วกลายเป็นทรัพย์สินขององค์กร

ตอนที่ ๓ พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับ
นักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่
เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไป
อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ
กระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้าน
ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒
ประการ ดังนี้

๑. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน
ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความ
ระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มี
ความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ขอเจริญพรขอบคุณ

พระศรีรัตน์ สิริตโน (ศรีสง่า)

นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๓พัฒนาการจัดการความรู้และทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับ นักศึกษาอาชีวศึกษาด้วยหลักพุทธวิธี ทั้ง ๕ด้าน

๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่
เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ สามารถ
พัฒนาการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะชีวิตได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไป
อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ
กระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ สามารถพัฒนาการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะชีวิตได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้าน
ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต
สามารถพัฒนาการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะชีวิตได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

๑. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ สามารถพัฒนาการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะชีวิตได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตสามารถพัฒนาการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะชีวิตได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือ

ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก ข รูปภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระศรีรัตน สิริรัตนโน (ศรีสง่า)
- เกิด : วันวันศุกร์ที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐
- อุปสมบท : ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๑
- ตำแหน่งหน้าที่ : พระวิทยากรประจำวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลมนศรีสะเกษ
- การศึกษา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์ทำงาน : พระวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรมตามสถานศึกษา
- ผลงานวิชาการ : บทความวิชาการ เรื่อง การจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วารสารเสียงธรรมจากมหายาน ฉบับที่ ๕ ประจำเดือนมกราคม-เมษายน ๒๕๖๑
บทความวิชาการ เรื่อง ทิณฐธัมมิกัตถประโยชน์: หลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระพุทธศาสนา วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับที่.....วันที่.....
บทความวิชาการ เรื่อง ศาสตร์พระราชากับการศึกษาไทยแลนด์ ๔.๐ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑
บทความวิชาการ เรื่อง .....วารสาร.....ฉบับที่.....วันที่.....
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๘
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๗-๑๑๑-๕๒๙๙
E-mail : korn_stafan@hotmail.com